

Memorial N:o 30, i anledning af återremiss i viss del af Utskottets Utlåtande N:o 16, angående ändring af åtskilliga stadganden rörande exsekutionsväsendet m. m.

---

Kammaren åtskiljdes kl.  $\frac{1}{4}$  4 e. m.

---

In fidem  
O. Brakel.

---

**Torsdagen den 16 April 1868.**

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

---

Justerades protokollet för den 4 dennes, f. m.

---

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 28, angående befrämjande af vattenskadade markers afdikning samt den odlade jordens fullständiga grunddikning.

---

Herr Faxe väckte en motion N:o 89, angående införande i Kammarrens arbetsordning af ett stadgande rörande den s. k. interpellationsrätten.

Flere ledamöter begärde denna motion på bordet; hvarjemte anmälte sig och yttrade.

Grefve Hamilton, Henning: Kammaren torde erinra sig, att vid början af riksdagen ett Utskott tillsattes, för att utarbete förslag till reglementariska föreskrifter för Riksdagen, äfvensom till arbetsordning för denna Kammarne. De reglementariska föreskrifterna hafva under dessa sista dagar blifvit af båda Kamrarne godkända, och Utskottet har ansett sig böra afvakta utgången af denna sak, innan Utskottet afgaf förslag till arbetsordning, som i flera fall är beroende af de för båda Kamrarne gemensamma stadgandena. Utskottet har nu fullgjort äfven detta sednare uppdraget och torde inom några få dagar komma

att till Kammaren afgifva sitt förslag till arbetsordning för densamma. Med anledning af den nu väckta motionen, ber jag att få nämna att, efter hvad jag tror mig veta, Utskottet icke ernat i förslaget införa något stadgande i afseende på interpellationer, emedan Utskottet ansett, att Kammaren icke kan genom ett stadgande i sin arbetsordning betaga en ledamot dess i grundlagen honom tillerkända rätt, att från sin plats yttra sig, eller i någon mätto inskränka denna rätt. Hvad beträffar Stats-Rådets ledamöter och rättigheten att särskildt vända sig till dem, har Herr Justitie-statsministern uttalat sin åsigt, huru dervid borde tillgå, och det är naturligt, att Kammarens ledamöter gerna rätta sig derefter; men bindande för den enskilde ledamoten kan detta dock icke vara, då grundlagen derom icke innehåller något stadgande. Utskottet var därför vid en förberedande öfverläggning af den mening, att denna fråga tillhörde grundlagen och borde, om ytterligare lagstifning vore nödig, såsom grundlagsfråga behandlas, samt att man icke borde i ordningsstadgan intaga en föreskrift, som icke kunde anses vara fullt bindande. Det borde, efter Utskottets mening, öfverlemnas åt hvars och ens eget omdöme, att inom af grundlagen utstakade gränser framställa frågor på sätt och i den ordning han ansåge rättast och lämpligast, äfvensom åt Konungens rådgifvare, att bestämma den form och det sätt, hvarpå svar skulle af dem afgifvas. Jag tror därför, att motionen icke kan vinna afseende i Utskottet, och skulle önska att motionären ville återtaga densamma, på det att den icke måtte gifva anledning till onödig tidsutdrägt.

Föredrogs änyo Konstitutions-Utskottets den 6 och 11 dennes bordlagda Utlåtande N:o 2, angående väckt motion om ändring i Regeringsformens 72 §.

Herr von Geijer: Under förra tider väcktes ofta förslag till förändring af Regeringsformens 72 §. De gingo ut på, dels att, med upphäfvande af Ständernas *exklusiva* lagstifningsrätt i fråga om Riksbanken, ställa densamma under Konungens och Rikets Ständers gemensamma garanti, dels äfven att borttaga stadgandet om banksedelns erkännande för *mynt*, hvarigenom åt denna sedel blifvit gifven så kallad tvångskurs. Dessa ändringsförslag föllo allesamman: och 72 § har ännu i dag samma lydelse den fick af 1809 års grundlagstiftare, endast med den skilnad, att sista punkten tillkommit år 1851, liksom för att utgöra en motvigt till det nog våldsamma stadgandet om tvångskursen uti nästföregående punkten. Den motion Konstitutions-Utskottets föreliggande Utlåtande omhandlar, afser borttagandet ur grundlagen af icke allenast stadgandet om banksedelns *tvångskurs*, utan äfven bestämningen rörande *standarden*. Till båda delarne, ehuru de ingalunda äro af hvarandra beroende, har Konstitutions-Utskottet tillstyrkt bifall.

Många utmärkte statsmän i vårt land hafva funnit den åt banksedeln gifna tvångskurs vara betänkelig i sig sjelf, och ansett nära nog för en absurditet, att ett stadgande härom blifvit infördt i sjelfva grundlagen.

Den ryktbare Grefve von Schwerin påstod att nämnda stadgande var utan mening, enär det innehöll icke att sedlarne *skola*, utan blott att de *må* för mynt erkännas. Jag lemnar derhän, huruvida detta på-

stående är riktigt. Visst är emellertid, att nämnde om vårt penningverk högt förtjente man betraktade grundlagsbudet rörande tvångskursen med mycket oblidla ögon.

Icke i något enda Europeiskt land, med till metalliskt mynt konvertibla banksedlar, är, efter hvad jag tror, banksedeln tillagd en så *ovilkorlig* tvångskurs, som den vår banksedel fått sig tillerkänd, icke allenast i lagarne, rörande Banken och myntbestämningen, utan till och med i rikets främsta grundlag. Englands banknote blef visserligen år 1834 förklarad vara lagligt betalningsmedel, men endast så länge »the bank of England» fortfar att vid anfordran inlösa banknoten med lagligt mynt (legal coin). Detta är en stor skilnad. Förslag till en dylik begränsning af tvångskursen å svenska banksedeln gjordes, på sätt Konstitutions-Utskottet omförmåler, vid 1834 års riksdag, och blef i grundlagsenlig ordning hvilande till följande riksdag, då det af alla fyra stånden antogs, men icke vann Konungens sanktion.

Jag har nyss läst Konungens svar till Ständerna rörande denna sak. Den nådiga skrifvelsen är särdeles kort, och innehåller snart sagdt ingenting annat än att sanktionen icke kunde beviljas, emedan »ett financesystem icke kan ordnas utan på eganderättens orubbliga grundval». Dessa citerade ord innefatta visserligen en stor sanning, men hvad den har att göra med saken i fråga är för mig omöjligt att begripa. Den som försvarar, vare sig vilkorlig eller ovilkorlig, tvångskurs å vår banksedel, svärfvar gerna ut på för saken främmande områden. Äfven en vilkorlig tvångskurs, sådan den engelska banknoten fick år 1834, vore otillräddig i vårt land, med sina många sedelutgifvande privatbanker. Finanskommittéen framhåller ganska riktigt skadligheten af tvångskursen, särskildt derföre att den omöjliggör en fullt tillfredsställande lagstiftning för privatbankerna, de der naturligtvis icke kunna åläggas inlösa sina sedlar med silfver, så länge de äro skyldiga taga emot riksbanksedeln i liqvider. Det lär vara förhållandet att finanskommittéen, blott derföre att den fruktade, det tvångskursen, såsom påbuden i grundlagen, icke skulle kunna afskaffas utan för stor tidsutdrägt, uppgjorde sin plan till ny organisation af vårt bankväsende, med *bibehållande* af tvångskursen, hvilken komittéen sökte göra så oskadlig som möjligt, derigenom att Riksbankens sedlar inskränktes till ett belopp, som *fullt* motsvarades af inneliggande klingande valuta.

Önskligheten af tvångskursens afskaffande synes mig derföre klar, om ock erkännas måste, att tidpunkten för förändringens genomförande måste väljas med största försigtighet. Och just på det ett grundlagsbud, hvilket naturligtvis icke kan utan omgång och tidsutdrägt upphävas, ej måtte utgöra ett hinder, att för tvångskursens afskaffande begagna en sig yppande derför gynnsam tidpunkt, har jag icke tvekat att tillstyrka borttagandet ur 72 § af stadgandet om banksedelns tvångskurs, som derigenom komme att bero endast på bestämmelser af civil-lags natur.

En för den viktiga förändringen tilläfventyrs sig yppande gynnsam tid — t. ex. en sådan som inföll 1855, då Riksbankens sedlar blott med 6½ million öfverstego metalliska kassan — bör sannerligen kunna begagnas utan uppskof, ty den är vanligen af kort varaktighet.

Hvad nu angår 72 §:s bestämmelse om standarden, så erkänner jag mig hafva hyst stor tvekan om lämpligheten af dess borttagande. Min tvekan i detta hänseende uppkom i följd af ett anförande i Kamraren vid motionens remitterande till Konstitutions-Utskottet. En Kamrarens ledamot — som i öfrigt tillstyrkte motionen — yttrade att han ville hafva bestämningen om standarden kvar, emedan den »annars vore undandragen Konungens lagstiftningsrätt». Jag har likväl kommit till den åsigten, att, om ock bestämmelsen angående standarden utgår från 72 §, så finnas ändock sådana stadganden i grundlagen, som omöjliggöra standardens förändring, utan Konungens samtycke. Ty Regeringsformens 79 § kan väl ej tydas annorlunda, än att rikets lagliga metalliska mynt icke får på något sätt förändras, utan Konungens och Riksdagens gemensamma beslut. Dock måste det medgifvas att 79 § är mycket oklar och besynnerlig.

En snar öfvergång från silfver- till guldstandard lär emellertid vara önskelig, och på det grundlagens bud icke måtte utgöra ett hinder härför, har jag förenat mig med dem af Utskottets ledamöter, hvilka tillstyrkt det orden »med silfver» måtte ur 72 §:s sista punkt utgå.

Herr Sæve: Jag inser ganska väl, att jag här äfventyrar att stöta emot alla deras opinioner och intressen, som äro fästade vid privatbankerna, och hvar och en vet, att dessas antal är ganska talrikt, både inom och utom Representationen, men jag kan det oaktadt ej dölja min öfvertygelse, att, genom de här föreslagna förändringarne i 72 § Regeringsformen, Riksbankens sedelutgifning skall förlora en stor del af det förtroende den nu eger hos det Svenska folket. Ty hvad är det, mine Herrar! som gifver Riksbankens sedlar sitt stora värde framför alla andra banksedlar i landet, om icke det dubbla stadgande, som finnes i vår grundlags åberopade §, att Riksdagen allena eger rätt, att genom Banken utgifva sedlar, hvilka såsom mynt må i riket erkännas, och att dessa sedlar skola efter deras lydelse med silfver inlösas. Denna företrädesrätt och detta värde tillerkännes ju icke de enskilda bankernas sedlar, hvilka tvärtom endast medelbart hafva sitt förtroende, derigenom att de kunna och böra med Riksbankens sedlar inlösas. Man vill nu likställighet mellan båda, eller att privatbankernas kreditsedlar skola i likhet med Riksbankens gälla såsom giltigt betalningsmedel i landet, och för att åstadkomma detta, har man föreslagit, att först borttaga de ofvannämnda båda bestämmingarne ur grundlagen, för att sedan så fort som möjligt utplåna dem äfven ur myntbestämmningslagen och öfriga civil-lagar. För min del yrkar jag derföre, att åtminstone det förra stadgandet, det om riksbankssedlarnes tvångkurs, måtte kvarstå i grundlagen, emedan i detta tillkännagifvande eller i Riksdagens rätt att allena utgifva sedlar, som skola gälla såsom rikets mynt, ligger, efter min förmening, äfven en garanti, att myntvärdet upprätthålles, emedan jag kan ej tänka mig, att Riksdagarne genom sina fullmäktige ej skulle vilja upprätthålla värdet af det sedelmynt, som de genom grundlagen gjort till betalningsmedel i landet. Deremot bör Riksbanken och Staten vara helt och hållet fritagna för all ansvarighet för privatbankernas sedlar, dem man nu vill ställa på fullkomligt lika fot med Bankens. En ytterligare och ganska stor trygghet ligger äf-

ven i det sednare momentet, att Riksbankens sedlar skola efter deras lydelse med silfver inlösas. Men jag vill icke lägga hinder emot, att rikets nuvarande standard, som är silfver, utbytes mot guld, och jag icke kan befara, att någon fara skulle kunna uppkomma för sedelinnehafvaren deraf, att ordet silfver ur grundlagen utginge, då ifrågavarande sedlar i allt fall hafva myntbestämmningslagen för sig, och skola efter sin lydelse inlösas. För min del instämmer jag derföre i Herr Dicksons i reservationen afgifna förslag, att 72 § Regeringsformen bibehålles oförändrad, med undantag af sista momentet, som bör erhålla följande lydelse: »Dessa sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse af Banken inlösas.»

Friherre von Schwerin: Det är med glädje jag funnit att man sökt undanröjda den finansiella oredans hörnsten; ty som sådan anser jag 72 § i dess närvarande lydelse, hvaruti jag tror ligger upphovvet till den finansiella och ekonomiska oreda, som tidtals gör sig gällande inom vårt land. Grundlagen innehåller, att »Riksdagen allena eger att utgifva sedlar, som för mynt i riket må anses.» Detta stadgande innebär efter mitt begrepp en tvångskurs, ett vilkor nemligen att papper skall tagas som verkligt mynt. En talare har visserligen sagt, att, då ordet »må» står i grundlagen och icke »skall», tvångskursen icke vore tydligen ådagalagd. Men skulle endast detta skäl finnas, eller tvångskursen bero på en grammatikalisk tydning, anser jag det vara tillräckligt skäl för en omredigering af §:en. Grundlagen har visserligen i slutet inlagt ett korrektiv mot tvångskursen, då den säger, att »Bankens sedlar skola efter deras lydelse med silfver inlösas. Men detta korrektiv är fullkomligt illusoriskt. Ty då Riksdagen allena förfogar öfver Banken och dess sedelutgifning, kan en tillfällig majoritet besluta om utgifvande af en större summa, t. ex. 100 millioner. Grundlagens stadgande är i så fall fullkomligen illusoriskt, enär det blir en omöjlighet för Banken att då inlösa sina sedlar med silfver, och sjunka således dessa i thy fall nära nog till vanvärde. Men grundlagen säger dem vara fortfarande lagligt betalningsmedel. Erfarenheten visar också, att de, som utlånade penningar före år 1809, då silfver och sedlar voro ungefärligen pari, och läto fordringarne qvarstå till efter sista realisationen, fingo åtnöja sig att i likvid återfå en ringa del, knappt en fjerdedel af det ursprungliga beloppet. Under sådana omständigheter, då verkligt mynt kan genom grundlagens bud, i så fall ett sorts lagligt skydd för bedrägeriet, liqvideras med värdelöst papper, är det ej underligt, att så väl den enskilda som allmänna krediten skall lida. Det är klart, att vaxlar i Svenskt mynt aldrig skola kunna på utländsk börs vinna kurs. Man önskar och förordar ett inrikes fondsystem, naturligtvis med obligationer ställda i Svenskt mynt; men huru skall ett sådant kunna grundläggas, då man riskerar att för kapital och räntor få papper i stället för verkligt mynt! Det förundrar mig att under närvarande grundlagsstadgande någon vågar lemna ut lån på in-teckningar eller längre tider. Men än värre, en framtidsstanke, en lättnad för handeln och samfärdseln mellan alla nationer börja att mer och mer göra sig gällande, nemligen antagandet af ett allmänt myntsystem och deraf följande allmän myntkonvention; och huru skall Sverige deruti redligen

kunna ingå, då dess grundlag förklarar papper vara mynt, och derigenom lättar och bereder möjligheten att oärligen betala ingångna förbindelser.

Såsom skäl mot denna grundlagsförändring har blifvit anfördt, att derigenom enskilda bankernas sedlar skulle komma i likställighet med Riksbankens. Nå väl, detta vore ju en stor fördel, åtminstone för allmänheten. Enskilda bankernas sedlar, som de nu äro, då de inlösas åter med Bankens papper, äro således nu endast representativets representativ eller löfte på löfte. Då en tydlig följd af den föreslagna grundlagsförändringen blir, att äfven enskilda bankerna måste inlösa sina sedlar med silfver, är det ju en stor fördel för allmänheten, att genast och hvar som helst med en enda operation, utan att behöfva vända sig till Riksbanken, få reel valuta för sina sedlar. Äfven har det sagts, att Riksbankens silfverfond skulle löpa fara att försvinna, då den skulle uttagas af de smärre bankerna, för att kunna möta deras egen sedel-invexlingsskyldighet. Men tvärtom: Riksbanken, som den större och starkare Banken, som gör de största affärerna, har lättare att åtkomma de mindre bankernas sedlar, än dessa Riksbankens, och således äfven lättare att åtkomma deras silfverförråd. Jag tror dessutom icke att mera silfver skulle åtgå i rörelsen efter grundlagsförändringen, än som nu sker. Allmänheten är så van att röra sig med sedlar, och uppskattar så denna bekvämlighet, att just denna bekvämlighet har anförts såsom det egentliga skälet emot en ofta fordrad reform af Riksbankens rättighet att utgifva sedlar af så liten valör som 1 R:dr. Äfvenledes behöfves numera mindre penningar, således mindre klingande valuta till likvider, utan sker dessa genom anvisningar. I min landsort har detta öfvergått till vana och torde snart vinna samma utsträckning, som i sjelfva Skottland, och anfördes detta skäl nyligen ganska riktigt i en diskussion om en bankfråga som orsak, hvarföre nu mindre sedlar voro i cirkulation än förut. Äfven har jag hört yttras, att, om silfver mera skulle komma att användas i rörelsen, eller blifva erforderligt, sjelfva detta rörelsemedel skulle komma att försvinna efter hand, då, genom importens öfvervigt öfver exporten, silfret drages ur landet. Tvärtom, just i klingande mynts användande i dagliga rörelsen ligger det rätta korrektivet för ett riktigt förhållandes införande emellan import och export. Som sakerna nu äro, hafva vi 2:ne likvidationsmedel eller olika myntsorter, pappersmynt för den inre marknaden, och silfver eller verklig valuta för den utländska. I goda tider lemna bankerna, då de kunna hålla sina sedlar ute i cirkulation, villigt lån. Deraf uppmuntras konsumtionen och importen. Vore silfver det allmännare rörelsemedlet och lika för båda marknaderna, kunde bankerna ej lemna mera lån deraf än verklig tillgång finnes; ty det kan ej, såsom pappersmyntet, åstadkommas med snällpress; och då kunde ej till den yttre marknaden eller inköp och förbrukning af främmande varor användas mera än som kunde undvaras i den inre.

På grund af hvad jag nu har sagt, finner jag ingen betänklighet att yrka bifall till hvad Konstitutions-Utskottet har föreslagit till förändring i Regeringsformens 72 § i hvad tvångskursen beträffar. Den sednare hållten, der man i stadgandet, att sedlarna skola inlösas efter sin lydelse, borttagit orden »med silfver», synes mig ej vara så lyckligt fun-

nen. Jag förstår mycket väl, att man dermed velat öppna möjligheten att antaga guld såsom standard, utan vidare grundlagsförändring. Men ehuru detta en gång kommer till att ske, torde väl ej vara så brådttom dermed. Ty förändringen kan väl ej införas hos oss förr, än de andra Skandinaviska länderna och Tyskland, med hvilka vi mest hafva affärer, göra detsamma, och då nu sedlarnes lydelse också ensam beror af Riksdagen, synes mig Konstitutions-Utskottets förslag ej nog betryggande för allmänheten. På det att behörig rättelse deri må kunna ske, får jag vördsamt anhålla om återremiss af Betänkandet.

Herr Rydin: Då den motion, som ligger till grund för förevärande Utlåtande, öfverlemnades till Konstitutions-Utskottet, hade Utskottet att göra sig reda för, om en förändring i den föreslagna riktningen vore nödig och nyttig. Det kunde ej tveka i detta afseende. Om man ser på utvecklingen af den lagstiftning, detta stadgande vidrör, finner man, att rättigheten att få sedlarne betraktade såsom mynt, icke alltid tillhört Riksbanken, utan berott på särskilda regeringsbeslut. En bestämmelse härom uttalas först i ett plakat af 1726, som innehåller att Riksbankens sedlar skulle såsom mynt emottagas i Statens kassar. Sedan blef år 1745, då Bankens vexlingslucka stängdes för 30 år, beslutadt, att dessa sedlar skulle gå såsom betalningsmedel man och man emellan. Då vid Gustaf III:s regementsförändring i 1772 års Regeringsform intogs den förut i 1751 års Konungaförsäkrans innehållna bestämmelse, som nu innehålles i 72 §, till och med orden, »eller vidare af Riksdagen göras kunna», inflöt ej något stadgande om Bankens sedlars giltighet såsom betalningsmedel. Det efterföljande stadgandet blef först år 1809 tillagdt, i sammanhang med ordnandet af landets finansiella förhållanden, och detta stadgande kan endast betraktas såsom ett af förhållandena förestafvadt nödfallsmedel. Banken måste utgifva en massa sedlar för att kunna fullgöra åt statsverket utfäst understöd bland annat af 200.000 R:dr i månaden och derjemte komma de betryckta näringarne till hjälp. För att dessa skulle få den kredit, som var behöflig, behöfde i grundlagen intagas bestämmelsen att sedlarne skulle för mynt i riket erkännas, hvarest inom några år silfvervexlingen i Banken upphörde. Men då realisation verkställdes och fråga blef om att befästa Bankens kredit genom fullgörande af utvexlingskyldigheten, sökte man blifva qvitt denna föreskrift, som kunde så menligt inverka på alla egendoms- och affärsförhållanden då Banken ej kom att fullgöra sin skyldighet att mot silfver inlösa sina sedlar, på samma gång man i de vid 1830 års realisation utgifna banklagar sökte starkt framhålla Bankens förpligtelse till denna inlösen och ytterligare garanti deruti att stiftande och förändring af banklagen förklarades vara af civil-lags natur och således lika med myntbestämmningslagen, hvilken på grund af Regeringsformens § 79 stiftas af Konung och Riksdag gemensamt. I dessa lagar af 1830 upptages visserligen, att, på samma gång Riksbankens sedlar skulle vid anfordran med silfver inlösas, de jemväl skulle gälla som legalt betalningsmedel, men dock blef deras gällande kraft såsom betalningsmedel icke så ovilkorlig, som det t. ex. genom Regeringsformen 1792 bestämdes, då oberoende af hvad slags mynt en skuldsedel gällde, den kunde med riksgäldssedlar betalas. Nu stadgades, att banksedeln skulle

gälla såsom betalningsmedel endast i det fall att icke särskildt förbehåll blifvit gjordt angående liqvid i visst mynt. Samtidigt med realisations genomförande ansåg man sig böra genomföra en grundlagsförändring, som skulle medföra garanti att Rikets Ständer icke missbrukade sin magt i afseende på Banken. — Sådant garanti kan på två sätt vinnas, antingen sålunda att man i grundlagen, jemte den ifrågavarande, inför en bestämmelse i afseende på Bankens metalliska valuta och dess förhållande till sedelstocken, som betryggade allmänheten deri, att hvarje sedel skulle med full valuta inlösas, eller ock att man låter Bankens sedlar gälla hvad de kunna, d. v. s. endast så länge de af Banken med silfver inlösas; och blef vid 1834 års riksdag antaget till hvilande, och sedan 1840 af alla fyra ständer bifallet ett grundlagsförslag, att Bankens sedlar skulle gälla endast så länge de med silfver inlöstes. Detta förslag föll dock hos Kongl. Maj:t, som vägrade sanktion åt detsamma. Såsom Utskottet omnämmt, inslog man då en annan väg för att vinna den garanti, som åsyftades, och slutligen blef år 1851 af såväl Rikets Ständer som Konungen det stadgande antaget, att sedlarne skola, vid anfordran, efter deras lydelse, af Banken med silfver inlösas. Detta grundlagsbud kan dock icke innebära den garanti, som borttagandet ur grundlag af magtspråket att ett löfte om mynt skall gälla såsom mynt innebär. Då Riksdagen är på en gång Bankens lagstiftare, principaler och revisorer, och således har hela magten öfver densamma i sina händer, är det klart att bestämmelserna i detta afseende icke gifva den garanti, som är nödvändig; ty beslut kunna fattas, som göra dessa bestämmelser mer eller mindre illusoriska. Till följd af detta förhållande, måste man anse det vara, till allmänhetens betryggande mot riksbankrutten, en nödvändighet, att Riksbankens sedlar icke gifvas något annat värde än det de verkligen kunna tillvinna sig. Det är äfven för Riksbanken af stor vikt att detta stadgande ej längre i grundlagen finnes; ty Riksbanken måste upparbeta sig till en sådan ställning, att den blir det, hvartill den är ämnad, en medlare emellan den in- och utländska penningemarknaden; och då utlandet har sina blickar fästade på Riksbanken såsom vår största penningeanstalt, är det af vikt att densammans säkerhet ej kan genom grundlagsstadganden af denna art göres misstänkt. Hvad skall man i utlandet tänka, när man i vår grundlag finner en bestämmelse, som icke finnes i något annat land, nemligen att våra sedlar skola gå och gälla såsom mynt. Befintligheten af ett sådant stadgande kan icke annat än ingifva misstroende och inverka skadligt på vår kredit; helst då man erfar att Riksdagen ensam har all magten öfver Banken, så att det är beroende af Riksdagen att öka och minska sedelstocken, hvilken i och för sig står i en jämförelsevis ofördelaktig proportion till den metalliska valutan. För Bankens förvaltning är det af stor vikt, att detta stadgande ur grundlagen borttages; ty så länge det finnes kvar, är det klart, att styrelsen icke finner sig så uppmanad, att anstränga sig som den borde, för att alltid vara beredd, att hålla erforderlig vaxlingskassa, utan snarare temporisera för åtgärders vidtagande, tills en tid kommer, som kanske antingen låter åtgärderna komma för sent, eller ock vara förenade med alltför höga omkostnader. Således, på det att allmänheten ej må af omvexlingarne i Bankens metalliska valuta bekymras för sin ekonomiska välfärd, på det vår kredit i utlan-



det ej må genom en så besynnerlig grundlagsparagraf, som denna, blifva föremål för misstro och för Bankens egen förvaltnings skull, anser jag det vara af vigt att det ifrågavarande stadgandet i 72 § borttages; och jag styrkes ännu mer i denna min åsigt, då jag ser på motsvarande förhållanden i andra länder. En talare har sedan vidrört, att i England gälla sedlar endast så länge de inlösas, och det oaktadt dess grundfond och metalliska valuta ingifver ett öfver allt tvifvel höjdt förtroende. I Preussen finnes icke heller någon tvångskurs, utan det är blott i publika kassor som sedlar skola emottagas såsom mynt. I Frankrike infördes vid revolutionen år 1848 ett lagstadgande om tvångskurs, som dock ansågs så principvidrigt, att det ej bibehölls längre än till den 26 April 1850, då det åter upphäfdes. I Norge är ej heller tvångskurs stadgad under andra förhållanden, än så länge sedlarne af Banken med mynt inlösas.

I afseende på de anmärkningar, som blifvit gjorda mot den andra delen af frågan, eller att för möjliggörande af guld såsom myntfot, sedlarne skola efter dess ordalydelse inlösas, skulle jag anse att man gjorde bäst, om man vid denna 72 § helt och hållet borttog de två sista punkterna, och öfverlemnade åt den särskilda banklagstiftningen att ordna dessa förhållanden. Men då detta kan möta svårigheter, får jag fästa uppmärksamheten derpå, att, då Konungen jemte Riksdagen är berättigad att bestämma hvad som skall vara mynt och dessutom en särskild myntbestämmningslag innehåller huru sedlarne skola inlösas, det icke kan vara någon fara att här utesluta orden »med silfver», och öfverlemnna åt lagstiftarnes förstånd att i samma lag formulera bestämmelsen om myntfoten. Jag anser derföre att Utskottets förslag äfven i denna del bör kunna antagas, utan att någon återremiss deraf behöfver ges rum.

Herr Schartau: Ehuru det måste medgifvas, att det ur principiell synpunkt icke är riktigt, att sedlar skola gälla såsom mynt, så är detta en sak för sig, en annan är hvad som är klokt och af omständigheterna påkalladt. Jag hyser med afseende härpå stora betänkligheter mot att med min röst bidra till det nu framlagda förslaget. I första rummet vill jag fråga, hvad som är anledningen till att detta förslag framkommit, och hvilka behof som hafva framkallat detsamma? Jag har hört sägas, att den föreslagna förändringen skulle vara nödig för att upprätthålla Riksbankens kredit såväl inom som utom landet. Sådant är, jag vågar påstå det, ett misstag. Riksbankens sedlar äro i åtnjutande af fullkomlig kredit inom landet och äfven utom landet. Huru detta förtroende vunnits lemna jag derhän: men säkert är att det uppkommit och fortsarit under den lagstiftning, som nu är gällande. Hvarför då upphäfva denna? Man bör icke vidtaga förändringar, som icke äro behöfliga, isynnerhet i afseende på grundlagen. Om Riksbankens sedlar upphörde att vara lagligt betalningsmedel, skulle följderna blifva, att, då Banken icke kunde förse allmänheten med klingande mynt i tillräcklig mängd, ett svårt prejeri ofta skulle kunna utöfvas. Jag vet väl, att den, som har något att fordra, i de flesta fall måste vara tacksam för att han får betalning, i hvad slags mynt den än lemnas. Men det finnes fordringar, som grunda sig på pant, och vid sådanas gäldande behöfver fordringsegaren icke nöja sig med hvad mynt som helst. Om

den, som har t. ex. en god inteckning till säkerhet för sin fordran, bjudes sedlar såsom betalning, skulle han kunna neka att emottaga sådana och begära att få silfver. Ivar skall gäldenären taga detta, om han är på långt afstånd från Banken? Och äfven om han är temligen nära densamma, kunna sådana omständigheter uppstå, att han icke alltid kan, så att säga, taga silfret på hyllan. Då måste den olycklige gäldenären finna sig i det hårda prejeriet att få betala större summa — ett agio af 20—30 procent eller kanske mera — endast därför att han icke kan anskaffa det laggilda betalningsmedlet. Sådant har visserligen icke varit motionärens mening, som äsyftar skydd deremot, att Riksbankens sedlar skulle kunna påtrugas någon äfven sedan de, såsom förr händt, upphört att med specie inlösas. Men att meningar kunna missförstås, har man mängen gång fått erfara. Vi veta att under flera föregående riksdagar fråga väckts derom, att de enskilda bankernas sedlar skulle mottagas i Kronans uppbörd. Denna fråga har alltid fallit; men här kan sägas, att man velat ånyo uppnå dörren för samma förslag, fast det nu skett under en annan form. Ty det är klart, att, då Riksbankens sedlar icke hafva något företräde framför de enskilda bankernas, kan en uppbördsman icke neka att emottaga de sednare så väl som de förra, om han icke vägrar att emottaga båda delarne och begär att få silfver, hvilket dock vore otänkbart. Privathankernas sedlar skulle således blifva lika goda som Riksbankens. Detta ligger utan tvifvel icke heller i motionens syftning; men man kan misstänka det; och redan deri förefinnes ett skäl att vara betänksam i fråga om denna förändring. Vi erinra oss alla, att för icke längesedan, då Konung Oscar satt på Sveriges thron, Regeringen framlade ett förslag att förflytta Tryckfrihets-förordningen till civil-lagen. Ingen kunde väl tro att Konung Oscar ville borttaga tryckfriheten; men man ansåg, att härigenom en väg skulle öppnats att lättare kunna inskränka denna frihet; och därför föll förslaget. På samma sätt kan äfven här missförstånd ega rum om den inneboende meningen. Och det kan icke nekas, att, sedan man borttagit den punkt, som är i fråga, ur grundlagen, är det icke mycket att stödja sig vid, att bestämmelsen kvarstår i andra lagar af civil-lags natur; ty de hinder, som finnas för att der borttaga eller ändra ett stadgande, äro jemnförelsevis lätt undanskjutna. Jag kan därför icke tro annat än att Riksdagen bör afslå den del af Konstitutions-Utskottets förslag, som afser borttagande af orden: »Riksdagen allena eger rätt att genom Banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas». Jag anhåller alltså att Kammaren ville afslå Betänkandet i denna del.

Den sednare punkten af förslaget innehåller en mening, hvarom jag anhåller att äfven få säga några ord. Utskottet föreslår, att orden »med silfver» skulle borttagas. Meningen är tydligen att Banken skulle kunna inlösa sina sedlar äfven med guld, hvilket är en riktig tanke. Men då hör man utsäga detta, och icke borttaga en bestämmelse, som utgör en trygghet för Bankens sedelhafvare. Man kan väl icke tro, att Riksbanken skulle någonsin vilja inlösa sina sedlar med koppar eller jern; men så besynnerligt har händt förr en gång, att det skulle kunna ifrågasättas att göra det med — papper; och sådant vill väl ingen underlätta. Då således meningen icke varit annan än att sedelinlösningen skulle ske med silfver eller guld, hör man uttrycka detta; och icke göra stadgan-

det tvetydigt eller deri vidtaga en förändring, som skulle kunna verka störande på Riksbankens kredit. En förändring i stadgandet, om man önskar en sådan, borde utan väda kunna göras på det sätt, att man framför eller efter ordet »silfver» insatte orden »eller guld», så att det komme att hetas: »Riksbankens sedlar skola vid anfordran, efter deras lydelse, af Banken *med silfver eller guld* inlösas». Då emellertid återremiss redan är yrkad, och det kan anses icke vara skäl att på stående fot vidtaga redaktionsförändringar, instämmer jag i detta yrkande i den siftning jag nu uttalat.

Grefve Mörner, Carl Göran: Ehuru den föregående värde talar en yttrat en stor del af hvad jag hade ämnat säga i denna fråga, ber jag dock att få tillägga några ord. Jag tror, att antagandet af det förevarande förslaget, långt ifrån att stärka Bankens kredit, snarare skulle verka motsatsen. Det har blifvit sagt, att det vore angeläget vidtaga den af motionären föreslagna förändring, på det utlandet måtte få förtroende för Banken; men jag kan icke föreställa mig, att förtroendet skulle stärkas derigenom, att man borttager ur grundlagen ett stadgande, som innebär en trygghet för dem, som ega Bankens sedlar; och att denna trygghet måste vara större, då realisationens bestånd är i grundlagen erkänd såsom en nationens angelägenhet. än då den endast är beroende af beståndet af en civil-lag, kan väl ej nekas. Man har icke en gång i det uppgjorda förslaget velat intaga något, som hänvisar på, att Bankens skyldighet att med mynt invexla sina sedlar skulle genom en dylik lag vara påbjuden, utan förekommer i afseende deruppå icke något annat, än att Banken skall förvaltas efter de ordningar, stadgar och reglementen, som redan gjorda äro, eller vidare af Riksdagen göras kunna. Efter den föreslagna lydelsen skulle Riksdagen ännu mer än hittills blifva enväldigt styrande, i allt hvad Riksbanken rör, och det tror jag icke vore nyttigt. En talare har sagt, att för närvarande Riksdagen vore både lagstiftare, principal och revisor för Banken; men mig synes att den skulle blifva detta i ännu högre grad, om den föreslagna förändringen antoges, ty skall nu förändring göras, i fråga om Bankens skyldighet att med silfver inlösa sina sedlar, så måste grundlagen ändras och dertill fordras Kongl. Maj:ts sanktion. Vägras nu denna sanktion, så kvarstå samma stadganden, som nu gälla. I slutet af lagen för Rikets Ständers Bank den 1 Mars 1830 står att denna lag är af civil-lags natur, och icke må annorlunda ändras. än på sätt i Regeringsformens 87 § stadgad är, men i den under samma datum utfärdade lagen angående myntbestämningen, deruti grunden för invexlingen af Riksbankens sedlar finnes utsatt, och hvarest Rikets Ständers löfte att hvar och en, som innehar någon banksedel eller Bankens förbindelse, skall efter samma grund njuta full betalning, jemväl är intaget, uti denna lag saknas ett sådant tillägg, ehuru det dock torde derstädes hafva varit lika behöfvt. Man har ansett det vara rätt att införa likställighet emellan Riksbankens och de enskilda bankernas sedlar; men då Riksbankens sedlar icke mera komme att utgöra lagligt betalningsmedel, så skulle lätt kunna hända att Riksbankens sedlar, långt ifrån att åtnjuta något företräde framför de enskilda bankernas, komme att anses såsom obehvämlare och derföre sämre, samt till följd deraf i ännu högre grad, än som nu är

fallet, undanträngas ur rörelsen af de enskilda bankernas sedlar. Det komme då att bero af hvar och en att, om han så för godt funne, vägra att emottaga Riksbankens sedlar, och det är temligen troligt, att, åtminstone i aflägsnare landsorter, man då heldre skulle taga sedlar från en enskild bank, som man hade i sitt grannskap belägen och der man hoppades lätteligen kunna förskaffa sig sådan valuta för sedlarne, som man kunde behöfva. Följden häraf kunde blifva den, att Riksbankens sedlar komme att vara underkastade vaxlingar genom kurs och försäljas kanske med rabatt som en annan vara.

Man har vidare påstått, att förändringen skulle vara ändamålsenlig för att skydda Riksbankens silfverfond. Huru detta mål skulle derigenom vinnas, är för mig svårt att fatta, ty de enskilda bankerna hade ej då mera något intresse att i sin värd behålla Riksbankens sedlar, utan skulle fast mera blifva angelägna, att så skyndsamt som möjligt utbyta dem emot silfver. Om således anspråk att få silfver framställdes till en enskild bank, skulle denna bank säkert ej underlåta att till inlösen med silfver genast presentera de riksbankssedlar som den hade i sin ego, och då nu 14.000.000 riksbankssedlar ligga i de enskilda bankernas kassor samt Riksbanken icke för närvarande har mer än 10.000.000 i silfver, så skulle, vid öfvergången från den närvarande ställningen till den förordade nya ordningen — om densamma komme att under likartade förhållanden försiggå — lätt kunna hända att Riksbankens silfverfond länsades. Men icke nog härmed, utan på samma gång man vill göra denna förändring, sätter man sig emot, att privatbankerna äläggas att med annat än Riksbankens sedlar inlösa sina lappar. Man säger: »att, sedan grundlagsförändringen först är antagen, bör lagen af år 1864 angående de enskilda bankerna i öfverensstämmelse dermed förändras». Jag tror försigtigheten bjuder, att denna förändring kommer förut, ty då har man åtminstone någon säkerhet, att förändringen verkligen blir utaf, och kan bedöma hvad trygghet den innebär, men att ställa så till att, på samma gång som Riksbankens sedlar icke gälla ovillkorligt såsom betalningsmedel, de enskilda bankerna dock skola anses hafva fullgjort sin betalningsskyldighet, då de lemna en sådan valuta för sina sedlar, det vore ganska besynnerligt; sådant blefve dock förhållandet, om denna förändring antoges, så länge nu varande oktrojer för de enskilda bankerna förblifva gällande. Jag anser därför, att under dessa omständigheter det skulle vara oförsigtigt att förändra 72 § i Regeringsformen, och jag tror icke, att genom dess bibehållande något kan äfventyras, så länge det sista stadgandet i densamma, eller att Riksbankens sedlar skola med silfver inlösas, får kvarstå. Det är sagdt, att man icke i detta stadgande har någon säkerhet, ty nöden kunde blifva så stor, att föreskriften icke kunde uppfyllas. Men om nöden kan blifva ett skäl att bryta lag och åtagna förbindelser, har man dock åtminstone lika stor trygghet för att en sådan nöd icke skall inträffa, så länge dessa band finnas kvar, än om de saknas. Jag anser således, att det under närvarande förhållanden vore mycket orätt att taga bort denna del af 72 §, och hvad beträffar den föreslagna ändringen af den sista punkten i nämnda §, så öfverträffar den i mitt tycke den förra i besynnerlighet. Det skulle nemligen heta, »att Riksbankens sedlar skola vid anfordran efter deras lydelse af Riksbanken inlösas». Lydelsen skulle åter helt och hållet bero af Riksdä-

gen att bestämma, och hurudan densamma kunde blifva i den ofta omtalade nödens stund, kan man åtminstone ej med visshet veta. Den skulle t. ex. kunna blifva sådan, att de endast skulle inlösas med andra papperslappar, ja, det är till och med ingen säkerhet för att det icke kunde hända, att Riksdagen beslutade att, såsom det berättas att en fordringsegare hos en Svensk Konung uppgifvit till en annan sådan, betalningen erlades med stängjern — en valuta, som ej alltid vore särdeles beqväm att få. En vid ett föregående tillfälle ifrågasatt förändring af denna § af det innehåll, att sedlarne skulle med *mynt* inlösas, hade åtminstone det för sig, att man då visste, att man skulle få mynt, om också det ej var utsatt att detta mynt skulle vara Svenskt, utan man kunde få sådan från något främmande land, t. ex. ett sådant, der glasporlor gälla i sådan egenskap. Man säger, att denna förändring åsyftar att undanrödja hindren för införande af guld såsom gällande mynt. Blir myntfoten en gång i Sverige förändrad från silfver till guld, så lära icke några svårigheter komma att möta för förändringens intagande äfven i grundlagen. Jag anhåller om afslag å motionärens förslag.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdet fortsättning kl. 6 e. m.

Herr Dickson, Charles: Det har icke varit utan en viss tvekan, då jag egentligen icke är bankkarl, som jag gifvit uttryck åt åsikter, motsatta dem, som hysas af häri erfarne personer; men då jag har en stark öfvertygelse i detta fall, har jag ansett mig böra uttala denna, och jag vågar således äfven nu förorda min reservation. Innan jag vidare yttrar mig om den, vill jag dock gifva tillkänna, att de grunder, som föranledt mig till dess afgifvande, ingalunda härflyta af afundsjuka mot privatbankerna, ty jag anser denna institution vara af mycken nytta och att landet icke kunnat berga sig utan det rörelsemedel, som de lemna. Det är väl sannt, att man med denna förändring åsyftar att borttaga en bestämmelse ur grundlagen och låta den i stället inflyta i civil-lagen, men jag tror dock, att deras åsigt, som yrka dess borttagande ur grundlagen, äfven är den, att få den borttagen ur civil-lagen, och man bör då, innan man tager detta steg, noga betänka dess resultat. Om jag tager bort denna så kallade tvångskurs, så sätter jag Riksbankens sedlar i paritet med privatbankssedlarna och, som jag i min reservation yttrat, anser jag det icke möjligt, att med Riksbankens nuvarande organisation, med dess stränga reglementen och fastiästa fonder, som vid ett inträffande behof icke utan stor förlust skulle kunna realiseras, att den, säger jag, skulle kunna konkurrera med privatbankerna. Om nu gällande bestämmelser i 72 § Regeringsformen skulle bortfalla, och som följd deraf privatbankerna blifva skyldiga att inlösa sina sedlar, icke med sedlar, utan med silfver, hvad skulle då hända? Jo, att de fjorton eller femton millioner Riksbankssedlar, som finnas i privatbankernas kassor, skulle genast presenteras Riksbanken till inlösen med silfver. Svårigheter skulle då uppkomma för att öka Riksbankens silfverfond, så att denna inlösen kunde ske och Banken dessutom hafva så mycket som tio millioner i silfver inne. Följden blefve den, att den måste minska

ska sin sedelutgifning med detta belopp, och skulle härpå lida förlust. Dessutom är det så många andra omständigheter, som göra, att, fastän jag anser det rätt och billigt, att tvångskursen för Riksbankens sedlar upphör, jag dock icke vill borttaga den, innan åtskilliga förändringar i stadgarna för privatbankerna blifvit vidtagna. Dessa ändringar gälla enligt min åsigt egentligen de enskilda bankernas nu medgifna sedelutgifningsrätt, hvilken, såsom jag i min reservation antydt, icke borde få utsträckas längre än som motsvaras af ineliggande riksmüntskassa eller ädla metaller samt värdet af sådana lätt realisabla obligationer, som af bankerna innehafvas.

Man har yttrat, att denna tvångskurs är illusorisk, ty om man ock stadgar, att dessa sedlar skola som mynt anses, och att de skola med silfver inlösas, så kan man dock tänka sig, att omständigheter kunna inträffa, som göra, att Riksbanken icke kan fullgöra denna förbindelse. Det är just för sådana fall och för de enskilda transaktionerna man och man emellan som jag icke vill hafva denna tvångskurs borttagen. På grund af hvad jag här och i min reservation anför, får jag hemställa, att Kamraren, med afslag å Utskottets förslag till grundlagsändring i denna punkt, vill antaga hvad jag i min reservation föreslagit nemligen, att 72 § Regeringsformen må bibehållas oförändrad, med undantag af sista momentet, som borde erhålla följande förändrade lydelse: »Dessa sedlar skola vid anfordran, efter deras lydelse, af Banken inlösas.»

Friherre Stjernblad: Utskottet föreslår en förändrad redaktion af 72 § Regeringsformen. Antager Riksdagen detta förslag, kommer det att hvila till 1870, således i två år, och som saken icke kan annat än vinna på, att under tiden diskuterar och mogna, så inser jag icke hvarför man icke skulle biträda detta förslag, man må vara af hvad åsigt som helst. Frågan är af så stor vikt, att man icke kan underlåta att noggrannt öfverväga, om den snart bör afgöras, och jag för min del har kommit till den åsigt, att den grundsats, som är i motionen uttalad, bör så snart som möjligt genomföras.

Motionen innefattar två frågor; men jag tror, att de till följd af hos oss förefinnande omständigheter hänga nära tillsammans och böras samtidigt afgöras. Hvad den första beträffar, eller att Riksbankens sedlar icke ovillkorligen skulle vara ett lagligt betalningsmedel, så tror jag, att bestämmelsen, att en riksbankssedel skall anses som mynt, är i sitt begrepp origtigt, och står som ett ständigt hot mot eganderätten.

Utskottet har, som af förevarande Betänkande inhemtas, icke ansett sig böra ingå i någon granskning af frågan i finansielt hänseende, utan endast ansett sig böra yttra sig om, huruvida densamma bör ega grundlagsnatur eller icke, och har på grunder, som äro ovedersägliga, kommit till det resultat, att dessa bestämmelser böra ur grundlagen utgå och föreslagit en annan redaktion af 72 § Regeringsformen, i den syftning som motionären föreslagit.

Den nuvarande bestämmelsen, att Riksbankens sedlar skola som mynt anses, innebär efter min förmening i sig sjelf frön till en myntförsämring, och har man vant sig vid att anse papperslappar som mynt, så ligger det nära, att, vid tillfällen af förlägenhet, i stort begagna sig

af pappersmyntning, och det folk, som vant sig vid att betrakta papper som mynt, infördes lättare på en sådan bana än det, hvars penningväsende är på annat sätt ordnad. Redan på dessa skäl skulle jag önska, att denna bestämmelse borttoges. Man har frågat hvilket behof förefinnes väl att borttaga denna bestämmelse? Vi hafva, mine Herrar, under sist förflutna dagar, såväl här som på ett annat rum, afhandlat frågan om våra enskilda banker, och om den nytta de gjort för vår utveckling, och vi hafva äfven hört talas om de olägenheter och de oredor de medfört. Nyttan, som de enskilda bankerna gjort och fortfarande göra, är, enligt min åsigt, stor, ja så stor, att jag icke kan inse, huru vi skulle kunna undvara dem, och huru de skulle ersättas af någon centralbank och minst af Riksbanken. Vi hafva nu nära hundra enskilda bankkontor, och jag hoppas, att vi om ett tiotal af år skola kunna till detta antal lägga ytterligare hundra dylika. Jag kan icke tro på Riksbankens förmåga att ersätta dem, men för att dessa banker må kunna existera är sedelutgifningsrätten nödig, ty utan den kan icke kassakreditivs-, depositions-, giro- och postremissvexelsrörelsen bedrivas. Jag vill blott nämna som ett exempel den Skånska banken, som redan har många afdelningskontor, och huru skulle detta vara möjligt, om den icke hade rätt att utgifva sedlar, utan skulle på alla dessa ställen hålla riksmynskassa, motsvarande rörelsen. Emellertid är det sätt, hvarpå sedelutgifningsrätten är ordnad, icke fullkomligt tillfredsställande. Vi veta nemligen, att denna rätt grundar sig på grundfonden och inneliggande kassan eller Riksbankens sedlar, och således är i ena fallet fristående och oberoende af Riksbankens metalliska kassa och i det andra beroende på en multipel af Riksbankens verkliga kassa. Hvert sådant skall i längden bära, derom behöfver jag icke här ingå i några detaljer; men att vi redan äro på orätt väg, framgår deraf, att förhållandet mellan silfvervalutan och den utelöpande sedelstocken är som 1 till 4, och under sådana förhållanden tror jag, att inga bemödanden böra sparas för att komma ur en sådan dilemma. Jag har icke sagt, att någon fara förefinnes, icke heller att en sådan skall uppstå, men vi böra söka afvärja sjelfva möjligheten af ett sådant fall, och det enda sättet härför är att stadga att privatbankerna inlösa sina sedlar med metallisk valuta, och att deras sedelutgifningsrätt står i förhållande till deras metalliska kassa; men vilja vi detta, så måste vi också upphäfva 72:dra §:ns stadgande om tvångskurs för Riksbankens sedlar. Genom att ålägga de enskilda bankerna en sådan skyldighet, skulle stora fördelar uppstå. Man skulle derigenom åt Riksbanken gifva lika många hjälpare i liqvider med utlandet, lika många bundsförvandter för upprätthållandet af realisationen, som vi hafva enskilda banker. Vi skulle i landet få cirkulerande ett myntrepresentativ, som på nära håll kunde förvandlas till verkligt mynt; man skulle derigenom i rörelsen skaffa ett underlag af ädla metaller, och vi skulle slutligen lätta liqvider med utlandet derigenom, att vi ställde kurserna i ett förhållande som mer än nu närmade sig myntets verkliga värde.

Det finnes dock omständigheter, som göra mig tveksam, om jag icke borde motsätta mig att nu få detta förhållande infördt, men dessa svårigheters undanrödjande står i sammanhang med bifall till den sednare delen af motionen, som afser borttagande af bestämmelsen, att Riks-

bankens sedlar skola med silfver inlösas, ty med detsamma borttager man äfven nu gällande standard. Denna förändring tror jag skulle för oss vara högst fördelaktig, dels derföre, att för ett land med stor yta, det är af vigt att hafva en standard som har ett stort värde inom en liten vikt, och dels derföre att genom denna förändring af myntfoten skulle vårt mynt upphöra att vara föremål för det spekulationsbegär, för hvilket detsamma, till följd af dess bättre beskaffenhet än våra grannars, måste blifva utsatt för. Ett annat skäl, hvarför vi icke för närvarande skulle kunna införa förändringen att de enskilda bankerna skulle med silfver inlösa sina sedlar, är att nuvarande oktroj lemna dem rättighet att inlösa dem med riksmünt. Jag tror dock icke, att någon enskild bank skulle motsätta sig denna förändring. Skulle emellertid denna reform icke nu kunna genomföras, böra vi göra allt, som göras kan, för att vid en gynnsam tidpunkt utföra den. En lycklig tidpunkt kallar jag, då vårt land genom en god skörd kommer till en högre export. Då kan Riksbanken aflenna en del af sin metalliska valuta till de enskilda bankerna; men de lyckliga perioderna äro ty värr icke långvariga, och har man icke, innan en sådan inträffar, förberedt saken, så blir den troligtvis aldrig af.

Med anledning af hvad jag nu yttrat, ber jag att få yrka bifall till Utskottets förslag. Man har begärt återremiss, för att få en närmare bestämmelse om, huru Riksbankens sedlar skola inlösas; men jag kan för min del icke inse behovet deraf. Man har sagt, att, om det icke i lagen är utsatt hvarmed sedlarne skola inlösas, så kunde hända att Banken inlöste dem med papper; men då ej 79 § Regeringsformen förändras, och det dessutom finnes en myntbestämmingslag, och det slutligen alltid påtryckes sedlarne med hvad de skola inlösas, tror jag, att man saknar anledning till en dylik fruktan. Man har annärkt, att mycket trakasseri vid likvider skulle uppstå genom den föreslagna förändringen. Jag kan icke inse detta, ty hvem tager icke gerna emot sedlar, hvarför man genast får valuta. Man har nästan som ett majestätsbrott anført, att man vill upphöja de enskilda bankernas sedlar i bredd med Riksbankens. Jag kan icke annat finna än att detta är fullkomligt välförtjent, då de hafva samma äligganden, och Riksbankens sedlar skulle ju dessutom fortfarande åtnjuta det företräde framför de enskilda bankernas, att i all uppbörd ovilkorligt mottagas. Man har slutligen yttrat, att den föreslagna förändringen icke kunde verkställas förrän Riksbanken blifvit omorganiserad. Nåväl! behöfver Riksbanken en reorganisation, så låt oss gripa verket an så fort, som möjligt. Jag vill icke längre upptaga tiden, utan får blott upprepa mitt yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Friherre Sprengtporten: Man kan läsa lagen på olika sätt och tro sig finna bestämmelser, som icke finnas, och sakna andra, som verkligen äro der. Jag för min del tror, att man bör läsa lagen så, att man icke skiljer från hvarandra satser, som stå i ett oskiljaktigt sammanhang.

Iakttager man detta vid läsandet af 72 § Regeringsformen, så framstår af den tydligt, att i samma ögonblick, som Riksbanken icke inlöser sina sedlar, upphör dess rättighet att utgifva sedlar, som för mynt



i riket gå. Då uppstår de jure och de facto, att dessa sedlar icke längre som mynt erkännas, och huru man vid ett sådant förhållande kan tala om tvångskurs, fattar jag icke.

Det första villkoret för all lagstiftning är, att den lag, man vill stifta, är verkställbar; men hos oss är det icke verkställbart att göra alla likvider med silver. Om man nu gör det till förpligtelse, att betala med silver, så skapar man härigenom något, som verkar ofördelaktigt på Bankens kredit.

Det må vara önskligt, vackert och nyttigt att söka få den metalliska valutan i omlopp; men icke kommer man derhän genom att förändra en lagparagraf. Det är endast handelskonjunkturena, som kunna åstadkomma detta resultat.

Under sådana omständigheter tror jag, att man bör lemna sådana experimenter å sido, då man icke vet, hvart de kunna leda, och jag får på denna grund anhålla om afslag å Utskottets Utlåtande.

Herr Wallenberg: Jag vill söka att bemöta några yttranden, som af åtskillige talare blifvit fällda. En talare har sagt, att Englands banksedlar äro ett lagligt betalningsmedel, och så är verkligen förhållandet; men jag vill endast tillägga, att de banksedlar, som der utgifvas, hvila på consols och guld och att i beloppet af den summa, som begränsar denna banks sedelutgifningsrätt, får icke införas det silver, den innehar. Det är sagdt att genom detta stadgande skulle Riksbanken blifva ansvarig för andra än sina egna sedlar. Detta är en aforism utan all bevisning, och jag kan icke vederlägga den, utan att få komplettering af yttrandet. Jag för min del kan icke se att någon är ansvarig för andra än sina egna förbindelser. Ett motsatt förhållande skulle leda till det mest rättslösa tillstånd, och detta kan väl icke vara deras mening, som fått sig riksdagsmannakallet uppdraget. Man har vidare sagt, att det skulle inträda en likställighet emellan Riksbanken och de enskilda bankerna. Jag kan icke finna detta annat än rätt; men får fästa uppmärksamhet på, att likställigheten rubbas derigenom, att Riksbankens sedlar fortfarande skulle åtnjuta det företräde, att som förut mottagas i uppbörden; och, om det ock läge i Kammarrens magt att utesluta detta, så hafva vi lagen af den 1 Mars 1830, som innehåller denna bestämmelse. Man har sagt, att man icke kan stödja sig vid en lag, som är af civil natur, men hur skulle väl samhället se ut, om vi icke kunde trygga oss vid dylika; ty icke kan grundlagen innefatta alla möjliga rättsförhållanden. Civil-lagen kan dock icke ändras utan Representationens och Kongl. Maj:ts bifall, och att under sådana förhållanden framkasta en dylik sats är att gå nästan långt i skuggrädsla. Man har talat om att följden af den föreslagna förändringen skulle kunna blifva ett pinsamt prejeri mot den betalningsskyldige. Jag ser icke någon anledning till en sådan farhåga, ty om det ock är sannt, att det i många delar af landet är sällsynt att se Riksbankens sedlar, enär enskilda banksedlar gå lika väl, fastän de icke äro lagligt mynt, så frågar jag dock, om detta förhållande har gifvit anledning till något pinsamt prejeri. En talare har yttrat, att genom den föreslagna förändringen, nemligen att Riksbankens sedlar skola vid anfordran efter deras *lydelse* af Riksbanken inlösas, det skulle kunna hända, att man blefve hänvisad till jernvägen,

och att det derföre måste stå med *mynt* inlösas, för att icke i valuta få snäckor och glasbitar. Det är möjligt, men icke troligt, att Riksdagen kommer att besluta utgifvande af banksedlar, som lyda på snäckor och glasbitar; men så länge det står »efter deras lydelse», lär väl något sådant icke kunna inträffa, och jag tror, att vi kommit så långt i civilisation, att man icke inlöser banksedlar med annat än ädla metaller. En talare har yttrat, att ändring i de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt borde föregå denna förändring. Jag skulle gerna se, att de, som önska detta, ville väcka motion i denna syftning, så att vi kunde få diskutera saken; men någon gemensamhet med denna fråga har den icke, och om man sammanblandar flera frågor, kommer man icke någonstades. Man har sagt, att, om tvångskursen icke funnes och Riksbanken icke inlöser sina förbindelser, så skulle en stor prisstegring inträda. Denna lag är obekant för nio tiondedelar af Svenska folket, och man behöfver icke tänka på den, så länge Riksbanken inlöser sina sedlar; men i samma ögonblick, som Riksbanken slutar med att inlösa dem, och man behöfver tillämpa denna §. skulle lika mycken bestörtning som förvåning uppstå, och man måste derför i tid tänka på att vidtaga denna förändring. Man har sagt, att man borde ändra civil-lagen först och grundlagen sedan; men jag kan icke fatta denna ordning, utan anser, att, om man kan välja tidpunkten är det mera skäl att ändra grundlagen först och civillagen sedan, ty ingen människa kan nu med säkerhet, ja icke en gång med sannolikhet, förutsäga hvad som är lämpligt 1870, och derför bör man ändra grundlagen så, att man vid samma riksdag kan ändra civil-lagen, om tidpunkten derför är lämplig. Man har yttrat, att privatbankerna skulle vinna på denna förändring och att man derför icke borde vidtaga den. Det är högst eget, att man alltid är så rädd för att den eller den kan vinna något, att man endast derför icke vill göra en nyttig förändring, utan hellre låter det gå på sin hals, till dess alla falla. Om privatbanksedlarna vinna genom en sådan åtgärd som den, att de inlösas med metallisk valuta, så är det en rättmätig vinst, och, enligt min åsigt, måste vi af alla krafter sträfva komma derhän, att hvarje sedel skall af utgifvaren inlösas med metallisk valuta. Om nu privatbankerna på samma gång som allmänna rörelsen vinna derpå, så höra vi glädja oss deråt i stället för att söka motverka det. Det är sagt, att man nu vill öppna en ny port för de enskilda bankernas sedlars emottagande i allmän uppbörd. Detta är icke af så stor vikt för de enskilda bankerna som af nytta för Riksbanken, hvars egna sedlar nu förblifva liggande i allmänna kassorna, hvarigenom de enskilda bankernas så mycket mera komma att cirkulera. Nu ser man, att för hvarje gång en liquid för Statens skulder kommer i fråga, det är Riksbanken, som är utsatt för första och största stöten. Jag tror, att det är en olägenhet, att på den metalliska pelaren, som nu finnes i Riksbanken, är stödd hela vår cirkulation i landet. Jag behöfver icke fästa mig vid, att denna pelare är fästad vid en utkant af landet; men jag anser icke att denna centralisation är nyttig, utan den har till följd att Riksbankens sedlar först gå ur marknaden och att de enskilda bankerna härigenom äro benägna att utgifva mera sedlar, än de annars skulle göra; men om denna förändring vidtages, skulle en större försigtighet i detta afseende komma att inträda. Två af de första talarne, hvilka äfven tillhöra Konstitutions-

Utskottet, hafva afhandlat den historiska delen af frågan. Jag vill härvid endast påminna om en punkt, nemligen att denna bestämmelse icke finnes i någon annan grundlag än vår och kom derin temligen sent. Jag tror därför, att vi gerna kunde utesluta denna bestämmelse, då vi så länge haft grundlagen utan något dylikt stadgande och det gått väl ändå. Det är egentligen i afseende på följderna af förändringen vid sjelfva öfvergången, som man har anledning att hysa den största betänkligheten, och man bör därför med omsorg välja tidpunkten; men gör man icke det, utan tror, att det går an när som helst, så är jag af den åsigt, att det icke är så farligt som man föreställer sig och vill som bevis härpå citera ett exempel. Efter många strider infördes nemligen i Finland genom en Kejsarlig ukas en förändring, motsvarande den nu här föreslagna. Huruudan var då tidpunkten vid denna förändrings genomförande i Finland? Jo, landet hade i flera år lidit af felslagna skördar och dess ekonomiska ställning var ganska bekymmersam. Hela förändringen kostade icke mera än en och en half million mark. De hafva icke häraf känt några svårigheter och ännu prisa de denna förändring. De hafva der både en statsbank och en stor enskild bank och hvarje bank är skyldig att med metallisk valuta inlösa sina sedlar. Jag har nämnt detta endast för att borttaga den farhåga man hyser för att tänka på att 1870 eller 71 kunna besluta i sjelfva hufvudfrågan. Jag tror, att förändringen kommer att gå här så lätt, att man icke märker, när den en gång skett, och att den kommer att gå med samma lätthet, som då invexlingen tog sin början år 1834. Jag var då en liten gosse, men minnes mycket väl, huru man väntade en riktig stormning af Banken för att få klingande mynt. Man tog dock ut endast en obetydlighet, ty vissheten att få mynt är fullt betryggande, och när man vet att ett sådant löfte uppfylles, så är ingen nu för tiden fallen att släpa med sig de stora myntmassorna, som äro tunga och obehväma.

Jag ber nu att särskildt få fästa uppmärksamhet på, att det endast är fråga om att få ett grundlagsstadgande hvilande. Sedan återstår lagen af den 30 Mars 1830, ock om vi nu stode på den punkt, att grundlagens stadganden voro borta och vi skulle behandla denna andra fråga, så tror jag, att denna lag icke bör på annat sätt än i sammanhang med banklagen förekomma till afgörande.

Jag anser denna fråga vara af stor vikt därför, att man genom lösningen af densamma får reda i begreppet om mynt och banksedlar, så att man icke förblandar och förvexlar dem med hvarandra, hvilket man så länge gjort. Man tror nemligen att löftet om mynt är mynt. Det är denna begreppsförvirring, som är rådande nu och kommer att blifva det så länge, till dess man tager bort tvångskursen för allt hvad banksedlar heter.

Det är icke otänkbart, att Riksbanken kan komma i förlägenhet, ty vi hafva derpå haft många exempel och vi hafva haft så många realisationer, att, om samma familj haft samma förmögenhet i sin ego under ett visst antal år, skulle den nu icke utgöra mer än  $8\frac{1}{2}$  procent af dess ursprungliga belopp.

En fördel som skulle uppstå genom borttagande af tvångskursen vore den, att Riksbankens styrelse då måste tillse, att Riksbankens sedlar ätnjöte en skälig kredit och en kredit, som vore byggd på an-

dra grunder än ett grundlagsbud. Man blefve mera varsam, då man icke hade något annat ryggstöd än den metalliska kassan.

På dessa skäl och då jag anser denna förändring vara ett steg till betryggande af eganderätten och myntfoten, anhåller jag om bifall till densamma.

Herr Nordström: Den diskussion, som i frågan hittills blifvit förd, har ostridigt varit af mycket intresse. Man har dervid fått höra med värma försvaras äfven sådana uti vårt penningeväsende nu existerande förhållanden, hvilka så väsendtligen afvika från det sakräftiga och normala, och leda sitt upphof från förgångna tiders finansiela misstag och försummelse af den uppmärksamma och allvarliga omvårdnad, som penningeväsendet och den offentliga krediten städse påkalla. Men kan väl, mine Herrar! den realisation, som åren 1830—34 genomfördes, anses vara ett fulländadt och afslutadt helt, och tillräcklig att för all framtid försäkra samhället mot de finansiela skakningar och förluster af mångahanda slag, som utmärkte den föregående tiden och småningom reducerade alla egendomsvärden till en tom illusion, sedan banksedeln, denna anvisning på metalliskt mynt, hade upphört att vara i Banken inlösbar, och sådant mynt likaså öfverallt inom landet upphört att finnas i cirkulationen? Eller skola de mått och steg till återställande af en metallisk realisation, hvilka då vidtogos och lämpades efter hvad landets förmåga den tiden medgaf, förblifva de sista, likasom de då åter voro de första, efter det den nästföregående realisationen af år 1776 på sin tid småningom genom vanvård åter hade upphört att vara en verklighet?

Samhället har dock i sin utveckling gått ganska betydligt framåt sedan år 1830. Folkmängden har med mer än 30 procent ökats, näringsfriheten befriats från många förut hämmande band, näringsarne och deras produktionskraft i alla riktningar i följd deraf utvidgats och behovet af ett allt mer ökad cirkulationskapital i samma förhållande stigit. Om man, med dessa faktiska förhållanden på ena sidan, tager på den andra i betraktande de stadgar och reglementariska föreskrifter, hvilka närmast stodo i samband med realisationen år 1830 och bland annat reglerade banksedelstockens belopp den tiden, och derjemte yttermera öfverväger de ändringar och, må vara, förbättringar deri, som sedermera tillkommit, skall det ej kunna undgå uppmärksamheten, att det ena ej hållit nog jemna steg med det andra. Riksbanken, med sina tio millioner Riksdaler metallisk valuta såsom minimum, och sina trettio millioner Riksdaler såsom maximum derutöfver i sedlar, kunde ej fullt motsvara produktionens stegrade behof af rörelsekapital. Bevis derpå är den stigande sedelemission, som från de ungefär samtidigt med 1830 års realisation först tillkomna och sedermera under tidens gång till antalet ökade enskilda banker utgått, och hvilken väl icke varit möjlig, om den ej i den allmänna rörelsen kunnat få rum och för denna varit behöflig. Men då nu, ehuru Riksbankens sedlar, hvilka före 1830 års realisation egde hela naturen och egenskapen af pappersmynt, som ej kunde till metalliskt mynt konverteras, efter densamma, då silfverutvexlingen åter öppnades, återtogo sin principräftiga egenskap att vara anvisningar på mynt att vid anfordran utfås i Banken, man likväl

bibehöll för dem och fastställde i sjelfva grundlagen den tvångskurs, de före år 1830 ovilkorligen måste ega, ansåg man det deraf vara en sjelfgifven följd, att de enskilda bankerna, äfven de, skulle vara berättigade att med Riksbankens sedlar inlösa sina egna, men förbisåg dervid en annan ganska vigtig omständighet, nemligen den, att med hvarje nyoktrojerad, sedelutgifvande, Bank den cirkulerande sedelstocken komme att ökas, och således, att den tidpunkt kunde inträffa, då Riksbankens och de enskilda bankernas utelöpande sedelstock, sammanlagd, erhöle sådana dimensioner, som vida öfverskredo de proportioner, hvilka för egendomsvärdenas och den allmänna säkerhetens betryggande i detta hänseende, en lång och stadgad erfarenhet funnit minst böra ega rum emellan den omlöpande sedelstocken i ett land, och dess metalliska realisationsfond. Att denna fond hos oss, stående vid sitt minimum, och Riksbankens egen sedelstock, stående vid sitt tillättna maximum, allerede visa ett mycket rymligt förhållande, är allom bekant, och likväl är det denna realisationsfond allena, som nu och under alla omständigheter skall upprätthålla tron uppå, att banksedlarne, vare sig Riksbankens eller de enskilda bankernas, i verkligheten utgöra anvisningar på mynt och skola kunna vid anfordran dertill omedelbart eller medelbart konverteras.

Väl är det en sanning att, enär de sedelutgifvande enskilda bankerna äro förpligtade att städse vara försedda med en, efter deras egen utelöpande sedelstock lämpad, inneliggande riksbanksedelkassa, för att kunna motsvara invexlingen af sina egna sedlar, denna kassa i sitt sålunda hvilande tillstånd minskar tryckningen på Riksbankens metalliska realisationsfond; men, utom det att sådant äfven i sin mån minskar Riksbankens förmåga att utveckla all den verksamhet, den eljest kunde förete, måste det dock erkännas, att en gräns äfven här finnes, som praktiskt klokhets förbudet att öfverskrida, och manar att i tid vidtaga erforderliga åtgärder, egnade att gifva åt banksedelstocken med dess olika ursprung förstärkt förtroende och aflägsna mistroendets många vådor.

Att icke allt, såsom det nu är och med nu gällande lagstiftning, är väl bestäldt, och att vi nu stå sagda gräns ganska nära, torde kunna antagas vara ådagalagd genom de upplysningar, kvartalsrapporterna öfver de särskilda bankernas rörelse och sedelutgifning under nästförlidne år 1867 meddela. Man inhemtar af dem, att samtliga de enskilda sedelutgifvande bankernas sedlar den 30 Juni sagda år tillsammans utgjorde nära 31 millioner R:dr, och den 30 December samma år omkring 34½ millioner, medan Riksbankens utelöpande sedelstock sistnämnda dag uppgick till något öfver 24 millioner, hvarutom enskilda bankernas obegagnade sedelutgifningsrätt samma dag uppgafs till nära 16 millioner. De enskilda bankernas utelöpande sedelstock öfversteg alltså, vid slutet af nästförlidna år, Riksbankens med omkring 10½ millioner, och om allt detta jemföres med förhållandet år 1866, befinnas variationerna relativt obetydliga. Det rörelsekapital, som består af banksedlar, uppgår således för det närvarande till nära 60 millioner Riksdaler, och då silfvermynt, med undantag af småmyntet, knappt i den allmänna rörelsen förekommer, helst förkärleken för enriksdalers sedlarne äfven ännu är så allmän, att man ej vill afsäga sig dem, så är det hufvudsakligen

uti Riksbankens metalliska kassa, som stödet ligger för den tron, att dessa 60 millioner representera metallisk valuta. Vid sådant förhållande, mine Herrar, hemställes, huruvida icke tiden är inne, att allvarligen se upp och taga i betraktande, om ej detta sakernas tillstånd har behof af reform?

Att fråntaga de enskilda bankerna sedelutgifnings-rätt, sedan den en gång blifvit dem medgifven, eller helt och hållet upphäfva alla bank-bolag, anser jag vara hvarken för samhället nyttigt eller i sig sjelf rätt. Sjelfva utsträckningen af den rörelse, de enskilda bankerna under sin mer än trettioåriga verksamhetsperiod smänkingom erhållit, utgör tillräckligt bevis på deras behöflighet, och att i stället för dem inrätta en enda stor hufvudbank inom landet jemte underlydande grenbanker i landets särskilda delar med uteslutande rätt till sedelutgifning, vore, efter mitt omdöme, oförenligt med det generela förbud mot fastställande af monopolier till vinning för Kronan, korporationer eller enskilda personer, hvilket i grundlagen blifvit intaget, för att ej tala om den näringsfrihetens princip, som numera genomgår vår ekonomiska lagstiftning. Men, ehuru således de sedelutgifvande enskilda bankernas tillvaro såsom sådana icke kan annat än anses fullt berättigad och befogad, följer dock deraf icke, att den lag, som nu bestämmer grunderna för deras sedelutgifningsrätt och verksamhet, ej skulle tarfva revision och förbättring. När för ett par veckor tillbaka denna Kammare förhade den i den Andra Kammaren väckta frågan om, att ny oktroj ej skulle vidare få för sedelutgifvande banker utlärda, tillät jag mig, just med hänsigt till nämnda behof äfvensom till de flera, bankväsendet rörande, frågor, som i denna Kammare blifvit väckta, föreslå att, med afslag å motionen, beslutas måtte, att uti hvarje ny oktroj skulle införas det förbehåll, att banken skulle vara pligtig underkasta sig de föreskrifter, som framdeles rörande sedelutgifningen och bankrörelsen kunde varda genom lag fastställda; men detta mitt förslag, som afsåg vinnande af tid för den behöfliga revisionen, tillvann sig icke majoritetens af Kammaren bifall, och följer då att pröfva hvad godt för ändamålet nu föreliggande förslag kan erbjuda.

Knappt torde väl någon vilja förneka, att det för egendomsvärdenas och alla andra ekonomiska förhållandens betryggande vore af vikt, likasom det är principenligt, att den metalliska valutan inom landet ökades och hvarje bank förpligtades att med silfver inlösa sina sedlar. Men då nu den uppfattning gjort sig allmänt gällande, att den tvångskurs, som i grundlagen tillägges Riksbankens sedlar, inefattar berättigande äfven för de enskilda bankerna att med Riksbankens sedlar inlösa sina egna, så blir det i första rummet nödigt att aflägsna detta hinder för en god reform. Man har väl i dag här hört tillvaron af en verklig tvångskurs hos oss bestridas; men så snart en gäldenär, på hvilken grund han än må det vara, är berättigad att afbörd sig sin skuld med sagda sedlar, det är lagligen tvinga sin borge-när att såsom betalning emottaga dem, så äro dessa sedlar verkligen med tvångskurs försedda, oberoende deraf, att de sedermera kunna af innehafvaren mot silfver i banken utvexlas. I sig sjelf är likväl tvångskursen en undantagsåtgärd, som endast i nödfall tillgripes. Det hinder mot reformen, som nämnda tvångskurs uppställer, bör således först aflägsnas, helst ingen, vare sig civil- eller ekonomisk lag, får stå i strid

med grundlagen; och med afseende härfpå är det, som jag, för min del, biträder BetänkanDET i den del, som åsyftar afskaffande af omordade tvångskurs, dock under förutsättning derjemte å min sida, att en ändamålsenlig reform så väl af Riksbanken, som af lagen rörande de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, samtidigt härmed vidtages och utföres, deruti inbegripen skyldigheten för dem att med metallisk valuta enligt gällande myntfot inlösa sina sedlar vid anfordran.

Emot en sådan invexlingskyldighet hafva flerehanda betänkligheter här under diskussionen i dag blifvit framställda. Man har dervid företrädesvis lagt vikt uppå, att Riksbankens realisationsförmåga derigenom skulle kunna blifva nära nog på ett uttömmande sätt anlitad. Till en början skulle de enskilda bankerna, anmärker man, kunna använda sina inneliggande riksbanksedel-kassor till att från Riksbanken förskaffa sig erforderligt silfver, och sedan allt vidare fortsätta på samma väg, allt efter behof. Riksbankens metalliska förråd kunde sålunda snart och ofta blifva uttömdt. Nå väl, hvarpå grundas i sjelfva roten denna föreställning? Måne ej derpå, att man tänker sig den öfverlägsenhet, Riksbanken nu eger och utan tvifvel äfven framdeles kommer att bibehålla, utgå derifrån, att den skulle vara en mater nutrix för alla öfriga banker? Men detta är Riksbanken icke i dag och blir det än mindre framdeles. Dess öfverlägsenhet ligger och kommer att ligga uti de större kapitaltillgångar, öfver hvilka den eger att disponera. Emellertid, om de enskilda bankerna på nämnda sätt sökte handla till förfång för Riksbanken, hvad hindrar då denne att retorsivt förfara likaledes mot de enskilda sedelbankerna? Tränger någon mig in på lifvet; hvi skulle jag ej, för att freda mig, kunna göra detsamma mot honom? Kriget i alla former innefattar dock alltid ett abnormt tillstånd. Fred och förlikning äro under alla omständigheter bättre; och förlikning och öfverenskommelse om fredlig samverkan skulle ock här ofelbart blifva resultatet. Dessutom, äfven i dessa hänseenden, skulle en ändamålsenlig lag egna sig till att blifva och vara en förträfflig fredsmäklare. Finanskomitéen från år 1858 har uti sitt underdåniga betänkande, äfven hvad detta ämne angår, afgifvit ett förslag. Befinnes det ej lämpligt, så hindrar intet att uppställa ett bättre. Huru som helst, är det emellertid obestriddt, att, till hvilken tidpunkt man än ville uppskjuta de nödiga och af sjelfva sakbegreppet och krediten påkallade reformerna i vårt bank- och penningeväsende, enahanda betänkligheter då som nu skola förefinnas, och att införandet eller återställandet af ett på fast mynt grundadt penningeväsende alltid vid sjelfva öfvergången tager vissa kostnader och uppoffringar i anspråk. Det är försörningen för föregående tidens misstag och felsteg.

Användandet af metalliskt mynt såsom medel för varuomsättningen är en företeelse, som visar sig redan i den stadgade samhällsordningens och samhällskulturens första stadier, och är såsom sådant sjelft ett af hufvudvilkoren för dennas jemna fortgång. Förvärfvandet af detsamma kostar kapital och arbete likasom åstadkommandet af hvarje annan, för individens behof lämplig vara. Det är derigenom, som de ädla metallerna innefatta ett *verkligt värde*, hvilket genom dessa metallers homogenitet är proportionerligt delbart i huru små portioner som

helst. Det metalliska myntet såsom varuomsättningsmedel kan därför *ej ersättas*, hvarken genom boskap eller skinnlappar, såsom i den aflägsna forntiden, eller genom papperslappar, såsom vi så ofta och så ymnigt försökt. Det kan ej ersättas, utan stora skakningar i den materiella välfärden; det måste finnas till och kan endast *representeras* genom anvisningar derpå, medelst tillhjälp af förtroendet och krediten, hvilken dock ej heller till sin idé kan vara en blott luftig föreställning, utan måste hafva en fast grund att stödja sig på, och denna är åter här medvetandet, att anvisningen när som helst kan utbytas mot myntet, om så behöfves. Låt vara att dessa anvisningar, eller sedelstocken, kunna i någon mån öfverskjuta beloppet af den metalliska realisationsfond, som är tillgänglig. Vexelkursen i affärsmännens relationer till utlandet förblir dock alltid känslig därför, om än det för den ovana blicken ej alltid synes; men när kriserna komma och förtroendet i det inre minskas eller försvinner, såvida ej tvångskurs mellankommer, och banksedeln förblir der oinlösbar, då begynna skakningarne, då sjunka egendomsvärdena, och det kunde hända hvad som på de beryktade Franska assignaternas tid hände i Frankrike, eller att man slutligen fick med 700 francs i sådana assignater betala ett par stöfflor. Erinrom oss, Mine Herrar! ur vår egen historia att, ehuru en riksdaler banko i sedlar rätteligen hade bort representera en riksdaler specie i Banken, den likväl, vid tiden för realisationen 1830, endast gälde en tredjedel deraf. Det är, Mine Herrar! väl värdt att landets fäder taga i betraktande, huruvida icke tiden är inne, att taga några steg vidare på den väg, uti ifrågavarande afseende, som sednast beträddes genom realisationen af år 1830.

Aterstår sista punkten af Konstitutions-Utskottets förslag. Den lyder: »Riksbankens sedlar skola vid anfordran efter deras lydelse af Riksbanken inlösas». Från den nuvarande texten äro således orden »*med silfver*» (inlösas) uteslutna. Vid remissen af motionen i detta ämne fästades af mig särskildt uppmärksamheten på betydelsen och vigten af dessa ord för banksedlarnes realisation, med hänsigt hvartill de ock vid riksdagen 1850—51 i grundlagen infördes. De utgjorde en garanti mer för realisationen derigenom, att, då Riksdagen eljest eger suveränt stifta lag för Banken och dess förvaltning samt således äfven att bestämma sedlarnes ordalydelse, frågan om den myntmetall, hvarmed de skola inlösas, dock erfordrar Kongl. Maj:ts pröfning och godkännande. Då likväl uti lagen för Riksbanken af den 1 Mars 1830, hvilken har egenskapen af civil-lag, om grunden för invexlingen ett stadgande förekommer, hänvisande till lagen om myntbestämningen af samma dag, och då bibehållandet af de omförmälda orden äfven kunde blifva hinderligt för val af lämplig tid för införande af en guldstandard, hvarom vid denna riksdag fråga äfven blifvit väckt och hvars förverkligande väl synes hafva en framtid, låter jag min vid remissen gjorda erinran nu falla, och tillåter mig deremot att framlägga ett annat förslag. Till egenheter i vår banklagstiftning är nemligen att hänföra Riksdagens rätt att, med nyssnämnda undantag, allena utfärda lagar och reglementen för Bankens förvaltning, äfven hvad sedelutgifningen vidkommer, så djupt inverkan på allas rätt och intressen denna än är. Den historiska anledningen dertill är oss alla välbekant. Men från



år 1668, då Rikets Ständer öfvertogo Palmstruchs bank med rätt att allena ordna och, genom sina fullmäktige, låta handhafva dess förvaltning, och ända in i vår tid har erfarenheten icke bekräftat, att, hvad sedelutgifningen angår, denna i vår positiva statsrätt införda grundsats medfört i alla afseenden lyckliga följder; och som nyssnämnda lagar från år 1830 redan nu fastställa, att inxelingsgrunderna för Riksbankens sedlar skola genom civil-lag bestämmas, utbeder jag mig få föreslå, att samma grundsats äfven måtte varda uti ifrågavarande § af grundlagen införd, hvilket kunde ske genom upptagande deri, i stället för de af Utskottet föreslagna, af följande ord: »Riksbankens sedelutgifning och skyldigheten, att sedlarne vid anfordran inlösa, ordnas och bestämmas genom lag, stiftad i den ordning, 87 § stadgat;» hemställande jag fördenskull om återremiss af Betänkandet i denna punkt för frågans vederbörliga behandling.

Herr Ekenman: Det var att förutse att icke blott motionären utan flera andra ledamöter inom denna Kammare, som sysselsatt sig med finansiella studier, skulle i denna fråga uppträda och understödja Utskottets förevarande förslag. Jag har visserligen icke något anspråk på att mina ord skulle efter de sakrika upplysningar, som redan lemnats i frågan, i någon väsentlig mån bidraga till hennes lösning, och jag har begärt ordet endast dertill, att det, efter mitt tycke, i de hållna föredragen, förefinnas luckor, hvilka jag önskar att kunna fylla genom anförandet af några bevis eller fakta.

Det har blifvit sagt af en ärad talare, att behof af den nu föreslagna förändringen i närvarande stund icke vore för handen, hvarjemte han antydte att frågans nyhet vore ett skäl mera för betänksamhet vid hennes behandling. Men hon är icke ny, ty uppmärksamheten fästades å henne redan vid 1854 års riksdag. Den s. k. Finans-komitén, som för utredning af landets ekonomiska och finansiella ställning år 1858 tillsattes och som år 1860 afgaf sitt särskilda Betänkande angående bankväsendet i riket, ansåg vår bankorganisations största grundfel ligga uti den af grundlagen åt Riksbankens sedlar gifna tvångskurs, och enahanda tanke uttalade det vid sistlidne riksdag för jordbrukets angelägenheter tillsatta särskilda Utskott. Jag tillåter mig att i herrarnes minne återkalla hvad detta Utskott i frågan yttrat. Sedan Utskottet tagit i öfvervägande i hvad mån lagstiftningen för de enskilda bankerna skulle kunna sägas vara fullt tillfredsställande och efter en redogörelse för sina åsikter derom, säger Utskottet: »Otvifvelaktigt är att den nuvarande lydelsen af 72 § Regeringsformen, genom att göra papper till mynt, förvillar sjelfva begreppet om penningen. Våra många realisationer utgöra lika många varnande exempel af denna förvillelses följder. Tvångskurs på papper är tvifvelsutan ett af de starkaste hinder för utvecklingen af ett ordnad kreditväsende; utom Sverige är det också endast få länder i Europa, der dylik tvångskurs förekommer; och hvilka svårigheter i kreditväg för dessa länder derigenom uppstått på de stora börsplatserna är tillräckligen kändt.» På grund af detta och i sammanhang med sin önskan att de enskilda bankerna måtte för framtiden tillförbindas att inlösa sina sedlar med klingande mynt, uttrycker Utskottet slutligen den åsigt »att 72 § Regeringsformen måtte undergå

en sådan förändring, att Riksbankens sedlar upphörde att vara obligatoriskt betalningsmedel, utan förvandlades från att vara s. k. pappersmynt till verkliga kreditsedlar.» Denna punkt i bemälda Utskotts Ut-låtande gillades af Andra Kammaren och, för såvidt jag riktigt uppfattade diskussionen deröfver i Första Kammaren, var det icke heller någon der, som motsatte sig den uttalade principen. Det var sålunda att förutse, att ett förslag till förändring i denna syftning snart skulle i grundlag-enlig ordning göras till föremål för Riksdagens pröfning, och detta har skett. Det tillkommer nu Kammaren att taga i öfvervägande om ej tidpunkten är inne att ur grundlagen utstryka ett stadgande, som, enligt äfven mitt förmenande, der icke bör hafva sin plats. Vi veta, att intet annat land i sina grundlagar har ett likartadt stadgande och om, med hänsyn till den oreda i finanserna, som här var rådande år 1809, det ansågs af behovet påkalladt att omhägna tvångskursen för Riksbankens sedlar med den helgd grundlagen medför, så har likväl detta behof långt före detta upphört att vara gällande. Men deraf följer dock ej, enligt min tanke, att den nu föreslagna förändringen skall vinna tillämpning genast vid den tidpunkt då den kan blifva af Riksdagen definitivt beslutad och af Kongl. Maj:t gillad, ty det återstående hindret, att enahanda stadgande förefinnes i myntbestämmingslagen, torde ej förr böra undanröjas än man på samma gång ändrar, för så vidt sådant kan ske, lagen för de enskilda bankerna så, att dessa jemväl förbindas att med klingande mynt inlösa sina sedlar. Hvarthän tvångskursen på sedlar kan komma att leda, har blifvit vidrört af flera föregående talare. En af dem har erinrat derom, att i Frankrike tvångskursen infördes år 1848, i anseende till då rådande revolutionära rörelser och den oreda i finanserna, som i följd deraf egde rum; men talaren underlät att vidröra resultatet af denna åtgärd, som väl förtjenar att återkallas i minnet. Pappersmyntet föll i värde, så att för 1000 francs i sedlar erhöles endast 850 francs i silfver eller 748 francs i guld. Detta för industrien och näringarne olyckliga tillstånd måste emellertid snart upphöra och banken återtaga sin suspenderade skyldighet, att utväxla, hvarjennte den obligatoriska förbindelsen att emottaga sedlarna återkallades redan den 6 Augusti 1850.

Här har blifvit af en föregående talare anmärkt, att, om denna tvångskurs blefve borttagen, så skulle deraf följa ett olidligt prejeri, enär det vore svårt att anskaffa silfver för betalandet af sina skulder. Jag kan icke dela dessa åsigter; men om det skulle finnas någon grund för påståendet, så vore förhållandet snarare till fördel för gäldenären emot hans borgenär, som just derigenom, genom en tvångskurs, kunde komma att i ett sämre betalningsmedel få mottaga sin fordran. Det är icke någon omöjlighet, om det ock sväriligen nu låter tänka sig, att Riksdagen, med tillämpning af 65 § Riksdagsordningen, fattar ett beslut, att t. ex. 100 millioner R:dr i sedlar, hvarom motion vid denna riksdag är väckt, skola från Rik-banken utgifvas; men låtom oss antaga att endast 20 å 30 millioner R:dr i sedlar utsläppas i rörelsen, utöfver de 30 millioner. hvartill Banken eger utsträcka sin sedelutgifningsrätt utöfver metalliska valutan. Hvad blefve följderna deraf? Jo, att denna öfverdrifvet ökade tillgång på lagligt betalningsmedel skulle förhöja priset på den inhemska industriens alster, hvilken förhöjning åter för-

anledde till en ökad import af enahanda varor, som från utlandet kunde billigare köpas, hvaraf åter följde att silfret eller den metalliska valutan utströmmade ur Riksbanken och landet, för att gälda den ökade importen, som sannolikt ej skulle kunna med exporten betäckas.

Man har velat se en fara för Riksbanken, om detta stadgande borttoges ur grundlagen, från de enskilda bankernas sida, enär dessa skulle komma att utväxla sina inneliggande riksmynskassor mot silfver, men jag kan ej fatta denna fara eller hvarföre de enskilda bankerna skulle belasta sig med silfver utöfver hvad som erfordrades för att kunna bjuda face för emotsedda utväxlingar, hvilka sannolikt icke på någon plats komme att utsträckas utöfver hvad som fordrades för importens betäckande; men skulle ett annat förhållande, det otänkbara, inträffa, att enskilda bankerna skulle vilja bringa Riksbanken i förlägenhet, så blir det alltid lätt för Riksbanken att återställa det brutna jemnvigtsförhållandet genom att å sin sida uppsamla de enskilda bankernas sedlar, presentera dem till inlösen hos dessa banker och fordra att deremot erhålla silfver. Ett sådant krig emellan Riksbanken och de enskilda bankerna skulle alltid slutligen leda till Riksbankens seger.

Förevarande ämne är rikt och derom kunde vara ännu mycket att säga, utan att ämnet blefve uttömdt. Det jag haft äran yttra, torde vara nog för att antyda min ståndpunkt. Men då jag har ordet, utbedjer jag mig att med några ord få bemöta nästföregående talares åsigt, det nödvändigt vore att återremittera Betänkandet, beträffande sista punkten uti ifrågavarande §. emedan Utskottet i sitt förslag uteslutit orden »med silfver», och icke på annat sätt uttryckt, huru Riksbankens sedlar skulle inlösas. Jag för min del kan icke finna, att stadgande i lagen derigenom är nödvändigt; ty för mig synes det vara alldeles klart, att, då tvångskursen upphäfves och det sålunda beror på hvar och en att mottaga endast sådana banksedlar, hvartill han har förtroende, och då å banksedlarne otvifvelaktigt måste uppgifvas, hvilken valuta, som för desamma vid invexling erhålles, ingen lärer emottaga sådana banksedlar, för hvilka han ej tillförsäkras om sådan valuta, hvarmed han finner sig nöjd. Vid detta förhållande anser jag det ej vara nödvändigt att förändra ordalydelsen och innehållet af §:en, sådan den blifvit af Utskottet formulerad; och jag får på grund häraf och hvad jag i öfrigt anfört, vördsamt tillstyrka, att det af Utskottet nu framställda förslag måtte blifva hvilande till grundlagsenlig behandling.

Grefve Mörner, Julius Oscar: En sak synes mig vara klar, och det är, att åsigtorna i fråga om banker och banklagstiftning, måtte vara lika osäkra nu, som de fordom varit. Då jag läser hvad som förr blifvit skrifvet i denna väg och hvad som nu i våra dagar är skrifvet, samt ser de hvarandra korsande åsigtorna i frågan, att den ene vill ett och den andra något helt annat, ser jag deruti åtminstone en maning att man i dessa angelägenheter bör framgå med den största varsamhet. Deraf följer dock ej, att jag ovilkorligen skall yrka, att vi må kvarstå vid allt hvad i förra tider blifvit gjordt och föreskrifvet, ty lagstiftarne på den tiden voro sannolikt icke mera kunnige och erfarne än vi nu äro, hvadan det alldeles icke är gifvet, att de lagar, vi nu hafva, äro de bästa och att de icke kunna emot andra och bättre utbytas. Uti

denna fråga befinner jag mig emellertid i en mycket brydsam ställning. Å ena sidan vill jag gerna instämma med motionären deri, att det egentligen är ett oting, att ett sådant stadgande, som finnes i 72 § af vår Regerings-form, nemligen att sedlar må anses för mynt, skall existera, och jag vill gerna derföre gå in på, att härutinnan en förändring bör göras. Men sättet att göra förändringar har ibland sina svårigheter, ty ett gammalt samhälle, med sina under tidernas lopp tillkomna förvecklingar och utvexter, låter icke efter behag omskapa sig till en vacker och helgjuten bild. utan man måste oftast böja sig under det närvarandes tvång och nöja sig att med tålmod söka bortskaffa hvad som är oönsket och införa det nya, bättre, i stället. Våra penningeförhållanden äro nu intrasslade och, om äfven medgifvas må, att privatbankerna gagnat landet, kan icke förnekas att deras inflytande i vissa hänseenden dock äfven varit skadligt. Såsom sakerna nu emellertid förhålla sig och då privatbankerna hafva en sedelutgifts-rätt, hvarigenom de onekligen kunna inverka på Riksbankens ställning, så får jag erkänna att jag måste räkna mig bland dem, som icke anse det vara lätt eller ens lämpligt att borttaga det grundlagens bud, hvarigenom Riksbankens sedlar äro tillerkända egen-skap af lagligt betalnings-medel, hvilket stadgande jag i stället anser för närvarande lemna bidrag till ett välbehöfligt värn för Banken. Jag ser visserligen uppgifvet uti Utskottets Utlåtande, att enahanda stadganden om Riksbankens rätt att utge sedlar med tvångskurs, och om den metall, hvarmed de skola inlösas, innehållas i myntbestämmningslagen och lagen för Rikets Ständers Bank af år 1830. Då Konstitutions-Utskottet så säger, har det naturligtvis ansett att så vore, men så är emellertid ej förhållandet. I lagen för Rikets Ständers Bank finnes visserligen stadgadt om skyldighet för Riksbanken att inlösa sina sedlar med silfver, men om tvångskursen icke ett enda ord. Myntbestämmningslagen af den 1 Mars 1830 åter säger i sin 4 §: »alla liqvider och betalningar kunna hädanefter, såsom hittills, i Bankosedlar fullgöras, der ej annat förbehåll gjordt är.» Det kan väcka förvåning att ens detta sistnämnda stadgande blifvit intaget i en civil-lag, ty då grundlagen, och det ovillkorligt, föreskref att Bankens sedlar voro lagligt betalnings-medel, borde väl varit öfverflödigt, ja! till och med obehörigt, att derom ytterligare förordna i en lag af underordnad natur, men sådana anomalier äro i vår lagstiftning icke sällsynta. Emellertid kan jag icke finna att nämnda stadgande i myntbestämmningslagen innehåller någon garanti derföre att alla liqvider må kunna med Riksbankssedlar fullgöras, ty der står uttryckligen »der ej annat förbehåll gjordt är.» Om nu, derest ifrågavarande förändring vidtoges, vid till exempel en utnättnings- eller konkursauktion å fast egendom vederbörande, och det måhända icke i någon redlig afsigt, beslutade, att betalningen skulle ske i silfver, så kan jag icke begripa, att stadgandet uti myntbestämmningslagen skulle kunna hindra eller förbjuda ett sådant förfarande. Man har äfven sagt, att detta grundlagsstadgande skulle innebära ett hot emot realisationens bestånd och att det skulle inverka menligt på Bankens kredit. Detta begriper jag ej och kan ej heller derpå gifva något annat svar, än att jag omöjligt kan fatta det. Utskottet säger vidare i sitt Utlåtande, att, om Riksbanken genom mindre omsorgsfull vård eller missgynnande omständigheter sattes ur stånd att inlösa sina

sedlar, vore grundlagens stadgande om inlösandet vanmäktigt. Ja, mine Herrar! det sistnämnda kunde visserligen inträffa, men så har varit, är och blifver i alla tider förhållandet. Då svåra tider påkomma. då stormen bryter löst öfver samhället, så att det hotar att störta öfverända, då inträder nödtvångets lag och då måste öfriga lagbud vika i den mån det behöfves till dess faran gått öfver, och det ordnade samhället kan återgå till ordnade lagar. Sålunda hafva vi nyligen erfarit, att pappersmynt med tvångskurs och utan silfverutvexling blifvit utgifvet i Amerikas Förenta Stater, detsamma har under olika tidpunkter skett i Frankrike, Österrike, ja till och med, om jag rätt minnes, under åren 1796—1816, i England, hvarest till och med, då sedlarne fallit i värde, genom ett parlamentsbeslut förklarades att sedlarne egde sitt fulla värde efter lydelsen.

Vidare har en talare yttrat, att detta stadgande skulle ha tillkommit 1809 allenast för att uppehålla Bankens anseende. Jag vill fästa mig vid ordet »allenast». Det var ej för att uppehålla Bankens anseende, och ännu mindre *endast* derföre, som man stadgade en tvångskurs. Detta hade sin grund deri, att Riksgälds-kontoret förut utgaf sedlar. Hvar och en, som har kännedom om den tidens förhållanden, vet väl huru denna sedelutgifningsrätt utöfvades. För att begränsa Riksgälds-kontorets nämnda sedelutgifning och återföra detsammes sedlar till den punkt, att de endast skulle gälla i den mån de egde kredit, samt vidare förekomma utgifvandet af sedlar ifrån någon annan inrättning, inflöt detta stadgande i vår grundlag, men icke för att uppehålla Bankens anseende, eller, såsom någonting nytt, införa tvångskurs för dess sedlar.

En talare, motionären, har sagt, att man principenligt kunde fordra, att alla sedlar skulle inlösas med klingande mynt. Denna princip erkänner jag, såsom riktig, och dess uttalande hedrar den värde talaren, men, då vi erkänna den, måste vi ock närma oss derhän, att privatbankerna upphöra med att inlösa sina sedlar med Riksbankens. Detta tror jag dock icke kommer att ega rum, så länge den nuvarande privatbanklagen och bankernas nuvarande oktrojer gälla, och då man säger att bankernas nuvarande sedelutgifningsrätt icke medfört någon våda genom vägrad inlösning af deras sedlar, vill jag erinra, att hösten 1857 var en instörtning nära att inträffa och, efter hvad jag sjelf erfor, var det icke med nöje som i Norrköpings Enskilda Bank invexling skedde af en annan privatbanks sedlar, hvars kredit då var ganska vacklande.

Att, på sätt en talare föreslagit, stadga, det sedlarne skulle inlösas, efter deras lydelse, med silfver *eller* guld, vill jag för min del afstyrka. En dubbel värdemätare är otjenlig, enär det kan leda till besynnerliga resultat, om sedlar skola inlösas med olika metaller. Om t. ex. två personer komma till Banken och invexla hvar sin sedel å 100 R:dr, den ene emot guld och den andre emot silfver, och sedan den valuta de erhållit bedömes efter metallvärdet, så finnes den ene hafva fått mera värde än den andre, ehuru sedlarne lydt å samma belopp Riksdaler Riksmünt. Då måste snart olika värden uppkomma för sedlarne med deraf följande trassel och oreda. Konstitutions-Utskottet har yttrat, att det anser »den tid icke vara långt aflägsen, då en förändring af myntfoten från

från silfver till guld hos oss finnes böra inträda. Det är möjligt, att man en gång kommer derhän, men ännu har man dock icke hunnit dit. Hos de författare, som skrivit i finansiella ämnen, finner man mycken tveksamhet i detta afseende. Det synes vara anledning antaga att silfret är mindre underkastadt försämring i sitt värde än guld, hvilket nu en tid varit i fallande, och skulle uppgiften om nya stora guldtilgångar i klippbergen i Norra Amerika bekräfta sig, torde ytterligare rubbning i guldvärdet kunna emotses. Upptäckas nya stora silfvergrufvor, kan sådant visserligen äfven sänka silfrets värde, men innan sådan upptäckt skett, torde silfret ega mera stabilitet än guld.

Men jag vill ej längre uppehålla Kammarens tid. Jag vill nu blott förklara, att jag önskar förändring i den föreslagna syftningen, men icke förr än i lag blifvit stadgadt och till efterrättelse påbjudet, att alla, som ega rätt att utge sedlar, äro skyldige att inlösa dessa med metallisk valuta, samt derjemte blifvit förordnadt att Riksbankens sedlar gälla såsom betalningsmedel, så länge de efter deras lydelse i Banken invexlas. I samma stund, som detta sker, är jag villig, att uppgifva ifrågasvarande stadgande, att Riksbankens sedlar må för mynt i riket erkännas, men för närvarande kan jag icke annat än yrka afslag å Konstitutions-Utskottets nu förevarande förslag.

Herr vice Talmannen: Ehuru den förevarande frågan redan blifvit mångsidigt skärskadad, torde det dock finnas vara i sin ordning, att jag, såsom ledamot af Riksbankens styrelse, jemväl afgifver min trosbekännelse om denna sak. Såsom redan anmärkt blifvit, innefattar Utskottets ändringsförslag två särskilda momenter, som i sjelfva verket icke så nära sammanhånga med hvarandra, att icke afgörandet af det ena kan ske oberoende af beslutet om det andra. Det förra momentet afser uteslutandet från 72 § Regeringsformen af det stadgande, som tillerkänt Riksdagen ensam rätt att genom Banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas. Det andra momentet afser borttagandet af orden *med silfver* från §:ns sista period angående sedlarnes inlösen. Hvad den sednare delen af förslaget angår, hyser jag ingen betänklighet att godkänna densamma. Den tid är utan tvifvel snart i annalkande, då äfven i vårt land antagandet af guld såsom myntfot påtvångar sig sjelft; och för att möjliggöra detta, är det i sin ordning, att man i tid vidtager den föreslagna förändringen af grundlagen i denna del. Hvad deremot förra delen af Utskottets ändringsförslag angår, bekänner jag mig som en bestämd vedersakare deraf. Jag vill nu ej inlåta mig i undersökning af det principiella i frågan, utan blott taga i betraktande de faktiska förhållandena och den närvarande tidpunkten. Man har sagt, att uteslutandet ur grundlagen af bestämmelsen att de af Riksdagen genom Banken utgifna sedlar skola såsom mynt i riket erkännas, icke skulle hafva någon betydelse för det närvarande, så länge samma bestämmelse kvarstår i en civil lag; men hvad äsyftar detta uteslutande ur grundlagen, om icke det att bereda vägen för bestämmelsens uteslutande jemväl ur civil-lagen? Detta har ock Utskottet öppet erkänt, då Utskottet motiverat sitt ändringsförslag dermed, att genom ett sådant förslags antagande Konung och Riksdag skulle lemnas friare hän-

der att, eftersom omständigheterna bjuda och en upplyst omtanke för Bankens väl finner nödigt, låta banklagen, så småningom utveckla sig utan alltför mycket återhållande hinder. Är det verkligen ett skadligt band för rörelsen att ifrågavarande stadgande finnes i grundlagen, måste verkningen deraf vara lika skadlig, om det bibehålles uti en civil lag. Vid pröfning af detta ärende måste man således betrakta frågan, såsom om det redan nu vore fråga om borttagande af all legal garanti, för att Riksbankens sedlar skola såsom mynt i riket erkännas. Utskottet har, jemte den vanliga förespegligen om frihetens gyllene frukter, som jag lemnar i sitt värde, tillika såsom argument åberopat, att upptagandet i grundlagen af ifrågavarande stadgande skulle menligt inverka på Bankens kredit. Jag tillstår, att jag näppeligen hört en paradox, så besynnerlig som den, att en sak skulle blifva mistrodd endast derföre att den blifvit af grundlagen garanterad. Vore denna sats riktig, skulle icke då alla institutioner, som i grundlagen omförmälas, vara underkastade samma öde: och då kunde man vara frestad att stryka ett streck öfver hela denna urkund för att hafva friare händer, att vid hvarje riksdag improvisera hvilka förändringar i våra samhällsförhållanden som helst. Men icke endast ifrån denna, utan äfven ifrån erfarenhetens synpunkt, skulle jag vilja fråga de ledamöter af Utskottet, som bidragit till förslaget, hvilken enda omständighet de kunna uppgifva, som skulle bevisa, att Bankens kredit lidit af den nu gällande lagen. Det har blifvit sagdt, att sedlar icke äro mynt. All terminologi är konditionel, och vår banklitteratur öfverflödar på bevis, att benämningen sedelmynt nyttjats lika ofta som sedlar i motsats till det metalliska myntet. Men man må nu gifva sedlarna hvad slags benämning som helst, synes det mig icke på frågan det ringaste inverka, så länge Riksbankens sedlar enligt grundlagens stadgande äro att anse såsom lagligt betalningsmedel och jemväl såsom sådant bland allmänheten betraktas, hvilket dock är hufvudaken. Man har skyggat tillbaka för något, som jag anser för ett hjernspöke, nemligen den så kallade *tvångskursen*. Denna tvångskurs är dock icke något annat än egenskapen hos Bankens sedlar, att vara lagligt betalningsmedel. Det har redan blifvit af föregående talare åberopadt att i flera andra länder, och i bland dem England och Frankrike, hufvudbankernas sedlar hafva en så beskaffad tvångskurs. Jag vill tillägga, att i sjelfva det fria Amerika samma förhållande är med federationens s. k. greenbacks, och i tulluppbörden emottagas ej andra sedlar. Skulle man införa i vårt land grundsatsen om obegränsad frihet i fråga om banksedlars konkurrens, fruktas jag detta skulle medföra de mest bekymmersamma följder för Bankens förmåga att tillhandahålla allmänheten metalliskt mynt. Men icke nog dermed, att den stora rörelsen skulle af dessa förhållanden lida, äfven på de enskilda penningeliqviderna man och man emellan, skulle dessa, såsom Herr Schartau rätteligen anmärkt, utöfva ett menligt inflytande. Jag håller emellertid den värde motionären, likasom Utskottet, räkning derföre, att de så öppet angifvit det mål, hvartill de syfta, eller banksedlarnes fria konkurrens. Jag vill icke, såsom en varning, åberopa det bekanta yttrandet af Thomas Tooke, att frihandel i bankväsendet är liktydigt med frihandel i bedrägerier, enär jag icke är någon vän af ytterligheter och derföre ej heller vill af detta yttrande hemta något stöd för mina åsikter; men då

ï de penningestarkaste länderna, Frankrike och England, för närvarande pågår en hård strid mellan dem, å ena sidan, som ifrå för obegränsad frihet i bankväsendet, och å andra sidan, dem, som förfäktat Statens rätt att såsom förmyndare ingripa i banklagstiftningen. synes det mig, såsom vore det icke välbetänkt af de mindre penningestarka länderna att, innan de vunnit erfarenhet, huru denna strid utfaller, föregå med exempel på större frihet i denna lagstiftningsgren. Det är med anledning häraf, som jag under nuvarande förhållanden tror det vara klokt att iakttaga stor varsamhet och ej experimentera med sådana förändringar, som den nu ifrågasatta. Det har blifvit af en talare yttradt, att våra finansiella förhållanden ej blifvit hvarken bättre eller sämre sedan 1809 års grundlagsstiftare i grundlagen upptogo stadgandet att Riksbankens sedlar skulle såsom mynt i riket erkännas. Det synes mig dock, som om detta yttrande fordrade någon justering, ty obestriddigt är, att, sedan nu gällande banklagsstiftning tillkom, man icke egt ett enda exempel af sådana finansiella oredor, som tillföre. Jag har nyss sagt, att jag icke vill lägga någon vikt vid den förut citerade af Th. Tooke uttalade maxime, men de värde ledamöterna af Utskottet, som föranledt Utskottets beslut, äfvensom de medlemmar af Kammaren, som möjligen för Utskottets förslag hysa sympati, torde icke misstycka, att jag citerar en annan författare, som anses stå främst i ledet bland dem, som påyrka en fri banklagsstiftning. Michael Chevalier, denne författare, ehuru han yrkar obegränsad frihet i afseende på rättigheten att bilda banker, erkänner dock Regeringens rätt att ordnande och kontrollerande ingripa i lagstiftningen om penningecirkulationen. Det torde af hvad jag nu sagt ej förefalla oväntadt, att jag från min ståndpunkt anser den yttersta varsamhet i denna grannliga sak vara af nöden, så att man ej må förirra sig på ett fält, der en ännu saknad erfarenhet kan blifva ganska dyrköpt, både för det allmänna och den enskilde. Jag förenar mig därför med dem, som yrkat afslag på Utskottets Betänkande.

Herr Frisk: Då, enligt min åsigt, den nu ifrågasatta förändringen af 72 § Regeringsformen hvarken är nödig eller nyttig, och bifall dertill skulle — då icke Riksbankens sedlar längre fingo anses för lagligt betalningsmedel — synnerligen för de i landsorten boende, ofta gifva anledning till de af en föregående värd talare uppgifna prejerier, och det äfven för Riksbanken skulle medföra betydliga kostnader att tillhandahålla allmänheten med tillräcklig mängd klingande mynt, samt dessutom Riksbankens sedlar, såväl inom som utom landet, under nuvarande lagstiftning åtnjuta fullkomlig kredit, finner jag icke skäl vara att företaga någon ändring uti nämnda 72 § Regeringsformen, utan får därför förena mig med dem, som yrka *afslag* på nu ifrågavarande Konstitutions-Utskottets Utlåtande.

Friherre af Ugglas: Denna diskussion har redan så länge pågått och ämnet har blifvit så mångsidigt behandladt, att jag kan vara ganska kort; men äfven jag vill uttala min mening i denna fråga. Såsom redan blifvit anmärkt, sönderfaller Utskottets förslag i två delar, som icke med hvarandra hafva något oskiljaktigt sammanhang. Den första delen eller den, som företrädesvis har utgjort föremål för diskussionen



och blifvit mest olika bedömd, afser förslaget att från 72 § Regeringsformen borttaga stadgandet om den så kallade tvångskursen på Riksbankens sedlar. Ser man nu frågan endast från principiell synpunkt, tror jag, att alla tankar förena sig derom, att det ligger något begrepps-förvillande deri, att ett papper, som innehåller blott ett löfte om betalning, skall anses vara verkligt mynt. För min del tror jag, att uti frågor sådana som dessa, det är af synnerlig vikt att man fasthåller sunda principer och söker tillämpa dem i praxis, äfven om denna tillämpning skulle vara med en och annan svårighet förenad. Jag utgår sålunda från den åsigten, att borttagandet ur 72 § af ifrågavarande stadgande är principiellt riktigt, och måste således jemväl önska tillämpningen af berörda princip. Men då framstår den andra frågan, hvilka olägenheter skulle kunna uppstå af en sådan tillämpning. Man har i detta afseende anført åtskilliga. Så har man sagt, att detta stadgande borde bibehållas såsom ett värn för Riksbanken. För min del vågar jag påstå, att just borttagandet af nämnda stadgande skulle snarare värna Riksbanken, och jag stödjer denna åsigt helt enkelt på den förut främhållna omständigheten, att, så länge som det står qvar i grundlagen att Bankens sedlar skola för mynt i riket erkännas, måste all sedelemission i landet, såväl af Riksbanken som enskilda bankerna, komma att trycka på Riksbanken eller, såsom en talare förut anmärkt, all rörelse i landet komma att hvila uteslutande på den lilla smala pelare af metall, som nu finnes i Riksbanken. Tager man åter bort detta stadgande, kommer det enskilda intresset Riksbanken till hjälp i dess sträfvande att tillhandahålla allmänheten metallisk valuta. Först genom borttagande af detta stadgande ur grundlagen synes man mig på ett riktigt sätt kunna understödja Riksbanken och ordna de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt samt möjliggöra förslaget att enskilda bankerna må förklaras skyldiga att inlösa sina sedlar med silfver. Jag tror derföre, att det ligger uti Riksbankens välförstådda intresse att godkänna den af Utskottet uttalade åsigt. — En talare har sagt, att, om icke grundlagen tillade Riksbankens sedlar företräde framför alla de enskilda bankernas sedlar, följden deraf skulle blifva, att de sednares sedlar skulle komma att mottagas i allmänna uppbörden. Jag ber dock få erinra derom, att denna följd väl icke är alldeles gifven, ty om i detta ögonblick grundlagen i denna del blefve förändrad, qvarstår i allt fall i civil-lag den bestämmelse som tillerkänner Riksbankens sedlar företräde framför de enskilda bankernas, och för min del vill jag fortfarande såsom hittills motarbeta hvarje förslag som afser, att enskilda bankers sedlar ovilkorligen skola mottagas i Statens kassa; men jag tror det vara tillräckligt för det värn, som man i detta fall vill lemna Riksbankens sedlar, att stadgandet derom finnes i en civil-lag, och att det således icke behöfver upptagas i en grundlag. En talare har yttrat, att han för sin del skulle gå in på Utskottets förslag, derest enskilda bankerna förut ålades att med silfver inlösa sina sedlar; men jag hemställer till en hvar, huruvida det kan vara möjligt att, så länge i grundlagen qvarstår, att Riksbankens sedlar skola såsom mynt i riket erkännas, föreskrifva det enskilda bankerna skola med silfver inlösa sina sedlar. För min del tror jag således att, huru man än ser denna sak, man icke kan komma till annat resultat, än att det icke från någon synpunkt kan vara farligt att ur grund-

lagen utesluta ifrågakomma stadgande, och därför förmenar jag jemväl det vara skäl att låta detta förslag hvila till grundlagsenlig behandling. Under tiden tills frågan skall afgöras, kan det blifva föremål för ytterligare öfverläggningar; och jag tror och hoppas, att, ju mer man sätter sig in i densamma, destomera ense skall man blifva derom att detta förslag är riktigt.

Jag hade helst sett, att Konstitutions-Utskottet sönderdelat ifrågavarande ändringsförslag i två särskilda delar, emedan, såsom det nu är uppställt, den ena delen af förslaget möjligen kan draga den andra med sig i sitt fall. Jag kan förstå att många skola hysa stora betänkligheter vid att, så hastigt som nu blifvit ifrågasatt, taga steget fullt ut. Derröre hade jag, såsom jag nyss sagt, önskat, att Utskottet framlagt ett särskildt förslag till förändring af grundlagen i det afseende som omförmäles i sednare delen af Utskottets ifrågavarande ändringsförslag. Denna sednare del afser att ur grundlagen borttaga stadgandet att Riksbankens sedlar skola med silfver inlösas. Det kan icke vara för någon obekant att den tidpunkt, då en förändring i vår standard måste vidtagas, icke kan vara aflägsen, hvarför det ock torde vara klart, att man i tid bör bereda sig på att, när tidpunkten är inne, kunna vidtaga denna förändring, helst det väl icke kan vara rätt eller lämpligt, att en liten stat motsätter sig en sådan förändring i standarden, som redan blifvit i åtskilliga andra länder införd och i hela den civiliserade världen för hvarje dag vinner mer och mer insteg. Här har yttrats af en talare, att det skulle varit lämpligt, om Konstitutions-Utskottet uti ifrågavarande paragraf föreslagit den förändring att Riksbankens sedlar skulle med silfver *eller* guld inlösas. I afseende härå delar jag en annan talares mening, att det icke kan vara lämpligt att i grundlagen antyda möjligheten af en dubbel standard. För öfrigt tror jag för min del, att genom antagande af Utskottets förslag i denna del icke några af de faror, som af åtskilliga talare förespeglats, skola uppstå.

På grund af hvad jag nu anført och då jag är innerligen öfvertygad derom, att ett bifall till hvad Utskottet här föreslagit skall befördra framgången af de frågor, som för oss äro de angelägnaste, nemligen realisationens uppehållande och eganderättens betryggande, får jag förena mig med dem, som yrkat, att ifrågakomma ändringsförslag måtte förklararas hvilande till ytterligare grundlagsenlig behandling.

Grefve Mörner, Carl Göran: Om jag, i likhet med den siste värde talaren, ansåge hvad Utskottet här föreslagit vara riktigt, skulle jag gerna instämma med honom; men då jag icke hyser en sådan åsigt, har jag begärt ordet för att bemöta några under diskussionen fällda yttranden. Åtskillige talare hafva väl sagt, att de förmenade det Utskottets hemställan vore ur principiel synpunkt rigtig; men, såvidt jag hört, har icke någon talare närmare utvecklat sjelfva detta principiela. En talare sade, att det vore ett oeftergifligt vilkor för de enskilda bankernas bestånd, att de finge behålla sedelutgifningsrätten. Vi hafva dock haft i vårt land ganska många banker, nemligen filialbankerna, hvilka, fastän de icke haft en sådan rätt, likväl burit sig och lemnat en ganska väcker utdelning åt respektive delegare. Det har vidare påståtts, att de enskilda bankerna alltid blifvit på ett så utmärkt sätt skötta, hvarvid man sär-

skildt framhållit Skånes enskilda bank. Det bör dock icke vara obekant för den talare, som yttrade detta, hurudant vid en viss förfluten tidpunkt verkliga förhållandet med nämnda bank varit. Atminstone har jag varit i tillfälle att härom erhålla något närmare kännedom och kan upplysa, att det en gång för längre tid sedan var ganska vanskligt med bemälda bank. Äfvenledes har man sagt, att det icke vore farligt att ur grundlagen borttaga det nu ifrågavarande stadgandet, att Riksbankens sedlar skola såsom mynt i riket erkännas, då ett sådant stadgande i allt fall qvarstode i mynthestämningslagen af den 1 Mars 1830. Jag vill dervid blott erinra om hvilken stor skillnad det är emellan ett civillagsstadgande och en grundlagsbestämmelse; förändringen i den sednare skall godkännas af två Riksdagar, som möjligen icke utgöras af samma ledamöter, då derförinnan omval skall hafva skett till Andra Kammaren, hvaremot civil-lagen kan ändras vid samma riksdag då frågan väckes. Att ifrågavarande stadgande finnes infördt i grundlagen, innebär således något högst betryggande, som icke i lika grad vinnes, derest stadgandet blott blifver af civil-lags natur. Det torde väl ej vara rätt välbetänkt att utan mycket talande skäl förminska den trygghet, man redan har. Man har gjort mycken affär af den så kallade tvångskursen för Riksbankens sedlar. Men denna benämning är, enligt min tanke, oriktig, ty denna omtalade tvångskurs är icke något annat än skyldighet för landets innevänare att i likvid mottaga Bankens sedlar, under dem tillika tillerkänd rättighet att för dessa sedlar alltid kunna erhålla silfver, blott de vilja hära dem till bankluckan. Detta är alltsammans och att vid sådant förhållande påstå, det Riksbankens sedlar hafva tvångskurs, synes mig ej rätt. En annan sak vore, i fall Riksbanken icke hade skyldighet att inlösa sina sedlar med silfver, men detta är ju stadgat i samma paragraf, som säger, att Riksbankens sedlar skola erkännas såsom mynt. Det tyckes nästan, som man, i sin ifver att få bort det första stadgandet i ifrågakomma §, glömt hvad det sednare innehåller. Man bör väl dock vid bedömandet af §:ns innehåll taga båda stadgandena i betraktande. Respekterar man icke nu det i grundlagen införda stadgandet, tror jag icke, att man kan hoppas, att det skall mera hållas i helgd, om det blott finnes i en civil-lag. Man har sagt, att, när ifrågavarande stadgande blifvit ur grundlagen borttaget, skulle man kunna ålägga jemväl de enskilda bankerna att med silfver inlösa sina sedlar. Ja, mine herrar! detta kunde nog vara bra, men hafver sig kanske icke så lätt att genomföra en sådan lag, sedan grundlagsbudet blifvit förändradt. Man har med tystnad förbigått verkan af de oktrojer, som redan äro de enskilda bankerna lemnade, och hvilka icke utan deras medgifvande kunna brytas. Atminstone hafva de försök, som vid denna och sistlidne riksdag gjorts, för att få ändringar i lagen för de enskilda bankerna, strandat, och man har svarat, att rätta tidpunkten dertill ännu icke vore inne. Vidare har någon föreslagit, att i den underdåniga skrifvelsen, deri omtalas, att Riksdagen för sin del beslutat ur grundlagen borttaga ifrågavarande stadgande, tillika borde uttalas den önskan, att grundlagsbudet måtte upphävas, först när Kongl. Maj:t funne en lämplig tidpunkt därför vara inne. Jag ber med anledning deraf få i Kammarens minne återkalla, hurusom enahanda önskan uttalades i den underdåniga skrifvelsen, hvarmed Rikets Ständer till Kongl. Maj:t öfverlemnade sitt beslut att räntan

skulle i vissa fall vara fri. Man kan dock vara tveksam, huruvida räkntans frigörande inträffade i en lämplig tidpunkt; och det skulle möjligen kunna hända, att den nu ifrågasatta förändringen komme att träda i verk-samhet på en tid, då äfven den kunde komma att medföra icke synner-ligen lyckliga följder.

Många ledamöter hördes nu ropa på proposition.

Herr Wallenberg: Jag ämnar icke söka vederlägga den siste värde talaren, utan har begärt ordet blott för att anmärka, det något af hvad jag yttrade, då jag första gången hade ordet, icke blifvit rätt upp-fattadt. Jag har visserligen icke låtit komma mig till last en så oriktig uppgift, som att lagstiftningen rörande Riksbanken sedan år 1809 icke skulle hafva undergått någon förändring. Jag har sagt, att den icke förändrats sedan år 1834; och att från den tid, då föreskrift meddelats derom att Riksbankens sedlar skulle med silfver inlösas, stadgandets att samma sedlar skulle såsom mynt i riket erkännas, saknade den betydelse, som det förut haft, hvarföre ock det syntes mig icke vara nödigt, att ett sådant stadgande inrymdes i grundlagen.

Ropen på proposition förnyades.

Herr Säve: Jag kan vara kort, emedan jag har endast att be-svara några personliga äsyftningar af tvänne föregående talare. Den ene (Herr Wallenberg) tyckte det vittna om föga riksdagsmannainsigt, om jag kunde föreställa mig, att Riksbanken någonsin kunde komma att ansvara äfven för privatbankerna. Icke omedelbart. Men när deras eget sedelmynt ej mera duger eller har allmänhetens förtroende, hvem är, som får uppfylla bristen, om ej Riksbanken, som först får inlösa sina hos dem utlöpande sedlar med silfver, och sedan utsläppa ett ökad antal sådana i rörelsen, för att tillfredsställa allmänhetens behof. Det är på detta sätt, som de enskilda bankernas sedlar, då de skola inlösas med riksmünt, äfven tränga på Riksbanken, hvars ställning blir mer och mer vådlig, ju mera privatbankerna öka sin sedelrörelse. Nu vill man göra Riksbankens sedelmynt till ett lika osäkert mynt, som privatbankernas, genom att borttaga såväl Riksdagens rätt att allena utgifva sedlar, hvilka skola erkännas såsom riksmünt, som äfven Riksbankens förbindelse att inlösa sina sedlar med silfver. Det är denna likställighet, som man å privatbankernas sida äflas att åstadkomma, men som jag för min del in-galunda anser mig böra befordra.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, förmälte Herr Gref-ven och Talmannen, att under densamma hade yrkats, dels att Konsti-tutions-Utskottets ifrågavarande förslag skulle antagas att hvilat till grund-lagsenlig behandling; dels af Herr Säve, att Kammaren, med afslag å Utskottets förslag i öfrigt, skulle antaga såsom hvilande till grundlags-enlig behandling endast den förändring af 72 § Regeringsformen, att si-sta meningen deraf komme att lyda sålunda: »Dessa sedlar skola vid anfordran efter deras lydelse af Banken inlösas»; dels att Utskottets förslag måtte återförvisas och dels slutligen att detsamma skulle förkastas.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på förslagets antagande att hvila till grundlagsenlig behandling, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, sedermera proposition derå, att Herr Säves förslag skulle såsom hvilande antagas, hvartill svarades nej, vidare proposition på återremiss af förslaget, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja, och slutligen proposition på förslagets förkastande, hvilken proposition likaledes besvarades med många nej, blandade med ja; hvarefter och sedan proposition på förslagets antagande att hvila till grundlagsenlig behandling änyo framställdt samt besvarats med talrika och starka ja, blandade med nej, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Efter förmälan, det Kammaren egde att bestämma, hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle utgöra kontrapositionen vid den blifvande voteringen, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition derå, att återremiss af förslaget skulle intagas i kontrapositionen, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, och sedermera proposition derå, att förslagets förkastande skulle utgöra kontrapositionens innehåll, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvarefter och sedan den först gjorda propositionen förnyats samt med många ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som vill, att det af Konstitutions-Utskottet i Utlåtandet N:o 2 framställda förslag till förändrad lydelse af 72 § Regeringsformen skall hvila till grundlagsenlig behandling, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, återförvisar Kammaren det ifrågavarande förslaget.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 33.

Anmälades och bordlades från nedannämnda Utskott inkomna Utlåtanden, Betänkanden och Memorial, nemligen från

*Konstitutions-Utskottet:*

N:o 3, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nädiga Proposition till Riksdagen om ändringar i 6 och 7 §§ i Regeringsformen, dels ock enskild motion om ändring i förstnämnda §;

N:o 4, i anledning af väckta motioner om ändring i Regeringsformens och Riksdags-ordningens bestämmelser angående tiden för val af Riksdagens Justitieombudsman samt Fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret;

*Bevillnings-Utskottet:*

N:o 16, i anledning af väckt motion om förnyade stadganden rörande Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden;

N:o 17, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut angående tullbevillningen;

*Lag-Utskottet:*

N:o 31, i anledning af väckta motioner, åsyftande ändringar dels i Kongl. Förordningarne den 21 Mars 1862 om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad, om kyrkostämma samt kyrko- och skolråd och om landsting, dels ock i Kongl. Förordningen den 23 Maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm.

---

Kammaren åtskiljdes kl.  $\frac{1}{3}$  e. m.

In fidem  
O. Brakel

---

**Torsdagen den 16 April 1868.**

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

---

Justerades två protokollsutdrag för sammanträdet ä förmiddagen samt protokollet för den 4 dennes eftermiddagen.

---

Upplästes och godkändes:

Riksdagens Kanslis förslag till underdänig skrifvelse N:o 27, an-

gående tillåtelse för enskilda läroverk att få sina afgående lärjungars mogenhet pröfvad af egna lärare under tillsyn af Statens censorer; och

Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdäniga skrifvelse N:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om antagande af en författning, angående förändrade föreskrifter i fråga om bysättning.

---

Herr Beckman uppläste en motion N:o 90, angående förändring af författningarne rörande presterlig befordran och besättande af regala och konsistoriela gäll.

Sedan Kammaren, uppå gjord proposition, beslutat att hänvisa denna motion till ett Tillfälligt Utskott, hemställde Herr Grefven och Talmannen, att motionen skulle öfverlemnas till behandling af Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2, hvilket bifölls.

---

Föredrogs änyo och bifölls Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets den 6 och 11 dennes bordlagda Memorial N:o 3, med förslag till ansvarighetslagar för Riksdagens Fullmäktige i Riksbanken samt för ledamöterna i styrelserna för Riksbankens lånekontor i orterna.

---

Föredrogs änyo Stats-Utskottets den 8 och 11 dennes bordlagda Utåtande N:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående Bruksegaren G. Bernhards och Hofkamereraren A. Th. Welins ansökning om afskrifning af en Kronans fordran hos dem i följd af ingången borgensförbindelse.

Herr Hazelius: Jag ber att till en början få förutskicka den anmärkning, att jag till mina tänkesätt är sträng deruti, att Kammaren eller Riksdagen i förekommande fall, sådana som dessa, icke må efterskänka Statens rätt, med mindre än särdeles bevekande omständigheter förefinnas, och att denna Kronans rätt för exemplets skull bör noga iakttagas; men då jag tillfälligtvis är en bland de få, eller möjligen den ende inom denna Kammare, som, på grund af nära bekantskap med detaljerna och personerna i denna sak — jag känner den någorlunda från dess början eller för omkring 35 år tillbaka — kan meddela upplysningar härom, ber jag att få nämna, att, efter det Krigs-kollegium uppdragit åt Ryttmästaren Akerstein anskaffandet af 1,468 stycken sadlar med jernbågar efter hans uppfinning, och Akerstein ä Kronans vägnar med Bruksegaren Morsing afslutat kontrakt om förfärdigandet häraf efter den modell, som Akerstein inom viss tid åtagit sig jemna till Morsing, det visat sig vara omöjligt för Morsing att af Akerstein erhålla modellen. Detta kan jag, efter all den kändedom jag då fick om saken, på det bestämdaste intyga.

Då Kronans ombud icke kunde förmås att till Morsing aflemna modellen, var denne naturligtvis urständsat att fullgöra den leverans, han åtagit sig, och den långvariga process, som härefter uppstod emellan honom och Kronan, utvisar noggsamt, huru svårt det var att få reda på alla de å saken inverkan omständigheterna.

Af handlingarne i denna process framgår, att Morsing, redan innan det blifvit honom klart att leveransen i följd af Åkersteins försummelse icke kunde af Morsing fullgöras, i och för fabricerandet af sadlarne anskaffat maskinerier för en kostnad, öfverstigande det förskott han af Krigs-kollegium bekommit.

Anledningen hvarför Kronans ombud, Åkerstein, ej aflemnade modellen till Morsing, hörde jag visserligen uppgifvas, men har nu förgätit den; dock minnes jag, att han ansåg sig vara i sin goda rätt, då han icke lemnade modellen från sig, men, enligt min tanke, hade han orätt deri, hvarom jag ock, med äfventyrande af vänskapens förlust, sökte öfvertyga honom utan att lyckas — detta tror jag mig kunna säga på hans döda mull.

De, som under lifstiden, liksom jag, kände honom, kunna säkert vitsorda hvad jag nu yttrat om hans karakter.

Då det af dessa skäl var för Morsing omöjligt att fullgöra den åtagna leveransen, skulle det, efter min uppfattning, vara särdeles obilligt, om hans löftesmän eller deras rättsinnehafvare flera är efteråt skulle tvingas fullgöra en förbindelse, som Morsing, på grund af omständigheter hvilka ej varit af honom beroende, ej med bästa vilja kunnat infria. Jag känner ej om någon af dessa löftesmän i öfrigt befinner sig i sådana omständigheter, att de i detta afseende förtjena någon skonsamhet eller undseende, men på grund af det redan anförda anser jag Stats-Utskottets omdöme i denna sak alltför strängt, och jag är förvissad att Riksdagen skulle handla rättvisast, om, med afslag å Stats-Utskottets förvarande Betänkande, Kongl. Maj:ts nädiga Proposition i ämnet bifölles.

Grefve af Ugglas: Då denna fråga första gången förekom inom Stats-Utskottet, framställde jag erinringar emot det då framlagda förslaget till Betänkande, hvilket var af samma innehåll som det nu föreliggande. Dessa erinringar föranledde frågans bordläggning för tillfället. Vid ett följande kort sammanträde, afsedt för bordläggning af några frågor, då jag, ledsamt nog, icke var tillstädes och ganska få af Utskottets ledamöter lära hafva varit närvarande, blef denna sak i en hastig vändning behandlad och afgjord. Jag anför detta till min ursäkt för att jag, ehuru af annan mening än Utskottets majoritet, hvarken kommit i tillfälle att reservera mig eller kunnat, enär Betänkandet redan skickats till tryckning, låta anteckna, det jag icke deltagit i ärendets slutliga afgörande inom Utskottet.

Hvad nu sjelfva frågan angår, tillåter jag mig, då kanske några ledamöter ej gjort sig besvär att taga närmare del af Utskottets temligen vidlyftiga Betänkande, att deraf göra en kort resumé.

Genom f. d. Krigskollegium uppdrogs åt Rytmästaren Åkerstein under loppet af år 1832 att låta anskaffa 1,468 stycken sadlar med tillbehör, förfärdigade efter den af honom då inventerade modellen. I Maj månad 1833 uppgjorde han kontrakt med Bruksegaren Morsing om för-



färdigande af dessa sadelställningar i enlighet med en modell, som skulle vara till Morsing aflemnad den 31 Augusti 1833; hvarjente kontraktet föreskref, att, till anskaffande af maskinerier och redskap i och för tillverkningen af sadlarne. Morsing skulle bekomma ett räntefritt förskott af 5,000 R:dr Banko. Emellertid blef, till följd af oupphörliga jemkningar och förändringar i den föreslagna modellen, någon sådan aldrig aflemnad till Morsing, som följaktligen icke kunde fullgöra den åtagna leveransen.

När detta blef konstateradt, hvilket skedde först 1834 eller 1835, blef Morsing af Kronan instämd till vederbörlig domstol, med påstående att till Kronan återgälda det till honom lemnade förskottet 5,000 R:dr Banko. Derpå svarade Morsing med en genstämning, som visade att han hade en motfordran hos Kronan, som brutit kontraktet, å 5,556 R:dr 16 sk. 1 rst. Banko för hans kostnader i anledning af åtagandet att leverera ifrågavarande sadlar. Dessa kostnader hade tillkommit hufvudsakligen för anskaffandet af maskinerier i och för sadlarnes förfärdigande; och då Kronan onekligen måste anses hafva brutit kontraktet, derigenom att dess ombud icke uppfyllde sitt åtagande att till Morsing aflemna modellen, var deraf en gifven följd, att Morsing var berättigad till godtgörelse för nämnda kostnader. Men i afseende å storleken eller beloppet af det skadestånd, honom borde tillkomma, uppstod en långvarig process. Stämningen var utfärdad i Februari 1835 men först 1848 den 29 December föll den första domstolens, Kännersrättens i Nyköping, utslag, derigenom likasom ock medelst rådstufvurättens derstädes den 25 Juni 1850 meddelade dom, Morsing tillerkändes godtgörelse för sina i och för leveransen bestridda utgifter med nyssnämnda belopp 5,556 R:dr 16 sk. 1 rst. Banko. Målet fullföljdes af Kronans ombud till Kongl. Svea hofrätt och vidare till Högsta domstolen, som meddelade dom den 13 Augusti 1858. Af Högsta Domstolen ålades Morsing att till Kronan af det uppburna förskottet återgälda hvad som återstode, sedan deraf afräknats Morsing tillagd ersättning för de utgifter han i och för leveransen bestridt före den 31 Augusti 1833, då modellen bort vara till honom aflemnad. Hvad han före denna dag bevisligen utgifvit för sagda ändamål, skulle således qvittningsvis honom tillgodokomma. Men nu möter den frågan om det ej varit billigt, att Morsing, på sätt han äfven yrkat och de lägre domstolarne ansett rättvist, fått tillgodonjuta ersättning för kostnader, dem han för samma ändamål måst vidkännas under tiden efter den nyssnämnda dagen. Strängt taget och såsom Hofrätten dömt, borde Morsing, när modellen ej på utsatt tid tillställdes honom, hafva betänkt att beställningen möjligen kunde komma att inhiberas och därför icke nedlagt vidare kostnader än hvad redan skett på det ifrågavarande företaget. Men i detta afseende förekommer en omständighet, som bör tagas i betraktande. När leveranser till Kronan af persedlar, förfärdigade efter viss modell, skola ske, är det ganska vanligt, att ännu i sista stunden, då modellen skall vara aflemnad, ändringar och jemkningar i modellen måste göras, hvilket föranleder uppskof tid efter annan med modellens aflemnande och naturligtvis vårlar hinder för leveransens fullgörande.

Angående denna sak har jag någon särskild kännedom. Det inträffade just vid den tid, hvarom här är fråga, att sadlarne vid Lifregementets Dra-

gonkorps blefvo kasserade och att ny modell för desamma måste anskaffas. Tvänne officerare vid regementet, nuvarande General-majoren Silfverstolpe och Öfverste-löjtnanten Löwenborg fingo uppdrag att anskaffa en sådan modell. Det var då äfven fråga om att Åkersteinska modellen skulle upptagas och rådplägnings egde rum om åtskilliga ändringar i densamma. Morsing hade så mycket mindre anledning att tro, det beställningen af ifrågakommande sadlar ej skulle fullföljas, som man då i allmänhet hade sig bekant, att under tiden pågingo ändringar och jemkningar i den föreslagna modellen, ehuru till följd af Åkersteins envishet brytning emellan honom och vederbörande uppkom och, såsom redan är sagdt, hans modell dermed föll. Således får det ej antagas, att Morsing, derföre att modellen ej aflemnades på utsatt dag, haft anledning afbryta sina då redan gjorda förberedelser till sadlarnes förfärdigande och ej vidare dertill anskaffa maskiner och redskap, så mycket mindre som, derest det ej blef alltför långt dröjsmål med modellens aflemnande, han behöfde hafva alla maskiner och erforderliga anstalter så i ordning, när modellen efter förväntan komme att lemnas, att han skulle med all kraft kunna bedrifva sadeltillverkningen för att innan leveranstidens utgång hafva sadlarna färdiga.

Detta i afseende på det ena skälet för Hofrättens och Högsta domstolens i tvisten uttalade meningar, hvarom något ock blifvit i Utskottets Betänkande refereradt.

Af Kongl. Maj:ts nädiga Proposition i ämnet finner man, att nämnda domstolar äfven haft ett annat skäl för nedsättningen af Morsings genfordringsanspråk, nemligen att bevisningen derom ej varit nog fullständig, eller att Morsing i formelt hänseende ej tillräckligt ådagalagt rättigheten af samma anspråk. Härvid är all anledning att tro, det sådant endast varit en formel brist; ty af hvad Arméförvaltningen, som granskat handlingarne och räkenskaperna, som angå detta ämne, derutinnan yttrat framgår, att Arméförvaltningen för säkert antagit, att sammanlagda kostnaderna för anskaffning af maskiner och materialier m. m. uppgått till hvad Morsing fordrat eller mer än det af honom uppburna förskottet. Så stod saken när den endast gällde Morsing; men, hvad nu beträffar hans borgensmän eller deras arfvingar, så tillkommer ytterligare en omständighet.

Jag har nämnt, att denna process började 1835, afgjordes af rådhusrätten i Nyköping 1850, af Hofrätten 1853 och hos Kongl. Maj: 1858. Det är santt, att i denna långvariga tvist förekommo invecklade förhållanden, som korsade hvarandra, såsom t. ex. Kronans fordringsanspråk hos Åkerstein, som åtagit sig saken, samt Kronans och Morsings ömsesidiga påståenden, hvarom jag förut talat. Men i allt fall, om processen pådrifvits med någon kraft, vare sig ä ena eller andra sidan, borde den väl kunnat utageras på vida kortare tid än i verkligheten skedde, eller 23 år. Om processen blifvit avslutad förrän Morsing måste afträda sin egendom till konkurs, t. ex. 10 eller 12 år förut, så hade Kronan kunnat af Morsing utfå hela sin fordran och något betalningsanspråk hos hans löftesmän hade då icke ifrågakommit. Nu äro desse i fara att drabbas af en opåräknad förlust, ej blott derigenom att Morsing i följd af försummelse af Kronans ombud urståndsattes att fullgöra leveranskontraktet, utan äfven i anledning deraf att tvi-

sten härom ej med nödig kraft fullföljdes, så att den kunnat vara avslutad före Morsings konkurs eller inom den tid, att Kronans fordran kunnat af Morsing till fullo gäldas.

På dessa billighetsskäl får jag till Kammaren hemställa, att Kammaren behagade, med underkännande af Utskottets yttrande, bifalla Kongl. Maj:ts nädiga Proposition i ämnet.

Grefve Hamilton, Henning: Nästan mer än förekommen af den siste talaren kan jag således yttra mig kort.

I hvad han anmärkt derom, att man icke har annat att förebrå Morsing i denna sak, än att han i det längsta trodde att Kronan, oakadt dess ombud försummat att å bestämd tid till honom aflemna modellen, likväl skulle så bedrifva saken, att leveransen kunde inom rätt tid af Morsing fullgöras, instämmer jag; men det är ock en annan omständighet, hvarpå jag vill fästa uppmärksamhet, nemligen att Kongl. Maj:ts dom, hvarigenom det ersättningsbelopp hos Morsings löftesmän, hvarom här är fråga, blef slutligen bestämdt, icke är grundad derpå, att Högsta domstolen skulle hafva godkänt dessa Kronans ersättningsanspråk, utan är stödd på det förhållandet, att Hofrättens dom, derigenom Morsings genfordringsanspråk till en del underkändes, ej blef i laga tid af Morsing öfverklagad. Om detta skett, förefinnes sannolikhet eller åtminstone en möjlighet, att Högsta domstolen, som då fått ingå i pröfning af skälen för Morsings anspråk, lika med de båda första underrätterna, kämners- och rådhusrätten i Nyköping, gillat dessa anspråk, hvaraf följden blifvit, att Morsing undgått all betalningsskyldighet för ifrågavarande förskott.

Såsom förut är nämndt, blefvo emellertid Morsings anspråk ej uppagna till pröfning, och hans borgensmän, hvilka för mer än 20 år tillbaka ingått denna sin förbindelse för honom, hade ingalunda haft någon anledning att i hans konkurs reservationsvis bevaka sin rätt, lika litet som de kunnat misstänka, att Morsings ombud skulle försumma att fullfölja talan emot Hofrättens dom. Under sådana förhållanden och då Riksdagen i frågor af beskaffenhet som denna plägar iakttaga billighet mot dem, som väl i laglig väg kunde bindas till betalning men hvilka, vid sakens närmare betraktande, befinnas hafva alla billighetsskäl för sig till befrielse från en dylik skyldighet, hemställer jag, lika med den föregående talaren, att Kammaren, med afslag å Utskottets Betänkande, ville bifalla Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet.

Häri instämde Herr Nordström.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då jag för längre tid sedan, såsom ledamot å en afdelning uti Svea Hofrätt, varit referent uti detta långvariga mål, har jag haft tillfälle taga kännedom af dertill hörande handlingar, och har jag derutaf det minne, att jag sällan sett två parter så envist fasthålla sina olika meningar och visa sig så obevekliga till hvarje öfverenskommelse, eller närmande som de, hvilka i detta mål stodo emot hvarandra, eller Åkerstein och Morsing. Den förre öfverträffade dock den sednare i omedgörlighet. Det visade sig således vara omöjligt att förnä Åkerstein att till Morsing lemna den modell,

hwarefter sadelställningarne skulle förfärdigas. I sådan syftning försöktes hvarjehanda åtgärder. men alltid utan framgång. Slutligen skickades ett annat ombud å Kronans vägnar för att söka bringa saken till slut, men äfven detta försök misslyckades. Då det således var fullkomligt omöjligt för Morsing att fullgöra leveransen, synes det väl hårdt att af hans löftesmän söka utkräva godtgörelse för en uteblifven leverans, som leverantören varit urständsat att fullgöra, just till följd af de hinder, som Kronans ombud derföre lagt i vägen. Jag för min del anser billigheten fordra att, med afslag å Utskottets Betänkande, Kongl. Maj:ts Proposition bifalles.

Friherre af Funck: Såsom en af Stats-Utskottets ledamöter torde det åligga mig att ex nobili officio — men också endast af detta skäl — taga Utskottets Betänkande i försvar. Jag ber att i korthet få säga, huru saken företer sig för mig. Frågan är, som jag tror, icke så invecklad, som den här blifvit framställd. Det är nemligen en leverantör, som åtagit sig en beställning för Kronans räkning af ett parti sadelställningar, som skola förfärdigas efter en viss modell. Han får derför ett förskott af 5,000 R:dr Banko, men modellen blir ej till honom aflemd på den dag, som blifvit i kontraktet bestämd: han kan i följd deraf ej fullgöra leveransen och då Kronan fordrar åter sitt förskott af 5,000 R:dr Banko, så begär han i sin ordning ersättning för den skada och de kostnader, honom tillskyndats i följd af de förberedande åtgärder, han vidtagit i och för sadelställningarnes förfärdigande. Att en sådan skadeersättning borde tillkomma honom, är klart och genom Högsta Domstolens utslag är den också bestämd. De lägsta domstolarne tillerkände honom visserligen en skadeståndssumma, till och med öfverstigande hvad han i förskott af Kronan uppburit, men Hofrätten nedsatte den till ett mindre belopp. Häröfver försummade Morsing eller hans ombud att klaga hos Kongl. Maj: och Högsta Domstolen fastställde Hofrättens dom. Frågan visar sig då för mig sålunda: Skall nu Riksdagen, för det att ett ombud försummat fatalierna, ingå i pröfning om Högsta Domstolens fastställelse af Hofrättens dom är riktig eller icke. Detta tilltror jag mig icke kunna afgöra. Sedan ersättningsfrågan en gång blifvit slutligen afgjord, tror jag icke, att det är riktigt att deri söka åstadkomma rubbning. Att nu ingå i bedömande om hvem som hade rätt, rådhusrätten eller Hofrätten, är svårt och icke rådligt.

Ur denna synpunkt sedt och då i öfrigt några bevekande omständigheter icke förekomma, som böra föranleda eftergift af Kronans rätt, anhåller jag om bifall till Utskottets Betänkande.

Friherre Raab, Adam: Här är aldeles icke fråga om att ingå i pröfning af fällda domar. Att Högsta Domstolens liksom underdomstolarnes domar äro rättvisa, vill jag visst icke bestrida, men hvad som är högsta rätt kan på samma gång vara högsta obillighet. Jag må erkänna att vid genomläsningen af detta Betänkande och utan att känna de personer, saken rör, intrycket deraf på mig var sådant, att jag fann det mer än hårdt att 35 år efteråt på en gång utkräva ej af borgensmännen men deras arftagare betalning på grund af ifrågavarande

borgensförbindelse, då uppenbart är, att Morsing, som ingått leveranskontraktet med Kronan, genom försummelse af dess ombud, varit urständssatt att uppfylla sin förbindelse. Här är nu egentligen fråga om det var billigt, att Morsing erhållit den större ersättningssumman, nära 5,600 R:dr Banko, eller den mindre som blef honom slutligen tillerkänd med 1,261 R:dr Banko. Den summa, om hvars efterskänkande fråga är, bestiger sig dock icke till ett så stort belopp, som det vill synas. Ty utom 1,261 R:dr Banko skall Kronans utdelning i Morsings konkurs, utgörande 981 R:dr 10 öre, afgå från det belopp. Kronan lemnat Morsing i förskott. Vidare är det blott det återstående grundkapitalet, som kan ifrågakomma till återbetalning, emedan löftesmännen ej iklädt sig borgensansvar för räntan. Rådfrågar jag mig sjelf, huru jag i ett slikt fall som detta skulle förfara, om det vore min egen rätt jag hade att utkräva, så skulle jag i sanning tveka att vilja utsöka en fordran, tillkommen på sätt som denna. Detta utgör tillräcklig anledning för mig att instämma med de första talarne och att tro det vara riktigtast, då man, med afslag å Utskottets Betänkande, bifaller Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Stats-Utskottets förevarande Utlåtande och dels afslag derå samt antagande af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet; gjordes först proposition på bifall till Utlåtandet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på afslag derå samt antagande af den Kongl. Propositionen, hvartill svarades ja.

---

Efter föredragning af Stats-Utskottets den 8 och 11 dennes bordlagda Memorial N:o 60, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 20:de punkten i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 31, godkände Kamraren den af Utskottet föreslagna voteringspropositionen.

---

Föredrogos ånyo och biföllos Stats-Utskottets den 8 och 11 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 61, i anledning af väckt motion om låneunderstöd för laga skiften i Norrland;

N:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående upplåtelse till Stockholms stad af vissa delar utaf Kronans tomter N:ris 2 och 3 å Riddarholmen; samt

N:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, i fråga om upplåtelse

upplåtelse till Stockholms stad af vissa delar utaf Kronans tomter N:ris 11 och 12 å Riddarholmen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Bevillnings-Utskottets den 8 och 11 dennes bordlagda Betänkande N:o 15, angående allmänna bevillningen.

§ 6 mom. 1, § 6 mom. 2, § 8 mom. 1 och § 8 mom. 3 punkten a).

Utskottets hemställanden och förslag biföllos och godkändes.

§ 9.

Herr von Möller: Jag skall ej vara mångordig i mitt yttrande öfver Bevillnings-Utskottets föreliggande Betänkande, i hvad det angår min motion. Då alla ledamöterna inom Utskottet varit enige i att afstyrka min motion och jag icke är nog egenkär att tilltro mig kunna förmå Kammaren att ingå på min åsigt i saken, vill jag icke yrka afslag på Utskottets Betänkande, nej, jag vill icke ens begära återremiss, då jag förmodar att en af Utskottets ledamöter, hvilken med så stor framgång bekämpat min motion, och hvars argumenter, om jag ej be- drager mig, man lätt spårar eller ser framskymta i detta Betänkande, nog skall veta att bereda seger åt sina åsikter inom den Kammare, han tillhör. Men jag kan emellertid ej underlåta att med några få skäl bemöta Utskottets motiver. Utskottet har sammanblandat Herr Wallenbergs och min motion, hvilka båda motioner dock äro af ganska skiljaktig beskaffenhet. Herr Wallenberg uttalar i sin den åsikten, att aktiebolag, hvars lottbref äro utställda på viss man, skola beskattas för hela vinstutdelningen sålunda, att hvarje lott- eller aktiebrefs innehafvare påföres bevillning för sin andel i vinsten hvar i den ort, der han är mantalsskrifven. Jag utgår i min motion från den grundsatsen att kapitalet bör beskattas, der kapitalets egare bor. Detta Utskottets sammanblandande af motionerna försvårar i betydlig mån, åtminstone för dem, som ej erinra sig motionernas ordalydelse, möjligheten att rätt urskilja och veta, hvilka af Utskottets anförda argumenter, som drabba den ena eller den andra motionen.

Utskottet yttrar, att båda förslagen rubba den grundsats, som hittills varit vid bevillningstaxering gällande, eller att rörelsen skall beskattas der den utöfvas. Min motion åsyftar ej någon förändring härutinnan. Att återföra kapitalet och beskattningen deraf till egaren och hans beskattningssort, har varit afsigten med min motion. Man säger att, om jag *insätter* mina penningar hos ett bolag, beskattas jag för dem, der bolagets rörelse drifves, men om jag *lånar* åt bolaget mina penningar, blir jag, såsom kapitalets egare, därför beskattad i kommunen, der jag bor. Att en dylik skilnad kan hafva skäl för sig betvivlar jag högeligen. Den grundsats jag velat göra gällande tillhör icke mig ursprungligen, utan är förut uttalad och godkänd af den så kallade Bevill-

ningskomitéen. Denna yttrar i sitt betänkande, § 10, att för aktiebolag beräknas skatt efter den utdelning, som utöfver den särskildt beskattade räntan å kapitalet, lottegarne tilldelas. Bevillningskomitéen åtminstone hade den åsigten att kapitalet borde beskattas, der dess egare vore boende.

Utskottet yttrade vidare: »Likasom derföre bestämmelserna angående taxeringsorten äro af stor vikt med hänseende till bevillningens rättvisa utgörande, hafva de också en icke mindre betydelse för de kommuner, inom hvilka, enligt nu gällande grunder, afgift till Statsverket och i följd deraf äfven kommunalskatt skall påföras. För dessa kommuner skulle de ifrågavarande båda förslagen hafva ganska menliga påföljder». Jag tror mig ej begä ett misstag, då jag antager, att detta är hufvudargumentet för Utskottets afstyrkande af motionerna. Det kan ej nekas, att de städer eller kommuner, som äro nog lyckliga att bank- eller andra industriella bolag der hafva sitt säte, vinna betydligt genom den kommunalskatt, som af bolaget erlägges; men vill man å andra sidan tänka på de kommuner, der bolagsmännen äro boende, så kan ej nekas, att dessa, så vida de icke sammanfalla med dem der bolagets säte finnes, icke draga den ringaste nytta i beskattningsväg af det kapital, som någon dess medlem har insatt i ett bolag. Hade han åter utlänat detta kapital, så hade bevillning och kommunalskatt derför påförts honom inom kommunen, der han varit boende.

Utom dessa båda argumenter tillägger Utskottet ett annat, då det yttrar: »Oafsedt dessa anförda, enligt Utskottets åsigt, afgörande skäl mot de ifrågavarande förslagen, torde äfven böra anmärkas den osäkerhet för Staten att utbekomma all den bevillning, som för dessa af motionärerne särskildt afsedda bolags inkomst af kapital eller arbete bör utgöras, enär bevillningen skulle uttagas icke hos styrelsen för bolaget, såsom en *bolaget* åliggande skatt utan hos de *enskilda bolagsmännen*, som kunna vara spridda i ganska många, från hvarandra skiljda landsorter». Någon större svårighet att utbekomma bevillningen hos den enskilde kapitalisten, tror jag likväl icke möter. I min motion har jag påpekat det sätt jag härför tänkt mig, nemligen att bolagets styrelse skulle, liksom vid andra uppgifter hos taxeringskomitéen, meddela en förteckning å alla delegare i bolaget med uppgift å antalet af deras aktie- eller lottbref och derför belöpande kapital. Väl har Utskottet sagt att svårighet mötte för verkställigheten af detta förslag och att det vore tvifvelaktigt om styrelsen kunde uppgifva verkliga egaren till hvarje aktie vid den tid bolagets räkenskaper för det förflutna året afslutades, enär det ofta kunde inträffa, att skedda aktieöfverlätelser icke blefvo hos styrelsen anmälda förr än den nye aktieegaren lyftade utdelningen.

Häremot kan jag invända och något hvar torde hafva sig det bekant, att åtminstone i alla bolag, der solidarisk ansvarighet eger rum, styrelsen ovilkorligen måste veta, *hvem* som är innehafvare af hvarje aktie. I de bolag, hvarom jag har någon kännedom, är styrelsen berättigad att pröfva giltigheten af hvarje öfverlåtelse af aktier från den ene till den andre.

Detta af Utskottet anförda skäl finner jag sålunda, för min del, icke vara tillfredsställande.

Utskottet åberopar äfven ett ytterligare skäl mot motionen,

nemligen att, om kapitalisten komme att påföras bevillning, der han bor, för det kapital han har insatt i ett bolag, skulle detta föranleda minskning i beloppet af den bevillning, som efter nu gällande grunder utgöres. Ja! det kan inträffa, det erkänner jag; ty om under närvarande förhållanden en person har sin förmögenhet placerad i en bank och deraf åtnjuter en ärlig inkomst af mer än 1,700 R:dr. så afdrages ej vid bevillingens påförande de 300 R:dr. som eljest skulle frångä, om bevillingen påfördes honom, såsom kapitalist, i den ort der han vore bosatt, och om han hade utlänat det ifrågavarande kapitalet. Men jag tror likväl det icke kunna bestridas, att det närvarande systemet, ur denna synpunkt betraktadt, icke är fullt rättvist. Ty kan det vara med sträng rättvisa förenligt, att en person för inkomsten af ett kapital, som han har utlänadt, eger åtnjuta afdrag, men icke för penningar, som äro insatta i ett bolag? Och jag hemställer, huruvida det är Staten värdigt att i ena fallet tillämpa en grundsats men icke i det andra, för att dy-medelst erhålla några riksdaler mera i bevillning?

Ut-kottet säger slutligen, att min motion föranledts deraf, att den, som i ett bankbolag insatt hela eller en del af sitt kapital, för detta bör beskattas i den kommun, der han är mantalsskrifven, för att icke blifva derstädes utesluten, till större eller mindre del, från utskylderna till kommunen och från deltagande i kommunens angelägenheter.

Ja, detta är verkligen syftet med min motion; och jag tror, det Kammaren icke kan neka, att mitt förslag eger ett visst stöd af rättvisa, ty det kan icke vara rätt att en person, hvars kapital är placeradt i en bank, är utesluten från rösträtt för samma kapital i den kommun, der han bor, men deremot, om kapitalet är utlänadt, eger därför utöfva rösträtt derstädes. Således är under nuvarande förhållanden en och annan medborgare beröfvad rösträtt, som eljest på grund af andra Artikeln i Bevillningsförrordningen bort honom tillkomma. Vidare bör bemärkas, att åtskilliga andra utskylder t. ex. afgifter till presterskapet till följd af nyligen fastställda regleringar af deras aflöningar, såsom speciellt i Halmstad, utgå efter andra Artikeln i Bevillningsförrordningen, i följd hvaraf bankbolag, ja äfven ångbåtsbolag, måste betala för själavården i den kommun, der bolagets styrelse finnes, i förhållande till den bevilling som är bolaget påförd. Kapitalisten, som är delegare i bolaget, får då — kan man säga — betala till presterskapet på två ställen, nemligen der, hvaräst han är mantalsskrifven, och i den kommun, der bolaget drifver sin rörelse. Kan detta vara med rättvisa öfverensstämmande?

Jag har velat påpeka allt detta för att bemöta det påståendet att jag skulle saknat befogenhet att framkomma med denna motion, Den innehåller icke blott min enskilda åsigt utan öfverensstämmar äfven med majoritetens i Bevillningskomitéens bestämdt uttryckta mening i samma ämne.

Jag skulle derföre kunna sluta med det redan anförda, om jag icke hört att en ledamot af Bevillnings-Utskottet begärt ordet, hvilket föranleder mig att något vidröra hvad Utskottet i slutet af sitt Betänkande yttrar derom: att »en nöjaktig lösning af frågan om den kommunala rösträttigheten torde dock, enligt Utskottets åsigt, kunna och böra vinnas utan rubbning af fastställda viktiga grunder för bevillingstaxeringen».

Så vida denna lösning af frågan omfattar dagens tvister om grun-



derna för den kommunala rösträtten, ber jag honom ej deri inlåta sig, men om den åter afser denna fråga, endast för så vidt den beröres af hvad i min motion är antydt, eller af det förhållande att kapitalet, som är insatt i ett bolag, ej beskattas der egaren af kapitalet är mantals-skrifven och bosatt, utan der bolagets rörelse drifves, är jag tacksam för hvad han i sådant afseende har att upplysa.

Herr von Geijer: Det händer ofta under riksdagsförhandlingar, att ett inkommet förslag till någon lagförändring, hvarigenom åtskillige allmänt öfverklagade oegentligheter skulle undanrödjas, först emottages med mycket bifall, men sedermera vid närmare granskning befinnas otill-rådligt, såsom förbundet med alltför stora svårigheter vid genomföran-det. Stundom händer det likväl att man ser svårigheter der sådana icke finnas eller ock gifver de verkligen befintliga svårigheterna för stora dimensioner.

Det torde icke kunna bestridas att ju de af Utskottet behandlade motionerna utaf Herr Wallenberg och von Möller afse rättelse uti ett allmänt öfverklagadt förhållande. Utskottet har ej heller förnekat att saken är af yigt, och i Utlåtandet har den ock fått en ganska vidlyftig utredning. Önskligt hade dock varit, om Utskottet, i stället för att be-handla båda motionerna i ett sammanhang, företagit hvardera motionen särskildt för sig, hvarigenom utredningen af saken i fråga otvifvelaktigt fått en större klarhet än hvad nu är förhållandet.

Till Herr Wallenbergs förslag, ehuru till sin syftning riktigt, har jag ej tillstyrkt bifall, enär det afser en större omarbetning af Bevill-ningsförordningen och kommunalförfattningarne, än som för närvarande lämpligen bör ifrågasättas. Deremot och i olikhet med Utskottet finner jag Herr von Möllers förslag väl motiveradt och till omfattning så be-gränsadt, att för detsammans antagande inga synnerliga svårigheter möta, om ock förslaget kan vara i behof af någon mindre modifikation, hvar-före jag skulle önska det Utlåtandet blefve återmitteradt.

Efter jag har ordet ber jag att få fästa Kammarens uppmärksamhet på Herr von Möllers motion, jemförd med Utskottets motivering för sitt afstyrkande af bifall till densamma. Å ena sidan framhåller motionären olämpligheten deraf att förmögne personer, hvilka hafva sina penningar insatte i bankbolag, kunna vara befriade från utskylder till den kommun der de äro bosatte och åtnjuta förinänerna af ett ordnad kommunalvä-sende. Och å andra sidan påvisar motionären, hurusom dylikt bolag, som ofta drifver en betydlig penningarörelse men har en fatalig perso-nal i sin tjänst, betalar till kommunen i bolagets mantalsskrifningsort en till fördelarne bolaget har af dervarande kommunala institutioner oproportionerligt hög kommunalsatt. Utskottet säger, att någon ändring häruti ej kan ske genom omredaktion af Bevillningsförordningen, eme-dan derigenom rubbades den grundsats, hvilken allt hittills varit vid bevillningstaxering gällande, eller att rörelsen skall beskattas der den utöfvas, det vill säga, der den beskattningsbara inkomsten bildas. Det är emedlertid tydligt att denna grundsats, som med hänsyn till i all-mänhet existerande förhållanden inom vårt land kan vara riktig, dock, i flera särskilda fall och så länge kommunalt medborgerliga rättigheter och skyldigheter af Bevillningsförordningens bestämmelser äro beroende,

länder till uppenbara orimligheter. Jag tror att Bevillnings-Utskottet, mera än lyckligt är, håller på de s. k. stora grundsatserna för Bevillningsförordningen.

Under förra riksdagen fäste jag Kammarens uppmärksamhet på att, i följd af Bevillningsförordningens föreskrifter, en hel klass tjenstemän vid indelta arméén äro i regeln befriade från kommunalskatt, hvarhelst de äro bosatte, hvadan ock desse tjenstemän såsom icke röstberättigade i kommun sakna valrätt och valbarhet till riksdagsman i Andra Kammarén. En ledamot af Bevillnings-Utskottet anmärkte då att enligt de i Bevillningsförordningen antagna grunder för beskattningen vore nämnde tjenstemän att betrakta såsom delegare i ett bolag. Besynnerligt förefaller det i sanning att just beskattningen å militärtjenstemäns löner skall ske efter samma grunder som för penningörelse drifvande bolag finnas bestämda. Verkliga förhållandet är, att Bevillningsförordningens författare, ingalunda af pietet för någon allmän grundsats i afseende å bevillningstaxeringen, utan blott i följd af bristande kännedom om aflönings-sättet vid indelta arméén skrifvit författningen så, att hela grader tjenstemän vid bemälda armé förlorat sina förut egande kommunalt medborgerliga rättigheter.

I slutet af sin motivering säger Utskottet, att Utskottet anser »att de öfverklagade oegentligheterna, i hvad de röra rösträttigheten inom kommunerna och de derpå grundade politiska rättigheterna, lämpligast skulle kunna afhjelpas genom en förändring i kommunalförfattningarne och Riksdags-ordningen». Ja, detta kan visserligen ske, men dermed brytes ock det nu existerande sammanhanget emellan Bevillningsförordningen och kommunallagarne. Jag tror för min del att det var ganska olyckligt att kommunalt medborgerliga rättigheter och skyldigheter gjordes direkt och så godt som uteslutande beroende af bestämmelser uti Bevillningsförordningen. men oväntadt är det, att just Bevillnings-Utskottet påyrkar det kommunallagarne nu skola göras oberoende af Bevillningsförordningen. Och lärer det fallit Utskottet ur minnet, att Bevillningsförordningen blifvit omarbetad till sin nuvarande lydelse, förnämligast, såsom det heter, på det bevillningstaxeringen måtte kunna utgöra en stabel grund för fördelningen af kommunens gemensamma utgifter. Förhållandet är nu sådant att, om Utskottets anvisning följdes och således de öfverklagade oegentligheterna i hvad de röra rösträttigheten i kommunen och derpå grundade politiska rättigheter skulle afhjelpas genom förändringar i kommunallagen och Riksdags-ordningen, finge vi omskrifva kanske 20 sidor i sistnämnda tvänne författningar, för att komma till samma mål, som kunde uppnås genom en högst obetydlig förändring i Bevillningsförordningen.

Herr Hallenborg: Den förste talaren, som hade ordet i denna fråga, gjorde den anmärkningen, att Bevillnings-Utskottet sammanblandat hans motion med Herr Wallenbergs. För den, som uppmärksamt genomläser Utskottets Betänkande, torde det dock vara tydligt, att Utskottet icke gjort sig skyldigt till en sådan sammanblandning, utan ganska noga skiljt emellan dessa motioner. För att visa, att Utskottet gjort sig fullkomligt reda för motionernas innehåll och syfte, vill jag söka återgifva den uppfattning af desamma, som i Utskottet gjorde sig gällande.

Herr Wallenbergs förslag fann man gå ut derpå, att inom de bolag, som uppstått derigenom att bolagsmännen tillskjutit vissa kapitalbelopp och med till vissa personer ställda lottbref, vinsten af den rörelse, hvori bolagsmännen voro intressenter, skulle beskattas, fördelad å de särskilda bolagsmännen inom de olika kommuner, der de voro bosatte, men att, der ej till viss man lottbrefven vore utfärdade, skulle bevillningen påföras, der bolagets styrelse hade sitt säte eller rörelsen hufvudsakligen bedrefs. Hvad Herr von Möllers motion beträffar, så afser den endast bankbolag och syftar derhän, att endast en del af den vinst, som af rörelsen erhöles, skulle samfäldt påföras bevillning, och de särskilda intressenterne dessutom beskattas inom de olika kommuner, der bolagsmännen voro bosatte. Vi finna således här en punkt, deri begge motionerna sammanfalla, nemligen att, när bolagen utgöras af intressenter med lottbref som ej äro ställda på innehafvaren, beskattningen å bolagets vinst bör påläggas, icke uteslutande der bolaget har sin rörelse, utan äfven i bolagsmännens hemorter, i mån af hvars och ens andel i bolaget. Utskottet synes derföre icke hafva saknat skäl att behandla motionerna i sammanhang; och det är på samma grunder Utskottet funnit sig föranlåtet att afstyrka bifall till dem begge. Utskottet har visserligen icke underskattat det goda systemål, motionerna haft för ögonen, men med hänsyn till den uppgift Utskottet hufvudsakligen har att fylla, har det icke kunnat komma till annat resultat än det föreliggande.

Utskottets uppgift är i första rummet att söka bereda Staten inkomster; och som antagande af motionärernes förslag skulle hafva haft en aldeles motsatt påföljd, har denna omständighet i och för Utskottet utgjort tillräckligt skäl att underkänna förslagen. Vi veta alla, att, när man uppgifver sina inkomster till beskattning, man derifrån afdrager räntan på sin skuld. På samma sätt skulle förhållandet blifva, om man skulle särskildt beskattas för en viss inkomst af kapital, som man hade insatt uti en bank; man skulle då jemväl vara berättigad till ränteafdrag. Med det beskattningssätt, som nu är gällande beträffande banker och andra bolag, ega emellertid sådana afdrag icke rum; och då man å ena sidan tager i betraktande Statens alltmer tilltagande behof samt å andra sidan privatbankernas här förut omordade lysande ställning, så kan jag icke finna något skäl vara för handen, hvarför man skulle till men för Staten vidtaga en förändring i lagstiftningen, som skulle komma att medföra en ej obetydlig fördel för privatbankerna eller deras intressenter.

Jag kan således icke finna att Utskottet kunnat handla klokare, än det gjort, då det afslagit motionärernes framställningar; och för min del kan jag ej annat än upprigtigt önska, att Utskottets hemställan måtte af Kammaren bifallas.

Herr Wallenberg: Bevillnings-Utskottet har anfört åtskilliga skäl för afstyrkande af bifall till min ifrågavarande motion; och det är isynnerhet *ett*, på hvilket Utskottet lagt särskild vikt och som jag derföre icke kan låta passera utan allt bemötande; det nemligen att mitt förslag skulle afse eller åtminstone hafva till påföljd en minskning i Statens inkomster. Antingen måtte det vara någon brist i mitt framställningssätt eller ock har jag, till följd af någon annan omständighet,

icke lyckats göra min mening förstörd af Utskottet. Den har dock ingalunda varit att åstadkomma någon förminskning i statsinkomsterna, utan helt enkelt att tillvägabrinda, att hvarje kapitalist måtte beskattas för afkastningen af sitt kapital, der han bor; och detta är väl, om man vill se saken till grund, en fullkomligt riktig princip. Något tvifvel bör derföre icke kunna uppstå om förslaget's syftemål i nämnda hänseende; men det går jemyväl derpå ut att, jemte det den vill gifva hvarje kommun, hvad den med rätta tillkommer, dessutom bereda möjlighet för aktieegarne i ett bolag att utöfva rösträtt inom den kommun, der de bo, genom borttagande af den kollektiva rösträtten, som för närvarande är bolagens styrelse tillerkänd. Denna kollektiva rösträtt är det enda principvidriga, som förekommer i kommunallagen, och den bör derföre på ett eller annat lämpligt sätt undanrödjas. Jag säger med flit på *lämpligt sätt*, ty att helt och hållet utestänga bolagen från rättigheten att deltaga i beslut rörande kommunens angelägenheter, under det man icke befriar dem från skyldigheten att till kommunen erlægga skatt, lär väl ej rimligtvis låta sig göras. Det enda lämpliga sättet att genomföra förändringen måste derföre blifva att fördela bolagens rösträtt på de särskilda aktieegare, hvaraf de bestå. Ett annat skäl för lämpligheten af denna rösträttens fördelning torde ligga deruti, att, i händelse en progressiv beskattning blefve antagen, en rättvis fördelning af skyldigheter och rättigheter ej annorledes kunde åstadkommas emellan sådana aktieegare, som hade hela sin förmögenhet insatt i bolag och deraf droge en moderat vinst, och sådana personer som hade större afkastning på sina kapital placerade i andra företag. Detta har och föranledt mig att väcka den förevarande frågan. Beklagligtvis har Utskottet icke vid mitt förslag fäst det afseende, som jag anser det förtjena, och jag har trots mig finna anledningen härtill bero på, att min framställning icke blifvit rätt uppfattad, emedan de olägenheter, Utskottet förmenat skola följa af förslaget's antagande, icke synas mig vara af någon betydelse. Jag tror att denna fråga ej kan falla och att den en gång måste erhålla sin lösning, ehuru det är tvifvelaktigt om denna lösning kan åstadkommas vid förevarande riksdag. Jag måste derföre finna mig i hvad Utskottet beslutat, men kan dock ej underlåta att förklara att jag icke funnit de skäl fullt giltiga, som af Utskottet åbe-

Herr Landgren: Lika med föregående talare anser jag det vara nödigt att en förändring vidtages i nu gällande stadganden rörande bevillningen derhän, att de kommuner, som böra komma i åtnjutande af afgifter från bolagen för deras rörelse och vinst, deraf verkligen blifva delaktiga. De förslag, som blifvit framställda af motionärerne i frågan, synas mig icke leda till det rätta målet. Ty det är gifvet, att de kommuner, inom hvilka bolagen drifva sin rörelse och som till följd deraf få vidkännas svåra olägenheter, äfven böra komma i åtnjutande af de bidrag, som i förhållande till rörelsen skola af bolagen utgå. Detta skulle emellertid ej blifva förhållandet, om ifrågavarande motioner bifölles af Riksdagen, emedan en kommun, inom hvilken ett bolag drefve sin rörelse och der det samlade en mängd folk, som tryckte på fattigvården och vållade hvarjehandra andra olägenheter, ej komme i delak-

tighet af tillbörliga skattebidrag från bolaget, då dess delegare, på andra orter bosatte, skulle der för bolagets vinst beskattas. Deremot borde någon ändring göras, hvarigenom den kommun, der bolaget hade sin rörelse, finge rättighet att uppbära kommunalutskylderna af samma rörelse. Vi hafva exempel på, att ett bolags styrelse kan hafva sitt säte i en liten stad, som därför får uppbära stora skattebidrag, under det att socknarne deromkring, som lida af de sammandragna arbetarehopparne, ej få det ringaste understöd från alla bolagets inom deras områden belägna verk och inrättningar. Skall derföre någon ändring i nu gällande föreskrifter göras, så bör man framför allt se till, att hvarje kommun blifver berättigad att komma i åtnjutande af ett bidrag. Lämpladt efter den rörelse, som bolaget inom församlingen bedrifer. Som emellertid ej detta önskvärda mål skulle kunna vinnas genom bifall till motionerna, utan tvärtom alla utrikes boende aktieegare skulle undgå alla skattebidrag, så får jag lika med Bevillnings-Utskottet hemställa om afslag på desamma.

Grefve Ehrensvärd: Utskottet har blifvit tillvitadt af den talare, som först yttrade sig, att det icke rätt uppfattat motionärernes mening, att det för egen bekvämlighet eller af någon annan lika litet talande anledning gemensamt handlagt och sammanblandat begge motionerna, samt att det, för sitt afstyrkande af den ena, anfört argumenter, som egentligen afsågo den andra. Jag tror, att dessa förebräelser ej äro fullt befogade. Utskottet har nemligen ansett sig böra se till tendensen i begge motionerna; och då det gjort detta, tror det sig hafva funnit, att tendensen i begge varit ytterst densamma, nemligen att genom en förändring uti förevarande § af Bevillningsförordningen åstadkomma en annan fördelning af rösträtten i kommunala angelägenheter, så att i stället för den kollektiva rösträtten, bolagen för det närvarande utöfva, deras intresser skulle, hvar inom sin kommun, få sig tillagd rösträtt i förhållande till sitt uti bolaget insatta kapital, eller den utdelning derpå kunde belöpa. Jag älskar tro, att det varit motionärernes afsigt att derigenom kunna afhjelpa de öfverklagade olägenheterna, ehuru jag icke delar deras åsigt i afseende å lämpligaste sättet att i detta fall gå till våga och misströstar, att det åsyftade resultatet skulle kunna vinnas på sätt de föreslagit. Ofvannämnda gemensamma tendens i motionerna har emellertid gifvit Utskottet befogenhet att behandla dem gemensamt och till en del åberopa samma skäl för att afstyrka begge.

Jag ber dessutom att få göra en erinran, som jag förut tillåtit mig framställa, nemligen att det är en af Bevillnings-Utskottets hufvudsakligaste skyldigheter att tillse, huru Statens behof genom den extra ordinarie beskattningen eller bevillningen må kunna fyllas. Det är en helt och hållet sekundär fråga att på nämnda bevillning grunda sig de skattebidrag, som till kommunerna skola utgå för dess särskilda behof, och hvad inflytande dessa bidrag kunna utöfva på medborgarnes rösträtt i kommunala angelägenheter. Om vi hålla fast vid hufvudprincipen i denna fråga, eller huru Statens inkomster genom bevillningen lämpligast skola fördelas och utgöras, så tror jag att det stadgande, som i Bevillningsförordningen redan 1862 inrymdes och som hitintills fått stå orubbadt, på det lämpligaste sättet löser denna fråga. Detta Bevillnings-

förordningens stadgande innehåller, att bevillning för inkomst af kapital eller arbete skall påföras bankbolag, der bolagets rörelse drifves, vare sig genom hufvudkontor, afdelnings- eller kommissionskontor, samt annat bolag, der bolagets rörelse hufvudsakligen, ä en eller flera orter, drifves eller, ifall sådana bestämde orter icke förefinnas, der bolaget har sin styrelse. Då Rikets Ständer beslöto antagandet af detta stadgande och Kongl. Maj:t framställde proposition derom, så hade man säkerligen gjort sig reda för anledningen, hvarför en sådan föreskrift meddelades. Der ett bankbolag drifver sin rörelse, der bör man ock lättast få reda på, hvad det gifver i årlig inkomst, hvilket är af vigt för Staten att få veta, emedan det är derpå den bevillning, som till Statsverket utgår, bör grundas; och det är på denna omständighet, som Bevillnings-Utskottet framför allt ansett sig böra rigta sin uppmärksamhet. Enahanda är förhållandet med andra bolag, som drifva sin rörelse på ett eller flera ställen, ty just på dessa ställen, hufvudorterna för deras verksamhet eller den plats der styrelsen har sitt säte, finnas resurser för att utröna bolagens inkomster och endast der kunna taxeringsmännen rättvist uppskatta dem.

Nu föreslå motionärerne ett helt annat sätt att med beskattningen gå till väga. Herr Wallenberg vill, att bevillning skall påföras bolag, som är grundadt på tillskjutet kapital, hvaremot antingen inga lottbref eller lottbref ställda till innehafvaren äro utfärdade, der bolagets styrelse har sitt säte eller rörelsen hufvudsakligen bedrifves; men egare af aktie eller lottbref, stäldt till viss person, för hvilket vinstutdelning erhållits, der han är mantalsskrifven, änskönt bolagets styrelse och verksamhet icke tillhöra samma kommun. Då vi nu tillämpa den grundsatsen på bankbolag, så blir följden den, att bolagsmännen ej längre komma att beskattas för sina andelar i bolagen, der deras styrelse har sitt säte, utan inom helt andra kommuner. På det att dessa kommuners taxeringsmän skola erhålla någon ledning för sitt onödme, så föreslår Herr Wallenberg, att bolagens styrelse skulle inom bestämd tid till Konungens Befallningshafvande inkomma med uppgifter angående aktieegarne och den vinst, de skördat på sina andelar i bolaget. Den andra motionären Herr von Möller har deremot föreslagit, att delegarne i bolagen skulle vidkännas den moderata beskattningen å räntan efter 6 procent å det tillskjutna och sedermera ökade kapitalet, men att den öfriga vinsten, som af bolaget fölle, skulle beskattas der bolaget hade sitt säte.

För begge dessa motioner ligger till grund den önskan, att bolagsmännen, hvar i sin ort, måtte blifva ålagde särskild beskattning för att derigenom komma i åtnjutande af den rösträtt i kommunala angelägenheter, som på beskattningen är beroende; och den ene motionären har lagt särskild vigt derpå, att han genom sitt förslag haft för afsigt att vindicera politiska rättigheter åt personer, som genom sin ställning i samhället äro berättigade dertill, men genom bevillningens nuvarande fördelning blifvit fränhända dessa rättigheter. Hvad nu först beträffar frågan om bolagens rösträtt, så tror jag, att man öfverallt klagat öfver fördelningen af denna rätt, och att föreskrifter äro behöfliga, som ästadkomma en ändring i afseende härå; men jag tror icke, att det tillkommer Bevillnings-Utskottet att lösa denna fråga. Den faller enligt min uppfattning helt och hållet inom kommunal-lagstiftningens område. Visser-

ligen är det sannt, att för det närvarande rösträtten inom kommunerna är grundad på bevillningen till Staten; och mången torde finna det rätt beqvämt att, för hvarje gång en förändring i rösträtten anses hehöllig, ändra lagen om uppbörden; men det är fara värdt, att ett sådant förfarande skulle föranleda till många svårigheter och mycket trassel, hvadan Bevillnings-Utskottet ej heller funnit lämpligt föreslå vidtagandet af en sådan åtgärd. Jag tror, att frågan skulle kunna lösas på ett vida enklare sätt. Det förefinnes nemligen, efter min uppfattning, icke något hinder för att gå tillväga så, att, sedan bolagens bevillning blifvit bestämd, det derpå grundade röstantal fördelades på aktieegarne i förhållande till deras aktier och den del af bolagets vinst, som på hvarje aktie kunde sig belöpa. Hvarje på detta sätt röstberättigads kompetens att deltaga i sin kommuns angelägenheter kunde sedermera styrkas, i fall aktierna voro ställda till viss man, genom utdrag af Bankens registratur öfver aktieegarne eller, i händelse aktierna voro ställda till innehafvaren, genom företeende af aktiebrefven i original. Ett förslag i det syfte, jag nu framställt, tror jag skulle leda till en lösning af svårigheten i afseende ä rösträtten, som nu allmänt öfverklagas, utan att likväl föranleda en förlust för Staten af de förmåner, som efter mitt förmenande Statsverket tillskyndas af nu gällande stadganden i Bevillningsförrordningen.

För att visa att genom en förändring i Bevillningsförrordningen, på sätt motionärerne föreslagit, en gifven förlust skulle drabba Staten, tillåter jag mig fästa uppmärksamheten derpå, att åtskilliga aktiebolag finnas, jemväl bankbolag, der aktierna ej äro ställda på så höga summor, som i Stockholm vanligtvis är fallet. Bolag finnas, der aktierna ej uppgå till högre belopp än några få hundra R:dr; och om en person, som egde tre eller fyra sådana aktier, skulle särskildt beskattas för räntan deraf efter 6 procent, utan att han egde någon annan inkomst, så vore han naturligtvis, lika som hvarje annan, berättigad att åtnjuta afdrag för 300 R:dr; och Statens inkomst skulle derigenom minskas. För det närvarande beräknar Staten inkomst från bankbolag på hela deras vinst, antingen den fördelas på 100 eller 10 aktier och vare sig att dessa äro ställda på ett större eller mindre belopp och utan att något afdrag för de 300 Riksdalerna eger rum. Men söndersplittras nu denna inkomst och fördelas på de särskilda aktieegarne, så blir följden, om ock ej i Stockholm, dock i de flesta kommuner inom landsorten, att inkomsten på hvarje aktieegare sällan uppgår till 300 R:dr eller åtminstone ej öfverstiger 1800 R:dr, det minimum som är föreskrifvet för att onförmälda afdrag icke skall få ega rum.

Hvad derefter angår de industriella bolagen i öfrigt, så finnas många sådana anlagda på landet, jemväl ställda på aktier, churuväl de flesta aktieegarne bo i städerna. Om nu Herr Wallenbergs förslag bifölles, så skulle följden blifva, att de kommuner, inom hvilka bolagen drefve sina fabriker och industriella verksamhet, och hvilka kommuner hade skyldighet att ombesörja fattigvården för de arbetare, som voro anställda vid nämnda fabriker, icke komme i åtnjutande af de inkomster, som af nämnda fabriker borde dem tillkomma; utan komme dessa inkomster åter helt andra kommuner till godo.

I det Betänkande, som här föreligger oss, tror jag saken hafva

blifvit så grundligt afhandlad, att något ytterligare knappast behöfver tilläggas; och jag vill derföre icke upptaga Kammarens dyrbara tid genom att omsäga saker, som Utskottet redan fullständigt afhandlat. Jag inskränker mig derföre till att i korthet yrka bifall till Utskottets hemställen; och jag gör det under ett särskildt accentuerande af hvad Utskottet yttrat i slutet af den föredragna punkten, eller att en nöjaktig lösning af frågan om den kommunala rösträttigheten torde kunna och böra vinnas utan rubbning af fastställda grunder för bevillningstaxeringen. Vi måste hålla strängt på dessa grunder, på det Staten må komma i oförminskadt åtnjutande af alla päräknade inkomster, hvilket är mera behöfligt nu än tillföre.

Grefve Sparre, Eric: Det gifves två sätt att få ett förslag afslaget, som man af en eller annan anledning icke önskar framgång. Det ena är att genom en fullständig utredning af frågan blotta förslagets svaga sidor, framhålla dess brister eller, med ett ord, visa omöjligheten eller olämpligheten af dess antagande. Det andra åter är att icke framlägga förslaget förr än i elfte timman, då tiden icke medgifver dess ompröfning och hvar och en nogsamnt inser, att en återremiss af förslaget icke skulle föranleda till äsyftad påföljd. Jag må bekänna, att det ser verkligt så ut, som om Utskottet, hvad denna fråga beträffar, valt det sednare sättet att gå till väga. Jag tillåter mig denna erinran så mycket snarare, som, då förslag sammanhängande med de ifrågavarande blifvit vid denna riksdag väckta och remitterats till Lag-Utskottet, under det Bevillnings-Utskottet fått sig handläggningen af de förevarande uppdraget, det varit på sin plats att tillämpa den paragraf i grundlagen, som tillåter att det ena Utskottet sammanträder med det andra för behandlingen af närbeslägtade ärenden. Men det är ej nog härmed; ty då Lag-Utskottet tillkännagaf sin önskan att sammanträda med Bevillnings-Utskottet för att gemensamt öfverlägga, rörande förevarande frågor, så befanns Bevillnings-Utskottet icke benäget dertill; och derigenom hafva frågorna vid behandlingen gjort en förlust, som numera icke kan ersättas, då förslaget först i riksdagens elfte timma inkommit. Jag har ej heller ansett mig kunna undgå att anmärka denna åtgärd, så mycket mera som Bevillnings-Utskottet synes mig icke hafva varit berättigadt att motsätta sig Lag-Utskottets begäran om gemensam öfverläggning i dessa frågor.

Two af Bevillnings-Utskottets ledamöter hafva här gjort sig en synnerlig möda att visa, hurusom Utskottets hufvudsakligaste åliggande är att tillse, det Statens inkomst af bevillningen blir så stor som möjligt, synnerligast under nuvarande brydsamma tidpunkt. I anledning deraf tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på, att Statens hela inkomst genom bevillningen efter andra Artikeln icke uppgår till mera än ungefär 2,000,000 R:dr, ett belopp i och för sig så ringa, att den lilla minskning, som här blifvit ifrågasatt, icke torde hafva stort att betydta. Dessutom vill jag erinra om en annan sak, som torde hafva undfallit en och annan af dem, som deltagit i denna frågas behandling i Utskottet och som nu tala om nödvändigheten för Utskottet att utslutande uppmärksamma Staten, men helt och hållet förbise hvad som



rör kommunerna, denn emligen, hvilken grundtanke som föranledde tillkomsten af det stadgande i Bevillningsförordningen som nu tillämpas och som man önskar få förändradt. Man hade under en lång följd af år vunnit erfarenhet derom, att Bevillningsförordningen, stödd endast på den grundsatsen att skaffa inkomster åt Staten, gaf ganska dåliga resultat. Man hade dessutom kommit underfund med, att inom kommunerna ett sätt blifvit upplunnet att drifva upp kommunalutskylderna och att man riktigt beskattade hvarandra. Derföre sade man: vi skola sammanbinda kommunalbeskattningen med bevillningen till Staten; och derigenom att vi göra utgifterna till kommunen beroende af bevillningen skola vi tillgodogöra oss kommunernas exakta beskattningssätt. Detta var en god tanke; och erfarenheten har vitsordat rättigheten af den då antagna principen. Nu har man dock glömt bort allt detta; nu bryr man sig ej längre om det sammanhang, som eger rum emellan beskattningen för Statens och kommunens räkning; man ignorerar den gamla grundsatsen och hoppar tvärt in på en ny. Dör min del är jag öfvertygad om, att det icke skulle vara omöjligt att, med bibehållande af sambandet emellan de särskilda beskattningarne, komma till ett resultat, hvarigenom de öfverklagade olägenheterna i afseende å rösträttens fördelning kunde afhjelpas; och jag är öfvertygad, att, derest Bevillnings-Utskottet haft — jag ber om ursäkt för uttrycket — la bonne volonté, om Utskottet velat tillgodose och fästa afseende på, ej blott Statens, utan äfven kommunens intresse, och gått in på att sammanträda till gemensamma öfverläggningar med Lag-Utskottet, frågan om den kommunala rösträtten skulle hafva blifvit på ett lämpligt sätt löst.

Då Lag-Utskottet emellertid icke kunde tillvinna sig Bevillnings-Utskottets uppmärksamhet i förutnämnda hänseende, så har det varit nödsakadt att på egen hand behandla frågan om den kommunala rösträtten; och resultatet af denna behandling återfinnes i det Betänkande, som i dag inkommit på Kammarens bord.

Jag vill för tillfället låta bero med hvad jag i ärendet nu anfört, ehuru väl anledning icke saknas att ingå uti en närmare granskning af de skäl, Utskottet anfört för sitt afstyrkande af motionärernes förslag, helst några öofvervinnerliga hinder icke synas mig möta för att komma till det önskvärda resultat, hvartill motionärerne syfta.

Herr von Geijer: Jag har begärt ordet med anledning af ett yttrande af Bevillnings-Utskottets ordförande, rörande lämpligaste sättet att afhjelpa de nu existerande oegentligheterna beträffande den kommunala rösträtten, eller att delegare i Bankbolag ej få utöfva denna rätt inom kommunen, der de äro bosatte. Om jag ej uppfattade hans framställning orätt, så gick den ut derpå, att man skulle fördela summan af bolagets samtliga röster på de särskilda bolagsmännen, i män af deras andelar i bolaget, och att den rösträtt, som bolagsmännen på detta sätt blefve tillagd, skulle af dem hvar för sig få utöfvas. Denna princip kan möjligtvis få tillämpning i de fall, då samtliga bolagsmännen äro bosatte inom den kommun, der sjelfva bolaget har sitt säte eller utöfvar sin verksamhet, men der detta, såsom i de flesta fall, icke är händelsen, utan bolagsmännen hafva sin hemvist inom andra kommuner, kan denna princip icke rättvisligen tillämpas.

Grefve Mörner, Julius Oscar: Om det också öfver hufvud taget kan anses både nyttigt och lärorikt, att deltaga i förhandlingarne angående Statens angelägenheter, emedan man derigenom får en vidgad synkrets och en klarare insigt i hvarjehanda frågor, så måste man dock känna sig oangenämt öfverraskad, då det derunder uppdragas, att åtskilliga stadganden inom lagstiftningen tillkommit, icke för att befrämja rättvisa och billighet, utan af helt andra motiver. Jag har nyss blifvit upplyst derom, att, vid bestämmandet af kommunalutskylderna, kommunens medlemmar anställa en het-jagt på hvarandra för att kunna uppsåra och beskatta hvarandras tillgångar, med ett ord att det skulle vara egoismen, som der gjorde sig gällande, och att det vore för att kunna utpressa så mycket större afgifter af de enskilde medborgarne, som stadgarna om afgifterna till kommunerna och dem om bevillingens utgörande blifvit ställda i sammanhang med hvarandra.

Jag vet ej huru det kan förhålla sig på andra orter; men inom den kommun, jag tillhör, har en sådan egoism aldrig varit rådande. Man har der sträfvat efter att ernå rättvisa men ej något annat. Jag förstår i öfrigt icke rätt hvad som menas dermed, att bevillingens belopp skulle kunna bero af den kommunala beskattningen. Kommunens utgifter bero alldeles icke på, huru stor bevilling af kommunen utgår till Staten. Om kommunens medlemmar betala aldrig så mycket eller aldrig så litet till Statsverket, så inverkar detta alldeles icke på kommunalbeskattningen, emedan, sedan kommunens behof för året blifvit till summan bestämd, denna summa, men ej mera, taxeras ut efter fyrkarnes antal. Skulle kommunens behof uppstiga t. ex. till 5.000 R:dr, så kan beskattningen för hvarje fyrk uppgå, lät vara till 10 öre. Belöpa sig deremot utgifterna till 10.000 R:dr, så stiga kommunalskatterna till 20 öre per fyrk, men icke hvarken höjes eller sänkes derigenom bevillingens belopp. Med ett ord, det är med afseende å kommunens behof, som uttaxeringen eger rum, och utan afseende dervid å Statens behof. Det är detta förhållande jag velat framhålla, i och med detsamma jag inlägger min protest mot den princip, som den förstnämnde värde talaren framhållit.

Hvad sjelfva frågan angår, så delar jag Herr von Möllers åsigt och har för öfrigt icke något yrkande att i saken framställa.

Grefve Sparre: Den siste talaren ansåg det vara en lycka för sig, att han ej deltagit i föregående riksdagars förhandlingar, och att han till följd deraf ej kände till Bevillningsförordningens och kommunallagarnes uppkomst. Om nu än detta är en fördel, så är det dock Bestämt icke fördelaktigt att han, såsom det synes, ej rätt känner till det ämne, som nu är föremål för våra förhandlingar.

Han har yttrat att bevillingen liksom äfven kommunalskatten borde grunda sig på rättvisa. Ja! detta har just varit det mål hvartill Bevillningsförordningen sökt att komma. Då man med anledning af de stigande kommunalskatterna var öfvertygad, att kommunen skulle söka den riktigaste grunden för beskattningen, grundade man kommunalskatten på bevillingen för att på detta sätt få den sednare så rättvis som möjligt. Jag upppepar således än en gång att kommunalskatten grun-

dar sig på bevillningen; detta har jag påstått, men jag har alldeles icke sagt, att bevillningen grundar sig på kommunalskatten.

Samme talare yttrade vidare åtskilligt om de kommunala utgifterna. Med dem hafva vi dock ej nu något att göra, utan det är de kommunala inkomsterna hvarom här är fråga. Om dessa har han sjelf yttrat, att de grunda sig på fyrk. Men hvarifrån får då den ärade talareren fyrken? Griper han den ur luften? Grundar den sig ej på bevillningsriksdalern? Vi komma således här åter till samma sak, som mötte oss nyss, nemligen att de kommunala inkomsterna grunda sig på allmänna bevillningen; och vi se äfven här att man i ändamål att få såväl bevillningen som kommunalskatten så rättvisa som möjligt, gjort den sednare beroende af den förra. Erfarenheten har också visat att man lyckats i detta bemödande och att man genom detta förfarande kommit sanningen ganska nära.

Mitt yttrande denna gång liksom nyss har egentligen afsett att visa det nära sambandet mellan kommunen och Staten, och nödvändigheten af samverkan mellan de Utskott som förbereda lagstiftningen angående bevillningen och angående den kommunala rösträtten. På de skäl jag förut anfört får jag nu förnya mitt nyss i förevarande ärende framställda yrkande.

Grefve Mörner, Carl Göran: För min del tror jag ej, att kommunallagens bestämmelser legat till grund för vår nuvarande Bevillningsförordning. Den sednare är nemligen i alla sina hufvudsakliga delar lik den Bevillningsförordning, som uppgjordes vid riksdagen 1859—60, och är således till sina principer äldre än kommunallagen. Det stöd, man velat hemta från nyss anförda omständighet, håller således ej fullkomligt streck.

Beträffande åter den fråga, som nu utgör föremål för våra öfverläggningar, eller om förändrade grunder för beskattning af bolag, så förefaller det mig som om de förändringar, som i detta afseende blifvit föreslagna, skulle leda till stora svårigheter. Huru skulle man nemligen få reda på alla delegare i bolag spridda öfver hela riket? Skulle man t. ex. ålägga bankbolag att skriva till hvarje kommun, der en delegare i banken finnes, så blefve detta ett ganska vidlyftigt skriferi, hvilket troligen ofta nog mindre ordentligt fullgjordes. Jag tror ej heller att förslagen äro rigtiga i sjelfva saken. De kommunalutskylder, som belöpa på en fabrik eller annat industrielt företag, böra väl komma den kommun till godo, hvaräst fabriken är belägen, vare sig att fabriken eges af ett bolag eller af en enskild person. Bevillningsförordningens stadgande är i det afseendet klart, att, om en fabrik anlägges, skola utskylder för densamma betalas der, hvaräst den drifves. Nu vill man att dessa utskylder skola skiftas mellan de kommuner, i hvilka fabriken särskilde delegare äro boende. Den fattigvård, som fabriken genom sina arbetare kunde föranleda, skulle således drabba kommunen, der fabriken vore belägen, under det att, den tillfälliga omständigheten, att en aktieegare i densamma hade sin bostad i en annan kommun, skulle tillföra denna sednare kommun en inkomst utaf en rörelse, som icke inom densamma utöfvades. Detta kan ej anses vara med billighet öfverensstämmande. Bevillningsförordningen har i detta afseende följt en gifven princip och

tillämpat samma grunder, vare sig att egaren varit enskild person eller bolag. Jag för min del finner ej skäl vara för handen att frångå denna princip, och får därför förena mig med dem, som påyrkat bifall till Bevillnings-Utskottets afstyrkande af de framställda förslagen.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels återremiss deraf; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades många ja jemte åtskilliga nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många nej jemte åtskilliga ja; hvarefter och sedan proposition på bifall till Utskottets hemställan förnyats samt med många ja jemte åtskilliga nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

### § 9 sista mom.

Herr von Möller: Bevillnings-Utskottet har i förevarande del af detta Betänkande ej visat samma konsekvens som förut, ty Utskottet har här för ett enda fall, nemligen beträffande kyrkoherde och komminister, föreslagit ett undantag från den i Bevillningsförrordningen uttalade regel att bevilling för inkomst af kapital och arbete skall påföras hvar och en i den ort, der han är mantalsskrifven. Bevillnings-Utskottets skäl till den föreslagna förändringen har utan tvifvel legat deri, att den inkomst, som kyrkoherde eller komminister åtnjuter, vanligtvis inflyter från flera olika socknar. Jag tror dock att detta skäl ej bort vara tillräckligt för att förnä Bevillnings-Utskottet, att trots sin böjelse för konsekvens frångå Bevillningsförrordningens principer. Ett bifall till hvad Utskottet här föreslagit skulle medföra olägenheter i flera afseenden. Om vi t. ex. antaga, att en komminister har i den församling, der han är bosatt, en inkomst af 100 eller 150 Riksdaler, hvilket i små annexer ej torde vara ovanligt, men deremot åtnjuter i aflöning från två andra till pastoratet hörande socknar 600 Riksdaler eller 300 från hvardera, så eger han efter nuvarande Bevillningsförrordning rätt att, eftersom hans sammanlagda inkomst ej uppgår till 1,800 Riksdaler, åtnjuta afdrag af 300 Riksdaler, som äro från beskattning fria. Detta afdrag skulle genom det förevarande förslagens antagande minskas till 1 å 1½ R:dr, då hans inkomst i hvardera af de tvänne öfriga socknarne taxerades särskildt. Ett annat förhållande torde äfven förtjena att påpekas. Vid de löneregleringar som under de sednare åren pågått hafva vanligtvis bestämda löner blifvit tilldelade presterskapet, utan att komiterade afgjort hura mycket af dessa belopp som belöpt på hvarje särskild socken. Så har åtminstone tillgätt i det län, som jag tillhör; och komiterade derstädes hafva ej ansett sig vara pligtige att verkställa någon fördelning, då Bevillningsförrordningen ej gifvit någon anledning till ett sådant förfarande. Det skulle nu blifva svårt, om ej omöjligt, att bestämma huru mycket af den bestämda afgälden skulle utgå af hvarje församling särskildt till kyrkoherde och komminister. Det betänkligaste af allt vid detta förslag är dock, att genom detsamma presten sattes i

en ställning helt olika hvarje annan persons, som hade inkomster från olika ställen. Skulle detsamma antagas, så förlorade presterskapet en stor del af den rösträtt, som det för närvarande eger. En prest, som t. ex. från flera församlingar åtnjuter 2,000 Riksdalers lön, röstar för närvarande för hela detta belopp i den församling, der han är mantals-skrifven. Skulle nu beskattandet af dessa 2,000 Riksdaler splittras mellan de olika församlingarne, så blef deraf en följd, att presten finge i den församling, der han bodde, rösta blott för den inkomst, som han af samma församling uppbar, hvaremot han för återstoden af inkomsten ej blef röstberättigad någonstädes, ty i de församlingar, der han skattade för denna återstod, finge han, såsom ej der bosatt, icke rösta. Hvarföre nu beröfva honom denna rösträtt? hvarföre ej tillåta presten att åtnjuta samma afdrag från beskattningsbar inkomst som hvarje annan medborgare? hvarföre hänföra honom till en annan klass än hvarje annan löntagare som åtnjuter inkomst af utarrenderad jord, räntor eller dylikt såsom t. ex. militärer? Det synes mig som om alltför många skäl talade mot Utskottets förslag, hvilket för öfrigt icke torde grunda sig på en fullständig utredning af frågan; och jag får derföre påyrka afslag å denna del af Betänkandet.

Herr Rydin: Ehuru jag ej instämmer i den föregående talarens argumentation, kommer jag likväl till samma resultat, som han, nemligen att afstyrka bifall till hvad Bevillnings-Utskottet i denna punkt hemställt. Jag finner mycket väl, att det varit Bevillnings-Utskottets afsigt, att tillmötesgå en hos åtskilliga församlingar rådande önskan, att den församling, som genom fastighetsafgifter aflönar sin kyrkoherde eller komminister, skulle få del af de på dessa löner belöpande kommunalafgifter, till bestridande af församlingens utgifter; man har nemligen ansett det ligga en viss obillighet deruti, att en annexförsamling, som är flera gånger större än moderförsamlingen och således betydligt mera bidrager till kyrkoherdens aflöning, ej skall komma i åtnjutande af några kommunalafgifter för denna aflöning. Att bringa rättvisa häri, har varit Bevillnings-Utskottets afsigt. Men dels är detta förslag formellt riktigt, i thy att det ej uttryckligen sagt, att det afser de inkomster, presten, såsom sådan, uppbar från församlingar, tillhörande samma pastorat. Denna otydlighet visar sig synnerligen i omnämmandet af tionde, hvilket kan inbegripa ej blott den egentliga presttjenden, utan äfven kronotjende, som under namn af vederlagsspannål kommer presten till godo. Om presten således hade vederlag från församlingar utom pastoratet, så skulle inkomsten häraf beskattas i dessa församlingar och ej inom det pastoratet, der presten vore bosatt, hvilket skulle i vidsträcktare män än nu åsyftas rubba grundsatsen om påförande af bevillning och kommunalafgifter för inkomst af kapital eller arbete inom församling der han är bosatt. Äfven om inkomsten till någon del uppbares från andra församlingar. Om man dessutom jemförer detta förslag med 57 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet, hvilken § innehåller:

»Skyldig att till kommunens i 5 § omförmälda gemensamma utgifter lemna bidrag är en hvar, som inom kommunen, ehvad han derstädes bosatt

bosatt är eller ej, eger eller brukar hemman, hemmansdel, eller annan i mantal satt jord, eller från hemman under full eganderätt afsöndrad eller till allmän bevilning för sig taxerad fastighet, eller derstädes idkar bergsbruk, fabriksrörelse, handel, handverk, eller annan till allmän bevilning taxerad näring:

så, och då en prest väl icke kan anses drifva näring inom en församling, derföre, att han från densamma uppbär inkomster, finner man, att det ifrågavarande förslaget till ändring i Bevilningsförrordningen, jemfördt med nu upplästa § i kommunallagen, ej skulle leda till åsyftadt ändamål, nemligen att församling, hvarifrån prest uppbär lön, skulle för densamma komma i åtnjutande af motsvarande andel i kommunalutskylder. På grund af hvad jag nu anfört tillstyrker jag afslag på Betänkandet i denna punkt.

Herr Fax e: Lika med den förste talaren tror jag, att förslaget i denna del afviker från den, för bevilningsafgifternas bestämmande, i allmänhet antagna grundsats, att embets- och tjänsteman, likasom han bör mantals- och skattskrifvas på det ställe, der han utöfvar sin befattning, äfven skall derstädes påföras bevilning för alla de inkomster, han i och för befattningen åtnjuter. Det är dock ej vid detta jag så mycket fäster mig, utan dervid, att detta förslag — för hvilket Bevilnings-Utskottet ej anfört något egentligt skäl, men hvilket dock antagligen framställt för att bereda kommunalafgifter för presterliga inkomster åt de kommuner, hvilka, utan att förut hafva kommit i åtnjutande af sådana afgifter, bidraga till presters aflöning — enligt mitt förmenande medför många olägenheter vid genomförandet. Det kan möjligen tillämpas på vissa ställen, der vid lönernas reglerande blifvit bestämdt, huru mycket presten skall hafva af hvarje socken inom pastoratet, men på de flesta låter det sig icke göra, ty regleringarne hafva, åtminstone inom Jönköpings län, blifvit så uppgjorda, att visst belopp uttaxeras på hela pastoratet, hvaraf komministern får en del och kyrkoherden det återstående. Det är sannt, att det möjligen låte sig göra att genom uträkning få utront det belopp, hvarmed hvarje församling bidroge särskildt till kyrkoherdens och särskildt till komministerns aflöning; men detta blefve dock ett ganska besynnerligt förfaringssätt. Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på ett annat förhållande. Bevilnings-Utskottet har för första gången fäst sig vid ordet *kommunen*, men ej gjort klart för sig, att kommunerna äro af två slag; nemligen den kyrkliga kommunen eller kyrksocken, och kommun i administrativt hänseende, hvilket icke alltid är detsamma; och inom denna sednare skall bevilningen för inkomst påföras. Om vi nu tänka oss, att, såsom icke sällan inträffar, till en kyrklig kommun höra delar af flera särskilda af det andra slaget, som jag vill kalla civila kommuner, så skulle den prest, som uppbär löneförmåner från alla dessa särskilda sockne- eller kommun-delar, för inkomsten häraf beskattas inom hvar och en af dessa. Vidare får jag anmärka emot förslaget, att lika väl som presterne borde alla tiondetagare erlægga bevilning — för den tionde, de uppbära, eller, hvilket är detsamma, för den betalning, de åtnjuta för tionde — inom de församlingar, derifrån tionden erhållas, och ej inom de, der tiondetagarne äro bosatte.

Jag anhåller att Kammaren, hufvudsakligen med afseende på svårigheterna vid tillämpningen af den ifrågavarande förändringen, måtte afslå hvad Utskottet i denna punkt, föreslagit.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på afslag derå, som med ja besvarades.

§ 14, § 15, § 69, § 71 och § 85.

Utskottets hemställanden och förslag biföllos och godkändes.

*Utskottets slutliga yttrande.*

Lades till handlingarne.

Föredrogs änyo och bifölls Banko-Utskottets den 8 och 11 dennes bordlagda Utlåtande N:o 16, i anledning af landtbrukaren Wilhelm Biörcks i Skästa och rusthållaren Anders Anderssons i Skällby ansökningar om eftergift af Riksbankens hos dem och deras löftesmän egande fordringsanspråk.

Föredrogs änyo och biföllos Lag-Utskottets den 8 och 11 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 25, i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. Förordningen den 21 Mars 1844 angående lotterier;

N:o 26, i anledning af väckt motion om rättighet för husbonde att i sparbank insätta en del af tjenstehjons lön;

N:o 27, i anledning af väckt motion om skyldighet för presterskapet på landet att under viss tid af året hålla tvänne gudstjenster hvarje sön- och helgdag; samt

N:o 28, i anledning af väckta motioner om upphörande af klockares brefbäringsskyldighet.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter änyo på bordet Stats-Utskottets den 11 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 64, angående väckta motioner om gästgifveri-, håll-, reserv- och postskjutsens skiljande från jordbruket m. m.;

N:o 65, i anledning af väckt motion om anvisande af medel för insamlande af renlafve m. m.;

N:o 66, i anledning af väckt motion, angående åtgärders vidtagande för att afhända Svenska Staten ön St. Barthelemy;

N:o 67, i anledning af väckt motion, angående laxfisket i den så kallade Pukaviksfjorden;

N:o 68, i anledning af väckt motion, angående återbekommande af skatteköpeskillingen för Gideåns laxfiske och upphörande af den fisket åsatta ränta;

N:o 69, i anledning af väckt motion, angående förändradt utgörande af arrendespanmålen från Lunds akademihemman;

N:o 70, i anledning af väckt motion, angående kronobrefbärings-skyldighetens ordnande;

N:o 71, i anledning af väckta motioner, angående försäljning af Kronans egendomar;

N:o 72, i anledning af väckt motion, angående indragning till Statsverket af boställen; samt

N:o 73, i anledning af väckta motioner, angående grundskatternas aflösande m. m.

---

Föredrogos men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets den 11 dennes bordlagda:

Utlåtande N:o 29, i anledning af väckt motion om vissä helgdagars förflyttande till Söndagar; och

Memorial N:o 30, i anledning af återremiss i viss del af Utskottets Utlåtande N:o 16, angående ändring af åtskilliga stadganden rörande exsekutionsväsendet m. m.

---

Kammaren åtskiljdes kl. 9 e. m.

In fidem

O. Brakel.